

ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

ΥΠΟ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

1885

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

IN COMMISSION BEI CARL BECK IN ATHEN

1885

Τῆς συντάξεως καὶ ἐκδόσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐπιμελεῖται τριμελής ἐπιτροπή τοῦ συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας.

Αἰτήσεις ἀναφερόμεναι εἰς τὴν Ἐφημερίδα ἀπευθύνονται πρὸς τὸν Ἐπιμελητὴν τοῦ Μουσείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας ΑΘ. Σ. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΝ.

Ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι ἐκδίδονται ἄρθρα ἀρχαιολογικῆς ὕλης παντὸς εἴδους καὶ πάσης ἐποχῆς, κατὰ προτίμησιν ὅμως Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ καὶ μνημεῖα τῆς τέχνης ἀνέκδοτα μετὰ περιγραφῆς αὐτῶν καὶ ἐρμηνείας συντόμου καὶ εἰδήσεις ἀρχαιολογικαὶ φέρουσαι ὡς οἷόν τε ἐπίσημον χαρακτῆρα.

Τοῖς γράφουσιν ἄρθρα εἰς τὴν Ἐφημερίδα χορηγεῖται ἀμοιβὴ ἑκατὸν δραχμῶν ἀντὶ ἐκάστου τυπογραφικοῦ φύλλου. Οἱ πίνακες καὶ τὰ ἐν τῷ κειμένῳ ἀπεικονίσματα λογίζονται ὡς κείμενον.

Τῆς Ἐφημερίδος ἐκδίδεται κατὰ τριμηνίαν ἐν τεύχῳ σχήματος τετάρτου περιέχον τρία τοῦλάχιστον τυπογραφικὰ φύλλα καὶ τρεῖς πίνακας.

Συνδρομὴ ἐτησίᾳ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος δραχμαὶ δεκαεῖς.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται ἐν τῷ παρὰ τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ βιβλιοπωλείῳ τοῦ κ. ΚΑΡΟΛΟΥ ΜΗΕΚ.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς ἀνταλλάσσεται πρὸς πᾶν καθαρῶς ἀρχαιολογικὸν περιοδικόν.

Διὰ τὰ τυπογραφικὰ καὶ ἄλλα παροράματα εὐθύνεται ὁ ἐκάστοτε παρέχων τὸ εἰς ἔκδοσιν ἄρθρον ὑφ' ὃ καὶ ὑπογράφεται.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

ΕΚ ΤΩΝ ΕΝ ΕΠΙΔΑΥΡΙΑ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

(Συνέχεια ἐν τῷ τόμῳ τοῦ ἔτους 1883 σελ. 26, 86, 148 καὶ 197 καὶ ἐν τῷ τοῦ ἔτους 1884 σελ. 21).

Ἄριθ. 80.

Β'. ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΩΝ.

Κατὰ τὸ ἔτος 1883 εὐρέθησαν ἐν ταῖς ἐν τῷ ἱερῷ ἀνασκαφαῖς δύο τῶν ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευομένων ἐκείνων στηλῶν (II, 27, 3), ἐν αἷς ἦτο καταγεγραμμένη ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν. Τὴν μίαν τούτων, τὴν σχεδὸν ὅλως πλήρη, ἐδημοσίευσεν τότε, εὐθὺς μετὰ τὴν εὐρεσιν αὐτῆς, ἐν τῇ ἐφημερίδι ταύτῃ (1883, σελ. 197-228) (1). Τῆς ἐτέρας δὲ τὴν δημοσίευσεν ἀνεβαλὸν τότε, εἰς δεκαπέντε τεμάχια τεθραυσμένης καὶ λίαν ἐλλιποῦς οὐσίας, ἐλπίζων ὅτι ἡ ἐξακολούθησις τῶν ἀνασκαφῶν ἤθελε φέρει εἰς φῶς καὶ ἄλλα τεμάχια. Καὶ ὄντως, ἐπαναληφθεισῶν τῶν ἀνασκαφῶν κατὰ τὸ ἔτος 1884 εὐρέθησαν ἔτι ἐπτὰ τεμάχια, ἅτινα προσαρμοσθέντα ἅπαντα (2), (τὸ ὅλον 22 τεμάχια), παρέχουσιν ἡμῖν τὸ ἐνταῦθα δημοσιευόμενον κείμενον.

Ἡ προκειμένη ἐπιγραφή εἶνε τρόπον τινὰ συνέχεια τῆς πρώτης, ὥστε ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς γραφῆς, τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν ἐν αὐτῇ ἱαμάτων, τὸν προσδιορισμὸν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐγένοντο τὰ ἰάματα ταῦτα, τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἐχαράχθη ἡ ἐπιγραφή, τὸν τόπον καὶ τρόπον τῆς εὐρέσεως καὶ ἔτι τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὸ πάλαι ἀνέκειτο, ὡς πρὸς ταῦτα πάντα παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην εἰς ὅσα διὰ μακρῶν ἐξέθηκα ἐν τῇ δημοσίευσί τῆς Α' ἐπιγραφῆς (σελ. 197-199 καὶ 217-220). Ἐνταῦθα μόνον εἰρήσθω τοῦτο, ὅτι ἐν ᾧ ἡ ἐπιγραφή ἐκείνη ἄρχεται διὰ τοῦ : Θεός, τύχα ἀγαθὰ, αὕτη ἄρχεται ἀμέσως διὰ τῆς καταγραφῆς τῶν ἱαμάτων, χωρὶς νὰ καταλείπηται κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ λίθου οὐδ' ἐλάχιστος χώρος κενός. Τοῦτο δὲ δείκνυσιν ὅτι ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀποτελεῖ ὅλον τι μετὰ τῆς πρώτης, ὃ ἔστιν ὅτι αἱ ἐν τῷ ἱερῷ ἀνακείμεναι ἐκεῖναι στῆλαι ἀπετέλουν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ

ἦσαν καταγεγραμμένα τὰ ἰάματα τοῦ Ἀσκληπιοῦ· καὶ πρώτη μὲν σελὶς τοῦ βιβλίου τούτου ἦτο ἢ διὰ τοῦ Θεός, τύχα ἀγαθὰ, ἀρχομένη ἐπιγραφή, μία δὲ τῶν λοιπῶν ἡ προκειμένη.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ εἶνε καταγεγραμμένα 23 ἰάματα, 15 γενόμενα εἰς ἄνδρας καὶ 8 εἰς γυναῖκας, ὧν τέσσαρες στεῖραι οὔσαι τῇ βοηθείᾳ τοῦ θεοῦ συνέλαβον! Παρατηρητέον δὲ ὅτι οὔτε ἐν τῇ Α' οὔτε ἐν ταύτῃ ἀναφέρεται ἰαμα γενόμενον εἰς ἐπίσημόν τι γνωστὸν πρόσωπον, διότι, ἐννοεῖται, μόνοι οἱ ἀπλοῖ τῶν ἀνθρώπων ἐδύναντο νὰ εἶνε εἰς ἄκρον δεισιδαίμονες καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ ἐμπλέκωνται εἰς τὰ τεχνάσματα τῶν ἱερέων τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ νὰ δελεάζωνται ὑπ' αὐτῶν.

Αἱ διαστάσεις τοῦ λίθου ἔχουσιν οὕτως : Ἰψ. 1, 71 πλ. 0,77 πχ. 0,15. Τὰ γράμματα δὲ εἶνε ὀλίγον τι μικρότερα τῶν τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς καὶ διὰ τοῦτο οἱ στίχοι ἀποτελοῦνται ἐκ πλειοτέρων γραμμάτων. Εἶνε δ' ἡ ὅλη ἐπιγραφή εὐανάγνωστος (εἰ καὶ τὰ γράμματα δὲν εἶνε τοσοῦτον εὐκρινῆ οὐδ' οὕτω καλῶς διατηροῦνται, ὡς τὰ τῆς Α' ἐπιγραφῆς), ὥστε τὰ ἐν τῷ κειμένῳ κενὰ προέρχονται ἐξ ἐλλείψεως τεμαχίων τοῦ λίθου· πᾶν ὃ, τι ἐν τῷ λίθῳ διατηρεῖται, ἀνεγνώσθη. Ὡς πρὸς δὲ τὰ ἐν τῷ τέλει τῶν στίχων ἐλλείποντα γράμματα, παρατηρητέον ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς, καθότι, τοῦ χαρακτοῦ ἀποφεύγοντος νὰ διαχωρίζῃ τὰ τῆς αὐτῆς συλλαβῆς γράμματα, οἱ μὲν τῶν στίχων εἶχον κατὰ τὸ τέλος πλειότερα, οἱ δὲ ὀλιγώτερα γράμματα. Τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐλλειπόντων τούτων γραμμάτων ὀρίζω ὅτε μὲν ἐκ τῆς ἐννοίας ὀρμώμενος (ἐνθα δηλαδὴ ἡ συμπλήρωσις κατ' ἐμὴν γνώμην εἶνε βεβαία), ὅτε δὲ κατὰ προσέγγισιν ἀπὸ ἐνὸς μέχρι τριῶν γραμμάτων, πλεον ἢ ἔλασσον, διότι τοιαύτη εἶνε ἡ ἀπ' ἀλλήλων διαφορὰ τῶν στίχων ὡς πρὸς τὸ ποσὸν τῶν ἀποτελούντων αὐτοὺς γραμμάτων.

(1) Αἱ εἰς τὸ ἔθρον μου ἐκείνο παραπομπαὶ ἀντὶ Ἀρχ. Ἐφημ. 1883 σελ. κτλ. ἔχουσι μόνον συντομίας ἕνεκα Ἐπιγραφή Α'. σελ. ...

(2) Εὐρέθη καὶ ἕτερον τεμάχιον εἰς ἕτερον τῶν αὐτῶν στηλῶν ἀνηκόν.

ΑΡΑΤΑ . . . ΚΑΙΝΑΥΔΡΩΓ . . . ΕΡΤΑΥΤΑΣΑ
 ΝΙΕΣΣΑ . ΚΑΙΕΝΥΓΝΙΟΝ . ΡΗΙΕΔΟΚΕΙΤ
 ΤΑΤΑΝΚ . ΦΑΛΑΝΤΟΣΩΜΑΚΡΑΜΑΣΑΙΚΑΤ
 ΧΝΟΝΥΓ . . ΝΚΑΤΑΛΥΣΑΝΤΑΤΟΣΩΜΑΤΑΝ
 5 ΧΕΝΑΙΔ . . . ΑΔΕΤΟΕΝΥΓΝΙΟΝΤΟΥΤΟΑΓ
 ΛΑΜΒΑΝ . . . ΑΝΘΥΓΑΤΕΡΑΥΓΙΑΙΝΟΥΣΑ
 ΕΡΜΩΝΘ ΝΤΥΦΛΟΝΕΟΝΤΑΙ
 ΠΑΓΟΝ ΕΡΟΗΣΕΤΥΦΛΟΝΑΥ
 ΕΓΚΑΘ ΗΚΑΤΕΣΤΑΣΕ
 10 ΑΡΙΣΤ ΑΝΙΑΑΥΤΑΕΛΜΙΘΑΕ
 ΕΝΤΡΟΙ ΤΟΥΑΣΚΛΑΠΙΟΥΤΕΜ
 ΤΟΥΣΥΙ ΕΟΥΟΥΚΕΡΙΔΑΜΟΥΝΤ
 ΤΑΓΚΕΦΑ ΤΑΜΕΙΝΟΥΔΥΝΑΜΕΝΟ
 ΤΟΝΑΣΚΛ ΡΩΣΜΟΛΗΙΜΕΤΑΞΥΔΕ
 15 ΡΕΥΣΟΡΗΙ ΑΝΚΕΦΑΛΑΝΑΦΑΙΡΗΜ
 ΣΑΣΔΕΝΥΚΤ ΙΣΤΑΓΟΡΑΟΥΙΝΕΙΔΕ
 . ΠΙΘΕΙΣΤ ΦΑΛΑΝΕΠΙ . . ΝΤΡΑΧΑ
 . . ΤΑΝΑΥΤ ΕΛΕ // ΝΤΑΝΕ . . ΙΘΑΚΑ
 . . ΕΓΕΝΕΤ Π . . ΤΡΑΙ
 20 ΛΠΟΚΟΛΥΜ . . . ΑΣΕΙΣΤΑΝΘ ΑΝΕ
 ΞΗΡΟΝΚΥΚ . . . ΠΕΤΡΑΙΣΠΕΡ ΜΕΝ
 ΑΝΕΥΡΕΙΝ . . ΤΑΔΕΤΟΥΤΟΟΡΑΤ . . ΑΥΤ
 ΤΕΥΩΝΠΑΡ . ΣΚΛΑΠΙΩΙΕΝΤΩΙ ΩΙ
 ΝΥΓΝΙΟΝ . . ΔΕΕΔΟΚΕΙΑΥΤΟΝΟΘ Α
 25 ΟΤΙΤΟΥΤ . ΙΕΣΤΙΟΥΟΣΑΥΤΟΥΕΞ
 ΠΕΤΡΑΝΑ . ΗΥΡΕΤΟΜΠΑΙΔΑΕΒΔΕΜ
 ΕΚΥΗΣΕΑ . ΤΑΕΜΠΑΝΤΙΕΟΥΣΑΦΟΡΑΖ /
 ΘΕΥΔΕΩΣΔΕΟΥΘΕΝΕΝΥΓΝΙΟΝΕΝΑΡΓ .
 ΤΟΜΕΤΑΔΕΤΟΥΤΟΣΥΜΒΟΛΗΣΑΙΤΙΣΠΕ
 30 ΝΟΙΣΕΔΟΞΕΤΑΝΟΥΙΝΕΥΠΡΕΠΗΣΑΝΗΡ
 ΞΙΑΣΤΑΣΑΥΤΩΝΕΚΕΛΗΣΑΤΟΘΕΜΕΝΤΑ
 ΡΟΝΕΠΕ . ΤΑΤΑΓΚΟΙΛΙΑΝΑΥΤΑΣΑΝΣΧ
 ΠΟΛΥ . . . ΠΟΔΑΝΙΠΤ . ΡΑΣΣΥΝΡΑΥΑΣΔ
 ΤΑΝΓΥΝΑΙΚΑΤΑΝΤΕΠΑΡΟΥΣΙΑΝΤΑΝΑ
 35 ΚΑΙΙΑΤΡΑΕΚΕ . . ΤΟΑΠ // ΠΕΜΠΕΙΝΕΙΣ
 ΣΑΤΟΠΑΙΔΑΑ ΑΤΑΝΟΥΤΟΣΦΥΜΑΕ
 ΔΑΥΤΟΝΠΟΙΤ // // ΘΕ // ΝΚΥ . ΝΤΩΝΙΑΡΩΝ
 ΚΑΙΥΓΙΗΕΡΟΗ . Ε ΑΝΗΡΕ
 ΤΟΣΕΓΚΑΘΕΥΔΩΝΕΝ ΝΕΙΔΕΕΔ .
 40 ΕΡΟΜΕΝΟΙΣΥΠΗΡΕΤΑ ΛΑΑΒΟ . ΤΑ
 ΚΟΙΛΙΑΝΑΥΤΟΣΔΕΦΕΥ ΤΟΥΔΕΣ
 ΠΤΟΝΜΕΤΑΔΕΤΟΥ ΠΙΟΝΑ
 ΜΕΙΝΤΟΕΛΚΟΣΚΑΙ Α . . . ΠΑΛΙΝΚ

ΜΑΤΗΡΕΝΕΚΑΘΕΥΔΕΝΓΛΛΑΚΕΔΑΙΜΟ
 ΑΣΘΥΓΑΤΡΟΣΟΥΤΟΝΘΕΟΝΑΠΟΤΑΜΟΝ
 ΩΤΟΝΤΡΑΧΑΛΟΝΕΧΟΝΩΣΔΕΞΕΡΡΥΑΣ
 ΚΕΦΑΛΑΝΠΑΛΙΝΕΠΙΘΕΜΕΝΕΠΙΤΟΝΑ
 ΧΩΡΗΣΑΣΑΕΙΣΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΑΚΑΤΑ 5
 ΝΚΑΙΤΟΑΥΤΟΕΝΥΓΝΙΟΝΩΡΑΚΥΙΑΝ
 ΑΣΑΤΟΜΕΤΑΔΕΤΟΥΤΟΤΑΙΑΤΡΑΟΥΚΑ
 ΘΙΣΑΦΙΚΟΜΕΝΟΝΔΑΥΤΟΝΚΑΙΠΑΛΙΝ

ΧΟΥΣΑΕΝΤΑΙΚΟΙΛΙΑΙΕΝΕΚΑΘΕΥΔΕ 10
 ΕΝΕΙΚΑΙΕΝΥΓΝΙΟΝΕΙΔΕΕΔΟΚΕΙΟΥ
 ΟΣΑΥΤΟΥΑΛΛΕΝΕΠΙΔΑΥΡΩΙΕΟΝΤΟΣ
 ΥΣΔΕΠΙΘΕΜΕΝΠΑΛΙΝΠΕΥΑΙΤΙΝΑΠΟ 15
 ΑΜΕΡΑΕΠΙΚΑΤΑΛΑΜΒΑΝΕΙΚΑΙΟΙΑΡ
 ΕΝΑΝΑΠΟΤΟΥΣΩΜΑΤΟΣΤΑΣΕΦΕΡΠΟΥ
 ΕΔΟΚΕΙΟΙΟΘΕΟΣΙΚΩΝΕΞΕΠΙΔΑΥΡΟ
 ΛΟΝΜΕΤΑΤΑΥΤΑΑΝΣΧΙΣΣΑΣΤΑΓΚΟΙΛ 20
 ΙΣΥΡΡΑΥΑΙΠΑΛΙΝΚΑΙΕΚΤΟΥΤΟΥΥΓ
 ΠΑΙΣΑΡΙΣΤΟΚΡΙΤΟΣΑΔΙΚΟΣΟΥΤΟΣ
 ΠΕΙΤΑΔΕΝΔΡΥΩΝΕΙΣΤΟΠΟΝΑΦΙΚΕΤΟ 25
 ΟΝΚΑΙΟΥΚΕΔΥΝΑΤΟΕΞΟΔΟΝΟΥΔΕΜΙ
 ΟΥΩΣΟΥΘΑΜΕΙΠΕΡΙΕΤΥΓΧΑΝΕΜΑΣ
 ΕΝΕΚΑΘΕΥΔΕΠΕΡΙΤΟΥΠΑΙΔΟΣΚΑΙΕ
 ΓΕΙΝΕΙΣΤΙΝΑΧΩΡΑΝΚΑΙΔΕΙΞΑΙΟΙΔ 30
 ΝΔΕΚΤΟΥΑΒΑΤΟΥΚΑΙΔΑΤΟΜΗΣΑΣΤΑ
 Ν ΣΩΣΤΡΑΤΑΦΕΡΑΙ
 ΝΕΙΣΤΟΙΑΡΟΝΑΦΙΚΟΜΕΝΑΕΝΕ
 ΣΕΩΡΗΠΑΛΙΝΟΙΚΑΔΕΑΠΕΚΟΜΙ
 ΡΙΚΟΡΝΟΥΣΑΥΤΑΙΚΑΙΤΟΙΣΦ
 ΟΣΠΥΘΟ 35
 ΝΙΑΙΝΑΝΕΦΑΣΤΑΝΣΩΣΤΡ
 ΙΣΑΣΕΞΑΙΡΕΙΠΛΗΘΟΣ
 Ε ΑΣΤΕΡΑΚΑΙΠΟΗΣΑ
 ΥΤ . . . ΑΡΕΝΕΦΑΝΙΞΕΟΑΣΚΛΑΠΙΟΣ
 ΕΠΙ . . Ρ ΚΥΩΝΙΑ 35
 ΝΤΟ ΑΛΩΙΕΙΧΕΑΦΙΚΟΜΕΝΟ
 Υ ΑΙΓΛΩΣΣΑΙΕΘΕΡΑΓΕΥΣΕ
 . . . ΣΤΑΣΚΟΙΛΙΑΣΕΛΚΟΣΕΧΩΝΟΥ
 . . . ΑΥΤΩΙΟΘΕΟΣΓΟΙΤΑΞΑΙΤΟΙΣ
 ΣΑΥΤΟΝΙΣΧΕΙΝΟΓΩΣΤΑΜΗΙΟΥΤΑΝ 40
 ΥΛΛΑΒΟΝΤΑΣΝΙΝΠΟΙΔΗΣΑΙΠΟΙΡΟ
 ΝΣΧΙΣΣΑΝΤΑΤΑΓΚΟΙΛΙΑΝΕΚΤΑ
 ΑΙΛΥΘΗΜΕΝΕΚΤΩΝΔΕΣΜΩΝΚΑΙ

45 Κ Τ Ο Υ Τ Ο Υ Υ Γ Ι Η Σ Ε Ξ . . . Ε Τ Ο Δ Ε Δ Α Π Ε Δ Ο
 Π Λ Ε Ο Ν Η Σ . . . Κ Λ Ε Ι Ν Α Τ Α Σ Θ Η
 Θ Ο Σ Τ Ι Π Α Μ Π Ο Λ Υ Φ Θ Ε . . Ω Ν Ε Ν Τ Ω Ι Σ Ω Μ Α
 Δ Ε Κ Α Ι Ο Ρ Η Ι Ο Ψ Ι Ν Ε Δ Ο Κ Ε Ι Α Υ Τ Ο Ν Ν Ι Ν Ο
 50 Τ Α Σ Τ Α Σ Α Σ Ο Ρ Θ Ο Ν Σ Α . . Ι Τ Ι Ν Ι Τ Ο Υ Σ Φ Θ
 Θ Α Ι Ρ Ε Ι Ν Α Μ Ε Ρ Α Σ Δ Ε Γ . Ν Ο Μ Ε Ν Α Σ Ε Κ Τ Ο
 Α Γ Ε Σ Τ Ρ Α Τ Ο Σ Κ Ε Φ Α Α Σ . Λ Γ Ο Σ Ο Υ Τ Ο Σ Α Γ
 Τ Ο Μ Π Ο Ν Ο Ν Τ Α Σ Κ Ε Φ Α Λ Α . Ω Σ Ε Ν Τ Ω Ι Α Β Α
 Π Ν Ι Ο Ν Ε Ι Δ Ε Ε Δ Ο Κ Ε Ι Α Υ Τ Ο Ν Ο Θ Ε Ο Σ Ι Α Σ
 Θ Ο Ν Α Σ Τ Α Σ Α Σ Γ Υ Μ Ν Ο Ν Π Α Γ . . Α Τ Ι Ο Υ Π Ρ
 Θ Ε Ι Σ Α Σ Υ Γ Ι Η Σ Ε Ξ Η Λ Θ Ε Κ Α Ι Ο Υ Μ Ε Τ Α Π Ο
 55 Π Α Γ Κ Ρ Α Τ Ι Ο Ν . . . Γ Ο Ρ Γ Ι Α Σ Η Ρ
 Τ Ι Ν Ι Τ Ρ Ω Θ Ε Ι Σ Ε Ι Σ Τ Ο Μ Π Λ . Υ Μ Ο Ν Α Τ Ο Ξ
 Ε Μ Π Υ Ο Σ Η Σ Ο Υ Τ Ω Σ Φ Ο Δ Ρ Ω Σ Ω Σ Τ Ε Ε Ρ Τ Α Κ
 Π Υ Ο Υ Σ Ω Σ Δ Ε Ν Ε Κ Α Θ Ε Υ Δ Ε Ο Ψ Ι Ν Ε Ι Δ Ε Ε Δ
 60 Λ Ε Ι Ν Ε Κ Τ Ο Υ Π Λ Ε Υ Μ Ο Ν Ο Σ Α Μ Ε Ρ Α Σ Δ Ε Γ Ε
 Δ Α Ε Ν Τ Α Ι Σ Χ Ε Ρ Σ Ι Φ Ε Ρ Ω Ν
 Δ Ω Ν Α Υ Τ Α Ε Ν Κ Α Ο Ε Υ Δ Ο Υ Σ Α Ε Ν Υ Π Ν Ι Ο Ν Ε
 Ο Σ Α Γ Κ Α Λ Υ Ψ Α Ι Μ Ε Τ Α Δ Ε Τ Ο Υ Τ Ο Τ Ο Ν Θ Ε Ο
 Τ Ο Υ Τ Α Ι Α Ν Δ Ρ Ο Μ Α Χ Α Ι Υ . Ο Σ Ε Ξ Α Ρ Υ Β Β Α
 65 Ο Σ Ο Φ Θ Α Λ Μ Ο Υ Σ Ο Υ Τ Ο Σ Ε Ν Τ Ι Ν Ι Μ Α Χ Α Ι Υ
 Ρ Ω Ν Τ Ω Ν Ο Φ Θ Α Λ Μ Ω Ν Τ Υ Φ Λ Ο Σ Ε Γ Ε Ν Ε Τ Ο Κ
 Π Ρ Ο Σ Ω Π Ω Ι Π Ε Ρ Ι Ε Φ Ε Ρ Ε Ε Γ Κ Α Θ Ε Υ Δ Ω Ν .
 Ε Ξ Ε Λ Κ Υ Σ Α Ν Τ Α Τ Ο Β Ε Λ Ο Σ Ε Ι Σ Τ Α Ρ
 Λ Ι Ν Ε Ν Α Ρ Μ Ο Ξ Α Ι Α Μ Ε Ρ Α Σ Δ Ε Γ Ε Ν
 70 Ε Ρ Σ Α Ν Δ Ρ Ο Σ Α Λ Ι . Ο Σ Φ Ο Ι Σ Ι Ι
 . Ω Ρ Η Ε Φ Α Μ Α Ξ Α Σ
 . Ω Ν Ι Α Ρ Ω Ν Ε Π Ι
 . . Γ Μ Ε Ν Ο Σ Π Ε Ρ . . Ο /
 . . Ι Τ Ο Υ Θ Ε Ρ Σ . Ν Δ Ρ Ο Υ
 . . Σ Κ Α Τ Α Β Α . . Ο Ν Θ Ε Ρ
 75 Ο Υ Σ Α Σ Τ Ο Γ Ε Γ Ε
 Ι Ε Ρ Ο Ν Ε Ι Σ Ε Π Ι Δ Α
 Δ Ο Ξ Ε Τ Α Ι Π Ο Λ Ι Ε Ι Σ Δ
 Ω Ν Τ Ι Ο Δ Ε Θ Ε Ο Σ Ε Χ Ρ
 Α Σ Κ Λ Α Π Ι Ο Υ Τ Ε Μ Ε Ν Ο Σ Κ
 80 Τ Ο Ι Α Ρ Ο Ν Α Ν Α Γ Γ Ε Λ Θ Ε Ν
 Ι Δ Ρ Υ Σ Α Τ Ο Τ Ε Μ Ε Ν Ο Σ Α Σ Κ Λ
 Σ Θ Ε Ν Τ Α Ε Π Ε Τ Ε Λ Ε Σ Ε
 Κ Ν Ω Ν Α Υ Τ Α Ε Γ Κ Α Θ Ε Υ Δ Ο Υ
 Ε Σ Σ Ε Ι Σ Θ Α Ι Γ Ε Ν Ε Α Γ Κ Α Ι Ε
 85 Τ Ε Ρ Α Ν Α Υ Τ Α Δ Ε Φ Α Μ Ε Ν Ε Π Ι
 Α Υ Τ Ο Υ Ε Γ Ε Ν Ε Τ Ο Α Υ Τ Α Ι Υ Ι

Ε Π Ι Δ Α Υ Ρ Ι Ο Σ Χ Ω Λ Ο Σ Ο Υ Τ Ο Σ
 Ε Γ Κ Α Θ Ε Υ Δ Ω Ν Δ Ε Ο Υ Ι Ν Ε Ι Δ Ε
 Ρ Ο Ι Τ Α Σ Σ Ε Ι Ν Α Υ Τ Ω Ι Κ Λ Ι Μ Α
 90 Π Ι Τ Ο Ν Ν Α Ο Ν Α Υ Τ Ο Σ Δ Ε Τ Ο Μ Ε
 . . . Λ Λ Ε Ν Κ Α Ι Α Ν Ω Ε Ρ Ι Τ Ο Υ Θ
 . Α Ι Τ Α Γ Κ Λ Ι Μ Α Κ Α Μ Ι Κ Ρ Ο Ν Κ Α
 Π Ρ Α Τ Ο Ν Α Γ Α Ν Α Κ Τ Ω Ν Τ . Ι Π Ρ Α
 Λ Ω Ι Ε Ο Ν Τ Ι Α Ρ Ο Τ Ο Λ Μ Α Μ
 95 Ξ Η Λ Θ Ε Κ Α Φ . Σ
 Κ Λ Α Π Ι Ο Υ Θ Ε Ρ Α Π Ε Υ Μ Α Σ Ι Ν Ε Ρ
 Δ Ε Τ Α Ι Λ Ε Γ Ω Ν Ω Σ Ε Ι Δ Υ Ν Α Μ Ι Ν
 Τ Α Σ Υ Β Ρ . Ο Σ Ρ Ο Ι Ν Α Σ Λ Α Μ Β Α Ν Ω
 Τ Ο Υ Β Ο Υ Κ Ε Φ Α Λ Α Ε Ν Τ Α Ι Ε Δ Ρ Α Ι
 100 Μ Ε Ν Τ Ο Μ Ρ Ο Δ Α Π Α Ρ Α Χ Ρ Η Μ Α Κ Α Ι
 Υ . Τ Ε Ρ Ο Ν Δ Ε Ρ Ο Λ Λ Α Κ Α Θ Ι Κ Ε Τ Ε Υ
 Κ Λ Ε Ι Μ Ε Ν Η Σ Α Ρ Γ Ε Ι Ο Σ Α Κ Ρ Α Τ Η Σ
 Τ Ο Ν Ε Ν Ε Κ Α Θ Ε Υ Δ Ε Κ Α Ι Ο Υ Ι Ν Ε Ι Δ
 Ρ Ι Ε Λ Ι Ξ Α Ι Π Ε Ρ Ι Τ Ο Σ Ω Μ Α Κ Α Ι Μ Ι Κ
 105 Ν Ι Ν Ε Π Ι Τ Ι Ν Α Λ Ι Μ Ν Α Ν Α Σ Τ Ο Υ Δ Ω Ρ
 Δ Α Υ Τ Ο Υ Ε Θ Ε Ν Δ Ι Α Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Υ Τ Ο Ν Α
 Λ Ο Υ Σ Τ Ω Ν Α Ν Θ Ρ Ω Π Ω Ν Ε Ι Σ Τ Α Υ Τ Α Φ Α
 Φ Ι Κ Ν Ω Ν Τ Α Ι Ε Ι Σ Τ Ο Τ Ε Μ Ε Ν Ο Σ Ε Ο Ν Τ Ε
 Τ Ο Ι Ο Υ Τ Ο Ν Ρ Ο Ι Η Σ Ο Ι Α Λ Λ Υ Γ Ι Η Α Ρ Ο Π
 110 Κ Η Θ Η Ξ Ε Ξ Η Λ Θ Ε Δ Ι Α Ι Τ Ο Σ Κ Υ Ρ
 Ν Ε Τ Ω Γ Γ Ο Ν Α Τ Ω Ν Ε Γ Κ Α Θ Ε Υ Δ Ω Ν Δ Ε Ε Ν Υ
 Τ Ο Υ Σ Υ Π Η Ρ Ε Τ Α Σ Κ Ε Λ Ε Σ Θ Α Ι Α Ε Ι Ρ Α Μ Ε
 Δ Υ Τ Ο Κ Α Ι Κ Α Τ Α Θ Ε Μ Ε Ν Ρ Ρ Ο Τ Ο Υ Ν Α Ο Υ Ε
 Κ Α Ν Α Ρ Μ Α Ξ Ε Υ Ξ Α Ν Τ Α Τ Ο Ν Ο Ε Θ Ν Ι Π Ρ Ω Ν Π
 115 Κ Λ Ω Ι Κ Α Ι Κ Α Τ Α Ρ Α Τ Ε Ι Ν Ι Ν Τ Ο Ι Σ Ι Ρ Ρ Ο Ι
 Ν Ε Σ Θ Α Ι Ε Υ Θ Υ Σ Α Μ Ε Ρ Α Σ Δ Ε Γ Ε Ν Ο Μ Ε Ν Α Σ
 Δ Α Ε Κ Κ Ε Θ Υ Α Υ Τ Α Π Ε Ρ Ι Ρ Α Ι Δ Ω Ν Ε Γ Κ Α Θ Ε
 Κ Ε Ι Ο Ι Ε Ν Τ Ω Ι Υ Π Ν Ω Ι Δ Ρ Α Κ Ω Ν Ε Ρ Ι Τ Α Σ Γ
 Ρ Α Ι Δ Ε Σ Ο Ι Ε Γ Ε Ν Ο Ν Τ Ο Ρ Ε Ν Τ Ε Τ Ι
 120 Θ Ε Ι Σ Υ Ρ Ο Τ Ο Ν Ο Φ Θ Α Λ Μ Ο Ν Ο Υ Τ Ο Σ Ε Γ Κ Α Θ
 Κ Ε Ι Ο Ι Ο Θ Ε Ο Σ Ρ Ο Ι Α Ν Τ Ρ Ι Υ Α Σ Ε Γ Χ Ε Ι Ν Ε
 Η Σ Ε Γ Ε Ν Ε Τ Ο Ε Ρ Α Σ Ι Π Ρ Α Ε Κ Κ Α Φ Υ
 Ε Ι Χ Ε Τ Α Γ Γ Α Σ Τ Ε Ρ Α Κ Α Ι Ε Π Ε Ρ Ρ Η Τ Ο Ο Λ Α
 Θ Ε Υ Δ Ο Υ Σ Α Δ Ε Ε Ν Υ Π Ν Ι Ο Ν Ε Ι Δ Ε Ε Δ Ο Κ Ε Ι
 125 Β Ω Ν Φ Ι Λ Η Σ Α Ι Ν Ι Ν Μ Ε Τ Α Δ Ε Τ Ο Υ Τ Ο Φ Ι Α Λ
 Κ Α Ι Κ Ε Λ Ε Σ Θ Α Ι Ε Κ Π Ι Ε Ι Ν Ε Π Ε Ι Τ Α Ε Μ Ε Ι
 Δ Ε Ε Μ Ρ Λ Η Σ Α Ι Τ Ο Λ Ω Ρ Ι Ο Ν Τ Ο Α Υ Τ Α Σ Α Μ Ε
 Τ Ο Λ Ω Ρ Ι Ο Ν Μ Ε Σ Τ Ο Ν Ω Ν Ε Ξ Η Μ Ε Σ Ε Κ Α Κ Ω Ν
 Τ Ο Ν Ι Κ Α Σ Ι Β Ο Υ Λ Α Μ Ε Θ Α Ν Ι Α Π Ε Ρ

130 Ε Ν Υ Γ Ν Ι Ο Ν Ε Ι Δ Ε Ε Δ Ο Κ Ε Ι Ο Ι Ο Θ Ε Ο Σ Δ Ρ Α
 Φ Ε Ρ Ω Ν Π Α Ρ Α Υ Τ Α Ν Τ Ο Υ Τ Ω Ι Δ Ε Σ Υ Γ Γ Ε Ν Ε
 Γ Α Ι Δ Ε Σ Ο Ι Ε Γ Ε Ν Ο Ν Τ Ο Ε Ι Σ Ε Ν Ι Α Υ Τ Ο Ν Ε
 Κ Ι Α Ν Ο Σ Π Ο Δ Α Γ Ρ Α Ν Τ Ο Υ Τ Ο Υ Υ Π Α Ρ Χ Α Ν Π
 Α Υ Τ Ο Υ Τ Ο Υ Σ Π Ο Δ Α Σ Κ Α Ι Ε Ξ Α Ι Μ Α Σ Σ Ω Ν Υ

Ἀράτα [Μά]καινα. ὕδρωπα. [Υπ]έρ ταύτας ἁ μάτηρ ἐνεκάθευδεν, ἐλ Λακεδαιμό-
 νι ἔσσα[ς], καὶ ἐνύπνιον [ό]ρηι· ἐδόκει τὰς θυγατρός οὐ τὸν θεὸν ἀποταμόν-
 τα τὰν κ[ε]φαλὰν τὸ σῶμα κραμάσαι κάτω τὸν τράχαλον ἔχον, ὡς δ' ἐξερρύα συ-
 χὸν ὑγ[ρό]ν, καταλύσαντα τὸ σῶμα τὰν κεφαλὰν πάλιν ἐπιθέμεν ἐπὶ τὸν αὐ-
 5 χένα. Ἰδ[οῦ]σα δὲ τὸ ἐνύπνιον τοῦτο, ἀγχωρήσασα εἰς Λακεδαιμόνα κατα-
 λαμβάν[ει τ]ὰν θυγατέρα ὑγιαίνουσαν καὶ τὸ αὐτὸ ἐνύπνιον ὠρακυῖαν.
 Ἐρμων θ[ά]σιος. Τοῦτο]ν τυφλὸν ἐόντα ἴασατο, μετὰ δὲ τοῦτο τὰ ἴατρα οὐκ ἀ-
 πάγον[τα] ἐπόησε τυφλὸν αὐθις· ἀφικόμενον δ' αὐτὸν καὶ πάλιν
 ἐγκαθ[ε]ύδοντα ὑγιῆ κατέστασε.

10 Ἀριστ[αγ]όρα τροζ[α]ρία. Αὐτὰ ἔλμιθα ἔχουσα ἐν τῇ κοιλίᾳ ἐνεκάθευδε
 ἐν Τροζ[ᾶ]νι, ἐν τῷ τοῦ Ἀσκλαπιοῦ τεμένει, καὶ ἐνύπνιον εἶδε. Ἐδόκει οὐ
 τοὺς υἱ[ο]ὺς τοῦ θεοῦ, οὐκ ἐπιδαμοῦντος αὐτοῦ ἀλλ' ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐόντος,
 τὰγ κεφα[λ]ὰν ἀπο]ταμεῖν, οὐ δυναμένους δ' ἐπιθέμεν πάλιν π[ε]μψαι τινὰ ποι
 τὸν Ἀσκλ[απιόν, ὅ]πως μόλη. Μεταξὺ δὲ ἡμέρα ἐπικαταλαμβάνει καὶ ὁ ἱερ-
 15 ρεὺς ὄρηι [ὑ]παρ τ]ὰν κεφαλὰν ἀφαιρημέναν ἀπὸ τοῦ σώματος. Τὰς ἐφερπού-
 σας δὲ νυκτ[ὸ]ς Ἀρ]ισταγόρα ὄψιν εἶδε, ἐδόκει οἱ ὁ θεός, ἰκῶν ἐξ Ἐπιδαύρου,
 [ἐ]πιθεῖς τ[ὰ]γ κεφαλὰν ἐπὶ [τὸ]ν τράχαλον, μετὰ ταῦτα ἀνσχίσσας τὰγ κοιλ[ί]-
 [αν] τὰν αὐτ[ᾶ]ς ἐξ[ε]λε[ί]ν τὰν ἔλμ[ι]θα καὶ συρράψαι πάλιν· καὶ ἐκ τούτου ὑγι-
 ῆς ἐγένετο. [Υ]π[ὸ] π[ε]τραι παῖς Ἀριστόκριτος ἀλικός. Οὗτος
 20 ἀποκολυμ[β]άσ[α]ς εἰς τὰν θ[ε]]αν ἔπειτα δενδρυῶν εἰς τόπον ἀφίκετο
 ξηρόν, κύκλ[ω]ι πέτραις περιεχ[ό]μενον, καὶ οὐκ ἐδύνατο ἐξοδὸν οὐδεμί-
 αν εὔρειν. [Με]τὰ δὲ τοῦτο ὁ πατήρ [αὐ]τοῦ, ὡς οὐθαμεῖ περιετύγχανε μασ-
 τεύων, παρ' [Ἀ]σκλαπιῶν ἐν τῷ [Ἀθάτ]ω ἐνεκάθευδε περὶ τοῦ παιδὸς καὶ ἐ-
 νύπνιον [εἶ]δε· ἐδόκει αὐτὸν ὁ θεός ἄγειν εἰς τινὰ χώραν καὶ δεῖξαι οἱ δι[ε]-
 25 ὅτι τουτ[ε]ί ἐστὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Ἐξ[ε]λθῶν δ' ἐκ τοῦ Ἀθάτου καὶ λατομήσας τὰ[μ]
 πέτραι ἀ[ν]ηῦρε τὸμ παῖδα ἐβδεμ[αῖ]ον. Σωστράτα φερα[ί]α ἔτος
 ἐκύησε. Α[ῦ]τα, ἐμ παντὶ ἐοῦσα, φοράδαν εἰς τὸ ἱερὸν ἀφικομένα ἐνεκ[α]-
 θευδε, ὡς δὲ οὐθὲν ἐνύπνιον ἐναργ[ε]ῖς ἐώρη, πάλιν οἴκαδε ἀπεκομ[ί]ζε-
 30 το. Μετὰ δὲ τοῦτο συμβολῆσαι τις περὶ Κόρνοὺς αὐτᾶι καὶ τοῖς [ἐπομέ]-
 ξίας τὰς αὐτῶν ἐκελήσατο θέμεν τὰν [κ]λίναν, ἐφ' ἃς τὰν Σωστρ[ά]ταν ἔφε-
 ρον, ἔπε[ι]τα τὰγ κοιλίαν αὐτᾶς ἀνσχίσσας ἐξαιρεῖ πλῆθος [ἐλμ]ίθων(;)πάμ]-
 πολυ, [δύο;] ποδανιπτ[ῆ]ρας, συνράψας δὲ τὰν γαστέρα καὶ πώσ[α]ς ὑγιῆ
 τὰν γυναῖκα, τὰν τε παρουσίαν τὰν αὐτ[οῦ] παρενεφάνιζε ὁ Ἀσκλαπιὸς
 35 καὶ ἴατρα ἐκέ[λε]το ἀπ[ο]πέμπειν εἰς Ἐπί[δα]υρον. Κῶν ἰα-
 σατο παῖδα α[ί]γιν[ά]τα[r]. Οὗτος φῦμα ἐν τ[ῷ] τραχ[άλ]ωι εἶχε· ἀφικόμενο[ν]
 δ' αὐτὸν ποτ[ὶ] τ[ὸ]ν θε[ὸ]ν κύ[ω]ν τῶν ἱερῶν ὑ[παρ τ]ᾶι γλώσσαι ἐθεράπευσε

Κ Ο Ν Τ Α Μ Ε
 Σ Θ Α Ι Α Υ Τ Α
 Ρ Ξ Ε Ν Ε Σ Δ
 Ο Τ Ι Π Ο Ρ Ε Υ Ο
 Γ Ι Η Ε Π Ο Η

130

- καὶ ὑγιῆ ἐπόη[σ]ε. Ἄρηρ ἐ[ρτὸ]ς τᾶς κοιλάς ἔλκος ἔχων. Οὗ-
 40 τος ἐγκαθεύδων ἐν[ύπνιο]ν εἶδε. Ἐδ[όκει] αὐτῷ ὁ θεὸς ποῦτάξει τοῖς
 ἐπομῆνοῖς ὑπηρέτα[ις συ]λλαβό[ν]τας αὐτὸν ἴσχειν, ὅπως τάμηι οὐ τὰν
 κοιλίαν, αὐτὸς δὲ φεύ[γειν], τοὺς δὲ συλλαβόντας νιν ποιδῆσαι ποῖ ρό-
 πτον, μετὰ δὲ τοῦ[το τὸν Ἄσκλη]πιὸν ἀνσχίσσαντα τὰγ κοιλίαν ἐκτα-
 μείν τὸ ἔλκος καὶ συνρ[ά]ψαι πάλιν καὶ λυθῆμεν ἐκ τῶν δεσμῶν· καὶ ἐ-
 45 κ τούτου ὑγιῆς ἐξῆλθε, τὸ δὲ δάπεδον ἐν τῷ Ἀβάτῳ αἵματος κατὰ-
 πλεον ἦς. Κλειάτας θηβ[αῖ]ος ὁ τοὺς φθειρας. Οὗτος πλη-
 θὸς τι πάμπου φθειρ[ι]ῶν ἐν τῷ σώματι ἔχων ἀφικόμενος ἐνεκάθευ-
 δε καὶ ὀρθῇ ὄψιν, ἐδόκει αὐτὸν νιν ὁ θεὸς ἐγδύσας, καὶ γυμνὸν κα-
 ταστάσας ὀρθόν, σά[ρω]ι τινὶ τοὺς φθειρας ἀπὸ τοῦ σώματος ἀποκα-
 θαίρειν. Ἀμέρας δὲ γ[ε]νομένης ἐκ τοῦ Ἀβάτου ὑγιῆς ἐξῆλθε.
 50 Ἀγέστρατος, κεφαλᾶς [ἄ]λγος. Οὗτος ἀγρυπνίας συνεχόμενος διὰ
 τὸμ πόνον τᾶς κεφαλᾶς[ς], ὡς ἐν τῷ Ἀβάτῳ ἐγένετο καθύπνωσε καὶ ἐν[θ]-
 πνιον εἶδε· ἐδόκει αὐτὸν ὁ θεός, ἰασάμενος τὸ τᾶς κεφαλᾶς ἄλγος, ὀρ-
 θὸν ἀστάσας γυμνὸν παγ[κρ]ατίου προβολὰν διδάξει. Ἀμέρας δὲ γενη-
 θείσας ὑγιῆς ἐξῆλθε, καὶ οὐ μετὰ πολὺν χρόνον τὰ Νέμεα ἐνίκασε
 55 παγκράτιον. Γοργίας ἡρακλειώτας, πῦος. Οὗτος ἐμ μάχαι
 τινὶ τραθεῖς εἰς τὸν πλ[ε]ύμονα τοξε[ύ]μ[α]τι ἐνιαυτὸγ καὶ ἐξάμνηνον
 ἔμπυος ἦς οὕτω σφοδρῶς, ὥστε ἐπτά καὶ ἐξήκοντα λεκάνας ἐπέπλησε
 πύους· ὡς δ' ἐνεκάθευδε ὄψιν εἶδε, ἐδόκει οἱ ὁ θεὸς τὰν ἀκίδα ἐξε-
 60 λείν ἐκ τοῦ πλεύμονος. Ἀμέρας δὲ γενομένης ὑγιῆς ἐξῆλθε τὰν [ἀκί]-
 δα ἐν ταῖς χερσὶ φέρων. Ἀνδρομάχα ἐξ Ἀπειρο[υ], π[ερ]ὶ παι]-
 δων. Αὐτὰ ἐγκαθεύδουσα ἐνύπνιον εἶδε, ἐδόκει αὐτῇ
 ος ἀγκαλύψαι μετὰ δὲ τοῦτο τὸν θεὸν ἀψασθαί οὐ τα ἐκ τοῦ]
 του τᾶι Ἀνδρομάχαι υ[ι]ὸς ἐξ Ἀρύβθα ἐγένετο. Α
 65 ος ὀφθαλμοῦς. Οὗτος ἐν τινὶ μάχαι ὑπὸ δο[ρα]τος πλ[α]γείας ἀμφοτέ]-
 ρων τῶν ὀφθαλμῶν τυφλὸς ἐγένετο καὶ τὰν λόγχαν [ἐνιαυτὸν (;) ἐν τῷ]
 προσώπῳ περιέφερε, ἐγκαθεύδων [δ]ὲ ὄψιν εἶδε. Ἐδ[όκει] οἱ τὸν θεόν],
 ἐξεκλύσαντα τὸ βέλος εἰς τὰ β[λέφα]ρα, τὰς καλουμ[ένας] π[ά]-
 λιν ἐναρμόξει. Ἀμέρας δὲ γεν[ο]μένης ὑγιῆς ἐξῆλθε[ε].
 [Θ]έρσανδρος ἀλικός, φθισικός. Οὗτος ἐγκαθεύδων ὄψιν εἶδε
 70 [ἐ]ώρη ἐφ ἀμύξας εἰς αλιεῖς
 [τ]ῶν ἰαρών ἐπι ος ἦς το πολ
 . . γμένος περ[ὶ] [τ]ῶν λου των δ
 [τῆ]ι τοῦ Θερο[ῦ]νδρου οἱ ο δρ
 . ος καταθ[ῆ]ς τὸν Θέρ[σανδρον] ε πολ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ 1885.

2

- 75 ουσας τὸ γεγε[νημένον] ουμ
 . . [τ]ὸ ἱερὸν εἰς Ἐπίδα[υρον]
 . . [εἰ]δοξε τᾷ πόλι εἰς Δ[ελφούς]
 . . . ωντι, ὁ δὲ θεὸς ἔχρ[ησε]
 Ἄσκληπιοῦ τέμενος κ
- 80 τὸ ἱερὸν ἀναγγεληθεν
 ἰδρύσατο τέμενος Ἄσκλη[απιου] τὰ νομι
 σθέντα ἐπετέλεσε. [περὶ τέ]-
 κτων. Αὐτὰ ἐγκαθεύδου[σα ἐνύπνιον εἶδε, ἐδόκει οἱ τὸν θεὸν εἰπεῖν]
 ἐσσεῖσθαι γενεάγ καὶ ἐ[περωτῆν νιν]
- 85 τέραν, αὐτὰ δὲ φαμεν ἐπι [καὶ ἐκ τούτου ἐντὸς ἐνι]-
 αυτοῦ ἐγένετο αὐτᾷ υἱ[ός].
 ἐπιδαύρειος χωλός. Οὗτος [χωλός ἐὼν φοράδα ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀφίκετο],
 ἐγκαθεύδων δὲ ὄψιν εἶδε, [ἐδόκει οἱ ὁ θεός]
 ποιτάσσειν αὐτῷ κλίμα[κα ἐ]
- 90 πὶ τὸν ναὸν, αὐτὸς δὲ τὸ με
 ἐν καὶ ἄνω ἐπὶ τοῦ θ[ρόνου]
 [κ]αὶ τὰ κλίμακα μικρὸν κα[τέβη]
 πρᾶτον ἀγανακτῶν τ[ᾶ]ι πρά[ξει] χω]-
 λῶι ἐόντι αποτολμ Ἀμ[έρας δὲ γενομένης ἐκ τοῦ Ἄβ[α]του ὑγιῆς ἐ]-
 ξῆλθε. Καφ[ε]σ[ί]ας Ἄσ]-
 κλαπιουῦ θεραπεύμασιν ἐπι
 δεταὶ λέγων ὡς εἰ δύναμιν
 τᾶς ὕβρ[ε]ος ποινὰς λαμβάνω[ν]
 τοῦ Βουκεφάλα ἐν τᾷ ἔδρῳ
- 100 μεν τὸμ πόδα παραχρῆμα καὶ
 ὕσ[τ]ερρον δὲ πολλὰ καθικτετεύ[σαντα ὑγιῆ ἐπόησε].
 Κλειμένης ἀργεῖος ἀκρατῆς [τοῦ σώματος. Οὗτος ἰκέτας εἰς τὸ Ἄβ[α]
 τον ἐνεκάθευδε καὶ ὄψιν εἶδ[ε], ἐδόκει οἱ τὸν θεὸν πε]-
 ριλιξῆαι περὶ τὸ σῶμα καὶ μια [ἄγειν]
- 105 νιν ἐπὶ τινα λίμναν, ἃς τὸ ὕδωρ
 δ' αὐτοῦ ἔθεν διακειμένου τὸν α πολ]
 λούς τῶν ἀνθρώπων εἰς ταῦτα φα[μεν] [ἄ]
 φικνωῦνται εἰς τὸ τέμενος εοντε
 τοιοῦτον ποιήσοι ἄλλ' ὑγιῆ ἀποπ[έ]μψοι. Ἀμέρας δὲ γενηθείσας ἄσ]-
 κηθῆς ἐξῆλθε. Αἰαιτος κυρ[αναῖος. Οὗτος ἀκρατῆς ἐτύγχα]-
 νε τῶν γονάτων, ἐγκαθεύδων δὲ ἐνύ[π]νιον εἶδε, ἐδόκει οἱ τὸν θεὸν]
 τοὺς ὑπηρέτας κέλεσθαι ἀειραμέ[νους νιν ἐξενεγεῖν ἐκ τοῦ ἄ]
 δύτου καὶ καταθέμεν πρὸ τοῦ ναοῦ, ἐ[πεὶ δὲ αὐτὸν οὔτοι ἔξω ἦνεγ]-
 καν, ἄρμα ζεύξαντα τὸν θεὸν ἵππων πε[ριέρχεσθαι πρὸ τοῦ ναοῦ κύ]-
 κλωι καὶ καταπατεῖ[ν] νιν τοῖς ἵπποις, [καὶ ἐκ τούτου νιν ὀρθόν γε]-
 νῆσθαι εὐθύς. Ἀμέρας δὲ γενομένης ὑγ[ι]ῆς ἐξῆλθε. [Ἀνδρομέ(;)]-
 δα ἐκ Κεθν. Αὐτὰ περὶ παιδῶν ἐγκαθεύδ[ουσα ἐνύπνιον εἶδε, ἐδό]

- και οί ἐν τῷ ὑπνωί δράκων ἐπὶ τὰς γαστ[έρος ἐλθεῖν (;) και ἐκ τούτου]
 παῖδες οί ἐγένοντο πέντε *Τίμω[ν λόγγαι(;) τρω]*
- 120 *θεῖς ὑπὸ τῶν ὀφθαλμῶν.* Οὗτος ἐγκαθεύ[δων ἐνύπνιον εἶδε, ἐδό]
 και οί ὁ θεὸς ποῖαντρίψας ἐγγεῖν εἰς τ[ὸν ὀφθαλμὸν τι, και ὑγι]-
 ῆς ἐγένετο. *Ἐρασίππα ἐκ Καρυιᾶν . [Αὐτα]*
- 125 εἶχε τὰ γαστέρα και ἐπέπρητο ὄλα και ο[ὐκ ἐδύνατο ἔρπειν (;) ἐγκα]-
 θεύδουσα δὲ ἐνύπνιον εἶδε, ἐδόκει οί ὁ θε[ὸς τὰν γαστέρα ἀντρί(;)]-
 θων φιλησαι νιν, μετὰ δὲ τοῦτο φιάλαν οί δό[μεν φάρμακον ἔχουσαν]
 και κέλεσθαι ἐκπιεῖν ἔπειτα ἐμείν κέλεσ[θαι [ἔπειτα ;]
 δὲ ἐμπλησαι τὸ λώπιον τὸ αὐτῆς. Ἀμέρας δὲ γ[ενομένης ὄρηι αὐτα]
 τὸ λώπιον μεστὸν, ὦν ἐξήμεσε κακῶν, και ἐκ τού[του ὑγιῆς ἐγένε]-
 το. *Νικασιβούλα μεθαρία περὶ παιδ[ε]ς.* Αὐτα ἐγκαθεύδουσα
- 130 ἐνύπνιον εἶδε, ἐδόκει οί ὁ θεὸς δράκοντα με[γαν
 φέρων παρ' αὐτάν, τούτωι δὲ συγγενέσθαι αὐτά[ν και ἐκ τούτου]
 παῖδες οί ἐγένοντο εἰς ἐνιαυτὸν ἔρσενες δ[ύο]
κίανος, ποδάγραν. Τούτου ὑπαρχᾶν ποτιπορευο[μένου]
- 134 αὐτοῦ τοὺς πόδας και ἐξαίμασσαν ὑγιῆ ἐπόη[σε].

Στίχ. 1. Τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἰαμάτων σημειῶ και ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ, διακρίσεως ἕνεκα, διὰ κυρτῶν γραμμῶν. Περὶ τοῦ τρόπου δὲ τῆς συντάξεως αὐτῶν ἴδε Α' ἐπιγραφὴν (σελ. 226, σημ. ἐν στ. 98).

Στίχ. 2. Ἔσσας : Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως : ὑπὲρ ταύτας, ἔσσας ἐλ Λακεδαιμόνι, ἡ μάτηρ ἐνεκάθευδεν. Ἡ πάσχουσα δηλαδὴ θυγάτηρ ἔμεινεν ἐν Λακεδαιμόνι και μόνη ἢ μήτηρ αὐτῆς ἦλθεν εἰς Ἐπίδαυρον και ἐνεκάθευδεν ἐν τῷ Ἀβάτῳ ὑπὲρ αὐτῆς, ὡς ἐκφαίνεται ἐκ τῶν ἐν στ. 5-6.

Στίχ. 3. τὰν κεφαλᾶν : Οὕτω και ἐν στ. 4 και 15· ἀλλ' ἐν στ. 13 τὰν κεφαλᾶν, ἐν στ. 33 και 42, τὰν κοιλίαν, ἐν στ. 40 τὰν κοιλίαν κτλ. Τοιαῦτα διαφορούμενα ὑπάρχουσι ἔτι : ἀνοσχίσσας (στ. 17) και ἀνοσχίσας (στ. 33), συρράψας (στ. 18) και συνράψας (στ. 33) κτλ.

Στίχ. 8. Βεβαία συμπλήρωσις τοῦ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ κενοῦ φαίνεται μοι ἀδύνατος· ἀντὶ δὲ πιθανῆς τινος προτιμητέον νὰ μένη τὸ κενὸν ὡς ἔχει, ἀφ' οὗ ἐξ αὐτοῦ οὐδόλως παραβλάπτεται ἢ ἔννοια. Ἐν στ. 35 ἀπαντᾷ : ἰατρα ἀποπέμπειν εἰς Ἐπίδαυρον· κατὰ ταῦτα ἐδυνάμεθα νὰ συμπληρώσωμεν τὸ κενὸν διὰ τοῦ : εἰς ἱερὸν, ἀλλ' ἢ παράλειψις τοῦ ἄρθρου καθιστᾶ ἀμφίβολον τὴν συμπλήρωσιν

ταύτην. Βεβαία θὰ ἦτο ἢ συμπλήρωσις ἀνὸς ἀριθμὸς τῶν ἐλλειπόντων γραμμῶν ἐπέτρεπεν ἡμῖν νὰ γράψωμεν : εἰς τὸ ἱερὸν.

Στίχ. 10. Ἀρισταγόρα τροζανία κτλ. Τὸ ἱαμα τοῦτο εἶνε ἐκεῖνο, φαίνεται, ὅπερ παραδίδει ἡμῖν ὁ ρηγίνος ἱστοριογράφος Ἴππυς. Ἴδε Α' ἐπιγραφὴν σελ. 219-220. Ἡ διὰ τοῦ τροζανία συμπλήρωσις εἶνε βεβαία, διότι, ἐπειδὴ ἐκ Τροιζήνος ἦτο ἢ πάσχουσα, διὰ τοῦτο ἐνεκάθευδεν ἐν τῷ ἐν Τροιζήνι ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Ἐκ τῶν ἐν τῷ ἱάματι τούτῳ μαθητόμενον ὅτι ἐν Τροιζήνι ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Τοῦτο δὲ ἐπιβεβαιῶνται και νόμισμα τῶν Τροιζηνίων, ἐν ᾧ εἰκονίζεται Ἀσκληπιὸς ὄρθιος πρὸ βωμοῦ (ἴδε *Mionnet* S. 4, 268, 196).

Στίχ. 11. ἐδόκει οὐ : ὅ ἐστιν ἐδόκει οὐ τὰν κεφαλᾶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπομακρύνεται τὸ οὐσιαστικόν, ᾧ συνάπτεται ἢ ἀντωνυμία, προτιμητέον ἦτο ἀντὶ τῆς γενικῆς ἢ δοτικῆς οἰ' ἴσως μάλιστα κατὰ λάθος ὁ χαρακτῆς ἀντὶ οἰ' ἔγραψεν οὐ.

Στίχ. 12. τοὺς υἱοὺς τοῦ θεοῦ : κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ ρηγίνου ἱστοριογράφου παραδιδόμενα οὐχὶ οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ, ἀλλ' οἱ ζάκοροι ἀπέκοψαν τὴν κεφαλὴν τῆς πασχούσης.

Στίχ. 15. Ἡ διὰ τοῦ ὑπαρ συμπλήρωσις ἐγέ-

νετο κατὰ τὰ ἐν τῇ Α' ἐπιγραφῇ (στ. 128) καὶ κατὰ τὸ ἐν στ. 37 τῆς προκειμένης. Τοῦτο δὲ ἐπιβεβαιούται καὶ ἐκ τῆς ἐννοίας, διότι ὁ ἱερεὺς ἐν καιρῷ ἡμέρας εἶδε τὴν κεφαλὴν τῆς γυναικὸς ἀποκεκομμένην ἀπὸ τοῦ σώματος, κατ'ἀκολουθίαν εἶδεν αὐτὴν οὐχὶ κατ'ὄναρ ἀλλ' ὄπαρ.

Στίχ. 17. Ἀπὸ τοῦ στίχου τούτου ἀραιοῦνται τὰ γράμματα ἐν τῇ ἀρχῇ, καὶ οὕτω ἀπὸ τοῦδε οἱ στίχοι ἔχουσιν ἐν γράμμα ὀλιγώτερον.

Στίχ. 19. Πόσα γράμματα ὑπῆρχον πρὸ τοῦ Γ, τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἰάματος, εἶναι ἄγνωστον ἐσημείωσα μόνον ἐν, ὁρμώμενος ἐξ ἧς προτείνω συμπληρώσεως.

Ἐν τῇ λ. ἀλικὸς ὁ χαρακτὴρ ἐκ παραδρομῆς τῆς χειρὸς ἔγραψε Δ ἀντὶ Λ. Τοιαῦτα λάθη ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ὑπάρχουσιν ἔτι τὰ ἐξῆς· α') ἐν στίχῳ 25 ἐν τῷ λατομήσας ἐγράφη Δ ἀντὶ Λ, β') ἐν στ. 31 ἐν τῷ [α]λίαν ἀντὶ Λ ἐγράφη Α, γ') ἐν στ. 40 ἐν τῷ [συ]λλαβό[ν]τας ἀντὶ Λ ἐγράφη Α.

Περὶ ἀναγραφῆς ἐν ταῖς στήλαις ταύταις θεραπείας ἀνδρῶν ἀλικῶν, ἧτοι κατοίκων τῆς Ἀλικῆς (πρβ. καὶ στ. 69) ἴδ. Α' ἐπιγραφὴν σελ. 227 σημ. ἐν στ. 120. Πρβ. καὶ τὴν κατωτέρω, ἐν στ. 77-82 σημείωσιν.

Στίχ. 20-21. ἀποκολυμβήσας : σωθεῖς κολυμβῶν. Πρβ. τὸ παρὰ Θουκυδίδει (4, 25) «μῖαν ναῦν αὐτοῖς ἀπόλεσαν, τῶν ἀνδρῶν ἀποκολυμβησάντων». Τὴν μετὰ ταῦτα λέξιν δυνάμεθα νὰ συμπληρώσωμεν διὰ τοῦ θάλασσαν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἀποκολυμβήσας εἰς τὰν θάλασσαν ἢ ἔννοια δὲν εὐδοῦται· προτιμητέον εἶναι νὰ συμπληρώσωμεν δι' ὄνοματος χώρας τινος.

δενδρῶν : ἡ ἀνάγνωσις ἐν τῷ λίθῳ εἶναι βεβαία, ἀλλ' ὁ σχηματισμὸς τῆς λέξεως καὶ ἡ ἔννοια ἀσαφής· ἴσως εἶναι μετοχὴ ἐκ ρήματος δενδρῶ, ὅπερ ἐσχηματίσθη, φαίνεται, ὡς τὸ γινώσκον δενδρῶζω. Κατὰ ταῦτα δενδρῶν θὰ δηλοῖ δένδροις ἢ δρυσὶ κρυπτόμενος. Πρβ. τὸ παρ' Εὐσταθίῳ (Ὁδ. σ. 1796, 19) : «ὁ τότε κατὰ τοὺς δενδρῶζοντας βίος καὶ βαλανηφαγοῦντας». Δυνάμεθα ὁμοίως ν' ἀναγνώσωμεν καὶ ἀπλῶς ἐνδρῶν (ἔπειτα δ' ἐνδρῶν), καὶ ἡ σημασία τῆς λέξεως θὰ εἶναι ἡ αὐτή, διότι θὰ σχηματίζεται ἐκ τοῦ ἐνδρῶν ἢ ἐκ τοῦ ἐν-δρῶς. Ἀλλ' ἐπειδὴ

ἡ λ. ἔπειτα ἀπαντᾷ ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ (στ. 32) ἀνεὺ τοῦ δέ, διὰ τοῦτο προτιμητέα εἶναι ἴσως ἡ ἀνάγνωσις δενδρῶν. Περὶ δὲ τῆς παραγωγῆς τοῦ δενδρῶζω ἴδε Curtius, Grund-züge d. Griech. Etym. I, 204.

τόπον ξηρόν : Πρβ. τὸ παρὰ Πλουτάρχῳ (Ἀλέξ. 4) : «οἱ ξηροὶ καὶ διάπυροι τόποι τῆς οἰκουμένης».

Στίχ. 24. Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ γίνεται παράβασις τῆς στοιχηδὸν γραφῆς, χαραχθέντος τοῦ Ο μετὰ τὸ δύο γραμμάτων τοῦ ἀνωτέρω στίχου. Τοιοῦτόν τι συμβαίνει καὶ ἐν στ. 81.

Στίχ. 25. ὕος : διὰ μόνου τοῦ υ γεγραμμένον, ἐν τοῖς στίχοις ὅμως 12 καὶ 63 διὰ τοῦ υι.

Στίχ. 26. ἔτος : Συμπληρῶ οὕτως ὁρμώμενος ἐκ τῶν ἐν τῇ Α' ἐπιγραφῇ (στ. 2) Κλειῶ πένθ' ἔτη ἐκύησε.

Στίχ. 26-35. Ἡ Σωστράτη ἦτο ἔγγυος ἐν ἔτος, δὲν ἔφερον ὅμως ἐν τῇ κοιλίᾳ βρέφος ἀλλὰ σκώληκας τινας, ἔλμινθας ἴσως, ὡς ἐκ τῶν κατωτέρω φαίνεται· δεινῶς δὲ ἐπὶ τούτῳ πάσχουσα ἀφίκετο εἰς τὸ ἱερὸν φορυάδαν κτλ.

Ἀπὸ τοῦ ἰάματος τούτου ἐν τῷ τέλει τῶν στίχων καταλείπεται μείζον περιθώριον καὶ οὕτως ὁ ἀριθμὸς τοῦ ποσοῦ τῶν γραμμάτων ἐκάστου στίχου ἐλαττοῦται βαθμηδόν.

Στίχ. 29-30. Μετὰ δὲ τοῦτο : ἐν τῷ δηλαδὴ οἴκαδε ἀπεκομίζετο.

Κόρονος : ἄγνωστον ἡμῖν ὄνομα χωρίου τινός, φαίνεται, μετὰ τὸ Ἐπιδαυρίας καὶ Φερῶν.

Ἡ σύνταξις ἔχει οὕτως : Μετὰ δὲ τοῦτο ἀνήρ τις, εὐπρεπῆς τὰν ὄψιν, ἔδοξε συμβολῆσαι περὶ Κόρονος αὐτᾶ καὶ τοῖς ἐπομείοις.

Στίχ. 32-33. πάμπολυ : συμπληρῶ οὕτω κατὰ τὰ ἐν στίχῳ 45-46 : πλῆθος τι πάμπολυ.

ποδανιπτῆρας : Τοῦτο εἴρηται ἐνταῦθα ὡς μέτρον ὀρίζον τὸ πάμπολυ, ἐξήγαγε δηλαδὴ ὁ θεὸς τοσοῦτον πλῆθος ἐλμίνθων (;), ὥστε ἐπληρώθησαν δι' αὐτῶν δύο ποδανιπτῆρες (=λεκάναι). Πρβ. καὶ τὰ ἐν στ. 57.

Στίχ. 35. Κύων : Περὶ τῶν ἐν τῷ ἱερῷ κυνῶν ἴδε Α' ἐπιγραφὴν σελ. 228 σημ. ἐν στ. 125. Ἐνταῦθα δὲ προσθετέον ὅτι ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ταύταις μνημονευομένων κυνῶν ὁρμώμενος ὁ S. Rei-

nach ἠρμήνευσεν ἔν τινι συνεδριάσει τοῦ γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου τὴν αὐτὴν λέξιν ἀπαντῶσαν ἔν τινι φοινικικῇ ἐπιγραφῇ εὐρεθείσῃ ἐν Κύπρῳ (Kelebim = κύνες) ὑποστηρίζας ὅτι ἡ ὑπαρξίς κυνῶν ἐν τῷ ἐν Κύπρῳ ναῶ (ἡ ἐπιγραφή εἶνε ἀναγραφή διαφόρων ἐξόδων γενομένων διὰ τινος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ ναοῦ διατελοῦντος καὶ δὴ διὰ κῆρας) εἶχε τὸν αὐτὸν λόγον, ὃν καὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ. Ἴδε *Revue critique* 1884 N° 37 σελ. 202.

Ἐκ τούτων καθίσταται ἀρκούντως πιθανὴ ἡ φοινικικὴ καταγωγὴ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἀφοῦ ἄλλως γνωστὸν εἶνε ὅτι καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ Ἀσκληπιὸς δύναται νὰ παραχθῇ ἐκ τῶν σεμιτικῶν διαλέκτων (ἴδ. Sikler, *Die Hierogl. im Myth. des Asklepios*). Ἄξιον δὲ μνείας ὡς πρὸς ταῦτα εἶνε καὶ τὸ παρὰ Πausanίᾳ (7, 23, 7): « Ἐν τούτῳ τοῦ Ἀσκληπιοῦ » τῷ ἱερῷ ἐς ἀντιλογίαν ἀφίκετο ἀνὴρ μοι Σιδόνιος, » ὃς ἐγνωκέναι τὰ εἰς τὸ θεῖον ἔφρασκε Φοίνικας τὰ » τε ἄλλα Ἑλλήνων βέλτιον, καὶ δὴ καὶ Ἀσκληπιῶ » πατέρα μὲν σφᾶς Ἀπόλλωνα ἐπιρημίξειν, » θνητὴν δὲ γυναῖκα οὐδεμίαν μητέρα » κτλ.

Στίχ. 40. Παρατηρητέον ὅτι ὁ θεὸς ἐμφανίζεται οὐχὶ μόνος, ἀλλ' ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ. Ἴδε καὶ στ. 112. Ἐν τοῖς πολυμόρφοις ἄρα ἀναθηματικοῖς τῷ Ἀσκληπιῷ ἀναγλύφοις δὲν πρέπει νὰ ἀναζητῶμεν πάντοτε ἐν ταῖς διαφόροις μορφαῖς μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ὑπηρετάς τοῦ θεοῦ· τοιοῦτοι δὲ εἶνε ἴσως οἱ ἱερεῖς, πυρφόροι, νεωκόροι κτλ.

Στίχ. 41. ρόπτρον: εἶνε τὸ παρ' Ἡσυχίου ροπτίον ὃ ἐστὶ ρόπτρον.

Στίχ. 43-44. Μόνον ἐνταῦθα ἀπεχωρίσθησαν τὰ γράμματα τῆς αὐτῆς συλλαβῆς (ἐκ) ἐν τῷ τέλει τοῦ προηγουμένου καὶ τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐπομένου στίχου.

Στίχ. 50-54. Ἐκ τῶν ἐν τῷ ἰάματι τούτῳ ὑποδηλοῦται ὅτι ἐκ παλαιῶν χρόνων ὑπεβάλλοντο οἱ ἀσθενεῖς ἐν τῷ ἱερῷ εἰς σωματικὰς ἀσκήσεις.

Στίχ. 55. ἀστάσας: κατ' ἀποκοπὴν τοῦ Ν, ἀντὶ ἀνστάσας. Οὕτω καὶ ἐν τῇ Α' ἐπιγραφῇ ἀπαντᾷ (στ. 112) ἀστάς ἀντὶ ἀνστάς.

Στίχ. 60. Περὶ παίδων: ἡ συμπλήρωσις αὐτῆ καὶ ἔτι ἡ ἐν στ. 82 (περὶ τέκνων) βεβαιοῦται ἐκ τῶν ἐν στ. 117.

Ἀπὸ τοῦ 61 στίχου εἶνε ἀδύνατον νὰ ὁρισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὸ τέλος ἐκάστου στίχου ἐλλειπόντων γραμμάτων. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος ὠρίσθη ἐν τῇ μεταγραφῇ καὶ ἐν τῷ ἐπιγραφικῷ κειμένῳ πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν, τοῦ νὰ βλέπῃ ὁ ἀναγνώστης προχείρως πόσα εἶνε, ὡς ἔγγιστα, τὰ ἐλλείποντα γράμματα.

Στίχ. 65. Συνεπλήρωσα διὰ τοῦ ἐνιαυτὸν κατὰ τὰ ἐν τῇ Α' ἐπιγραφῇ: « *Εὐῖπτος λόγχαν* ἔτη ἐφόρησε ἐξ ἐν τᾶ γνάθῳ ».

Στίχ. 77-82. Τὸ ἱάμα τοῦτο ἦτο ἀρκετὰ περίεργον, ἀλλ' ἔννοιαν αὐτοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν, εἰμὴ μόνον ὅτι ἐπακολούθημα ἔσχε τὴν ἴδρυσιν τεμένους τῷ Ἀσκληπιῷ. Τοῦτο ἀναπολεῖ μοι ἕτερον ἱάμα τοῦ ἐξ Ἐπιδαύρου Ἀσκληπιοῦ, ὅπερ παραδίδει ἡμῖν ὁ Πausanίᾳς (10, 38, 13), τὸ ἐξῆς: « Τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἱερὸν ἐρείπια ἦν, ἐξ ἀρχῆς δὲ ὑποδόμησεν αὐτὸ ἀνὴρ ἰδιώτης Φαλύσιος. » νοσήσαντι γὰρ οἱ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ οὐ πολὺ ἀποδέον τυφλῷ ὁ ἐν Ἐπιδαύρῳ πέμπει θεὸς Ἀνύτην τὴν ποιήσασαν τὰ ἔπη φέρουσαν σεσημασμένην δέλτον· τοῦτο ἐφάνη τῇ γυναικὶ ὄψις ὀνείρατος, ὑπαρ μέντοι ἦν αὐτίκα· καὶ εὐρέ τε ἐν ταῖς χερσὶ ταῖς αὐτῆς σεσημασμένην δέλτον, καὶ πλεῖσασα εἰς τὴν Νάυπακτον ἐκέλευσεν ἀφελόντα τὴν σφραγίδα Φαλύσιον ἐπιλέγεσθαι τὰ γεγραμμένα· τῷ δὲ ἄλλως μὲν οὐ δυνατὰ ἐφαίνετο ἰδεῖν τὰ γράμματα ἔχοντι οὕτω τῶν ὀφθαλμῶν· ἐλπίζων δέ τι ἐκ τοῦ Ἀσκληπιοῦ χρηστὸν ἀφαιρεῖ τὴν σφραγίδα, καὶ ἰδὼν ἐς τὸν κηρὸν ὑγιῆς τε ἦν, καὶ δίδωσι τῇ Ἀνύτῃ τὸ ἐν τῇ δέλτῳ γεγραμμένον, στατήρας δισχιλίους χρυσοῦ. » Τὸ ἱάμα τοῦτο ἀνέγραψα ἐνταῦθα ὀλόκληρον διότι εἶνε τοιοῦτον, οἷα καὶ τὰ ἐν ταῖς προκειμέναις στήλαις, καὶ διότι ἐγένετο καθ' ὃν χρόνον περίπου (ἡ Ἀνύτη ἤκμαζε περὶ τὸ 300 π. Χ.) κατεγράφοντο ἐπὶ τοῦ τοῦ λίθου τὰ ὑπ' ἐξέτασιν ἰάματα. Ἐκ τούτου φαίνεται ἔτι πόσον μεγάλα ἦσαν τὰ ἱατρά, ἅτινα ἐλάμβανεν ὁ Ἀσκληπιός! 2000 χρυσοὶ στατήρες ἰσοδυναμοῦσι περίπου κατὰ τὸ ἡμέτερον νόμισμα πρὸς 60,000 δραχμῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀσθενὴς ἦτο ἐξ Ἀλικῆς, καταφανὲς εἶνε ὅτι ἡ πόλις, ἣς γίνεται μνεία ἐν στίχῳ 75,

θὰ ἦτο ἡ Ἀλίκη. Τοῦτο δὲ ὑπενθυμίζει ἡμῖν αὖθις τὸ μνημονευθὲν ἐκεῖνο περὶ Ἀλίκης χωρίον τοῦ Παυσανίου (2, 31, 1) « ἡ δὲ Ἀλίκη τὰ μὲν ἐφ' ἡ- » μῶν ἐστὶν ἔρημος, ὤκειτο δὲ καὶ αὕτη ποτέ, καὶ » Ἀλικὸς λόγος ἐν στήλαις ἐστὶ ταῖς Ἐπιδαυ- » ρίων, αἱ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὰ ἰάματα ἐγγεγραμ- » μένα ἔχουσιν· ἄλλο δὲ σύγγραμμα οὐδὲν οἶδα » ἀξιόχρεων, ἔνθα ἡ πόλεως Ἀλίκης ἢ ἀνδρῶν » ἐστὶν Ἀλικῶν μνήμη ». Τὸ Ἀλικὸς λόγος δη- λοῖ ἐνταῦθα : λόγος περὶ Ἀλίκης, περὶ αὐτῆς τῆς πόλεως καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν : ἔνθα ἡ πόλεως Ἀλίκης ἢ ἀνδρῶν ἐστὶν Ἀλικῶν μνήμη. Τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, ἐν μὲν τῇ Α' τῶν στηλῶν εἶδομεν ὅτι γίνεται μνεῖα ἐνὸς Ἀλικοῦ θεραπευθέντος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἐν δὲ τῇ προ- κειμένη γίνεται μνεῖα δύο καὶ ἔτι καὶ αὐτῆς πιθα- νῶς τῆς πόλεως, ὥστε τὸ τοῦ Παυσανίου χωρίον ἐπιβεβαιούται καθ' ὅλοκληρίαν.

Στίχ. 77. Ἡ διὰ τοῦ Δελφοῦς συμπλήρωσις βεβαιούται διὰ τῶν ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχῳ : ὁ θεὸς ἔχρησε.

Στίχ. 84. Συνεπλήρωσα : ἐπερωτῆν νιν : κατὰ τὰ ἐν στ. 16 καὶ 58 τῆς Α' ἐπιγραφῆς.

Στίχ. 95-101. Ἐν τῷ ἰάματι τούτῳ πρόκειται περὶ δυσπιστίας πρὸς τὴν θεραπευτικὴν τοῦ Ἀσκλη- πιοῦ δύναμιν, ὡς καὶ ἐν τῇ Α' ἐπιγραφῇ στ. 22-23 καὶ 33-41.

Στίχ. 102. τοῦ σώματος : συνεπλήρωσα οὕτως ὀρηθεῖς ἐκ τῶν ἐν στ. 104 (ἴδε καὶ Α' ἐπιγραφῆν στ. 117). Ὡς πρὸς δὲ τὴν συμπλήρωσιν *ικέτας* πρὸ Α' ἐπιγραφῆν στ. 15, 23 καὶ 34.

Στίχ. 115. Ἐκ τῆς συντάξεως τῶν προηγου- μένων περιέμενε τις καὶ καταπατεῖν νιν, δηλαδή ἀπαρέμφατον καὶ οὐχὶ ὀριστικὴν· ἀλλ' ἴσως ὁ χα- ράκτης παρέλειψε κατὰ λάθος τὸ ἐν Ν.

Τὸ ἴαμα ἐγένετο νομίζω καθ' ὃν τρόπον τὸ ἐν τῇ Α' ἐπιγραφῇ (στ. 111-112) καὶ ἐκ τούτου ὀρμώ- μενος προτείνω τὴν συμπλήρωσιν : καὶ ἐκ τούτου νιν ὀρθὸν γενέσθαι.

ἐκ Κεθυ : Τοῦτο θὰ εἶνε συγκατὰ γεωγραφικοῦ τινος ὀνόματος. Ἴσως ἡ νῆσος Κυθήρη, Κύθηρα, ἐκαλεῖτο πρὸς τούτους κατ' ἀναγραμματισμὸν Κε- θύρη ἢ Κέθυρα. Ἀλλ' ἴσως καὶ ὁ χαρακτῆς

παρήλλαξε κατὰ λάθος τὴν θέσιν τοῦ υ καὶ ε.

Στίχ. 133. ποτιπορευομένου : περὶ τοῦ ποῦ καὶ ποτέ, καθ' ἑαυτοῦ καὶ ἐν συνδέσει, ἴδε Α' ἐπι- γραφῆν σελ. 223 σημ. ἐν στ. 13. Τὸ μετὰ ταῦτα δὲ κενὸν δυνάμεθα νὰ συμπληρώσωμεν ἴσως διὰ τοῦ κούων (ἢ δράκων) ἔδακε. Ἡ λ. ὑπαρχὰν ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ Α' ἐπιγραφῇ (στ. 75), ἀλλ' ἡ σημασία αὐτῆς ἐνταῦθα εἶνε δυσδιάγνωστος.

Ἄριθ. 81.

Πλάξ τετραγωνικοῦ βάρου ἐκ τιτανολίθου, ἐν ἧ :

ΑΠΟΛΙΣΑΤΩΝΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ
ΛΥΚΟΡΤΑΝΘΕΑΡΙΔΑΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙ
ΤΑΝΑΡΕΤΑΣΕΝΕΚΕΝΚΑΙΕΥΝΟΙΑΣ
ΑΣΕΧΩΝΔΙΑΤΕΛΕΙΕΙΣΑΥΤΑΝ

Ἄ πόλις ἁ τῶν Λακεδαιμονίων
Λυκόρταν Θεαρίδα μεγαλοπολί-
ταν ἀρετᾶς ἔνεκεν καὶ εὐνοίας,
ἅς ἔχων διατελεῖ εἰς αὐτάν.

Πρὸ καὶ ἑτέραν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐπιγραφῆν ἐν Ἀθη- ναίῳ τόμ. Γ'. σελ. 528. Ὑψ. 0,88, πλ. 0,78, πχ. 0,30.

Ἄριθ. 82.

Ἐτέρα πλάξ ἐκ βάρου ἐν ἧ :

ΑΠΟΛΙΣΤΩΝΕΠΙΔΑΥΡΙΩΝ
ΤΙΒΕΡΙΟΝΚΛΑΥΔΙΟΝΝΕΡΩΝΑ
ΥΠΑΤΟΝΤΟΝΑΥΤΑΣΠΑΤΡΩΝΑ

Ἄ πόλις τῶν Ἐπιδαυρίων
Τιβέριον Κλαύδιον Νέρωνα,
ὑπάτον, τὸν αὐτᾶς πάτρωνα.

Ὑψ. 0,58, πλ. 0,72, πχ. 0,38.

Ἄριθ. 83.

Ἐτέρα πλάξ βάρου ἐν ἧ :

ΑΡΧΩΑΣΤΥΛΑΙΔΑΕΠΙΔΑΥΡΙΑ
ΕΧΕΚΡΑΤΕΙΑΝΔΑΜΟΚΛΕΟΣ
ΕΠΙΔΑΥΡΙΑΝΤΑΝΑΥΤΑΣΜΑΤΕΡΑ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣΚΛΑΠΙΩΙ

Ἀρχὴ Ἀστυλαΐδα ἐπίδαυρία
Ἐχεκράτειαν Δαμοκλέος
Ἐπίδαυριαν τὰν αὐτᾶς ματέρα
Ἀπόλλωνι, Ἀσκληπιῶι.

Τὸ κύριον ὄνομα Ἀστυλαΐδας εἶνε γνωστὸν καὶ ἐξ ἐτέρας ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἀνεκδότου ἔτι, ἐπιγραφῆς. Ὑψ. 0,64, πλ. 0,86, πχ. 0,64.

Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ

ΟΙ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΙ ΤΑΦΟΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ὁ Ὅμηρος ἐν τῇ Ἰλιάδι προκειμένου περὶ τῆς ταφῆς τοῦ Πατρόκλου καὶ τοῦ Ἑκτορος περιγράφει τοὺς τάφους τῆς ἐποχῆς του λίαν λεπτομερῶς ὡς ἐξῆς περίπου· ἀφοῦ οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι ἔκαιον τὸν νεκρὸν ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἔσκαπτον ἔπειτα λάκκον (κάπετον κοίλην Ω 797), ἔθετον ἐν αὐτῷ τὴν τὰ ὄσθα περιέχουσαν κάλπιν καὶ τὸν ἐσκέπαζον διὰ λίθων· ἔπειτα ἐχάρασσον περὶ τὸν λάκκον κύκλον (σημα τε τορνῶσαντο Ψ 255) ἄλλοτε μεγαλείτερον καὶ ἄλλοτε μικρότερον καὶ ἔκτιζον ἐπ' αὐτοῦ τοίχον (θεμειλιά τε προβάλλοντο αὐτ.) οὐχὶ πολὺ ὑψηλόν, εἰς ὃν εἰσεφόρουσαν γῆν καὶ ἔχωνον τὸν τύμβον. Πρὸς τὴν περιγραφὴν ταύτην συμφωνοῦσι περίπου καὶ οἱ πλείστοι τῶν σωζομένων τύμβων(1). Οἱ λεγόμενοι ὅμως προϊστορικοὶ τάφοι, οἱ θολωτοὶ καὶ οἱ ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως Μυκηναίων εὐρεθέντες φαίνονται τόσῳ διάφοροι τῶν Ὀμηρικῶν, ὅσῳ καὶ ἀλλήλων· καθόσον δ' ἐγὼ γινώσκω δὲν ἠρευνήθη ἀκόμη ἀκριβῶς, ἐὰν ἡ διαφορὰ αὕτη εἶναι πραγματικῶς τόσον μεγάλη, ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, ἢ ἂν ὑπάρχη σχέσις τις τῶν τριῶν τούτων συστημάτων εἴτε πρὸς ἀλληλα εἴτε πρὸς ἣθη τινὰ καὶ ἔθιμα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων· ἐν ἄλλαις λέξεσι δὲν ἠρευνήθη ἀκόμη οὔτε ἡ ἀρχὴ οὔτε τὸ τέλος αὐτῶν. Τὴν ἔρευναν ταύτην προτίθεμαι ἐν τῷ ἐπομένῳ ἄρθρῳ.

Τάφοι θολωτοί. Οὗτοι ἂν καὶ ἔφθασαν ἐν Ἑλλάδι εἰς τὸν ὑψιστὸν βαθμὸν τελειότητος, δὲν εἶναι

(1) Π. χ. ὁ ὑπὸ τοῦ Frank Calvert ἀνοικθείς τύμβος τῷ 1856 ἐν Τροίᾳ (Schliemann Antiquités Troyennes σ. 17).

ὅμως καὶ ἴδιοι αὐτῇ ἀποκλειστικῶς. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐν Ἀσίᾳ, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλὰς ἐδανείσθη τόσα πράγματα, δὲν εὐρέθησαν τὰ πρωτότυπα αὐτῶν, καίπερ ἐζητήθησαν ἐκεῖ καὶ ὑπετέθησαν ὑπὸ τινῶν ὡς ὑπάρχοντα. Εἶναι ὅμως ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν γνωστὸν εἶδος τι τάφων ἐν Σκανδιναβίᾳ καὶ ἐνιαχοῦ τῆς λοιπῆς βορείου Εὐρώπης ὁμοιάζον τοῖς θολωτοῖς, ἂν καὶ αὐτοὶ εἶναι πολὺ ἀπλούστεροι. Ἰδίως ἡ στέγη τῶν δὲν ἀποτελεῖται ὑπὸ θόλου, ἀλλὰ καὶ οἱ τοῦ Σπάτα δὲν εἶναι κυρίως θολωτοί. Εἶναι ὅμως περιφερεῖς ἢ ἐλλειψοειδεῖς, ἔχουσι δρόμον καὶ καλύπτονται ὑπὸ τύμβου. Τὰ κοινὰ ταῦτα κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν τε θολωτῶν καὶ τῶν τάφων τῆς Σκανδιναβίας ἀνάγκη νὰ ἔχῃ καὶ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν, καὶ ἐπειδὴ διὰ τοὺς τελευταίους οἱ βόρειοι ἀρχαιολόγοι ἔλυσαν πρὸ πολλοῦ τὸ ζήτημα παραδεχθέντες, ὅτι ἀπομιμοῦνται πραγματικὰ καλύβας (1), νομίζω ὅτι τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ ὑποτεθῇ καὶ διὰ τοὺς θολωτούς. Ἐκεῖνοι δηλαδὴ παρετήρησαν, ὅτι πολλοὶ ἀπολίτιστοι λαοὶ τῆς σήμερον κατασκευάζουσι τὰς καλύβας τῶν καθ' ὅλα ὁμοίας τοῖς τάφοις τούτοις· τοιοῦτοι λαοὶ εἶναι οἱ Ἑσκιμῶι καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Γροιλανδίας καὶ τῆς Σιβηρίας. Ἡ ἰχνογραφία τῶν ἀθλίων τούτων καλυβῶν ὀλίγον ἢ οὐδόλως διαφέρει τῆς τοῦ μεγαλοπρεποῦς θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως· εἶναι περιφερεῖς, κείνται συνήθως ὀλίγον βαθύτερα τῆς ἐπιφανείας

(1) Ἴδε Nilson Stone age of Scandinavia σ. 124-168. Τὸ βιβλίον τοῦτο δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρω· τὸ ἀναφέρει ὁ Lubbock Vorgeschiehtliche Zeit I σ. 127. ἔξ.

της γῆς και ἀποτελοῦνται ἐξ ἑνός, πολλάκις ὁμως και ἐκ δύο δωματίων ἢ θαλάμων, ὧν τὸ μὲν ἐν χρησιμεύει ὡς κατοικία τῶν ἀνθρώπων, τὸ δ' ἕτερον τῶν κτηνῶν. Τὸ περιεργότατον ὁμως πάντων εἶναι, ὅτι ἔχουσι και τὸν δρόμον, ὅστις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ εὐκόλος εἴσοδος εἰς τὰς ὑπογείους ταύτας καλύβας διὰ τοὺς ἀνθρώπους και πρὸ πάντων διὰ τὰ κτήνη. Ἐν τῷ κέντρῳ εὐρίσκεται ἡ ἐστία, περὶ τὴν ὁποίαν κάθεται ἡ οἰκογένεια. Ἐπειδὴ δὲ αἱ καλύβαι εἶναι κατεσκευασμένοι ἐκ κλάδων δένδρων, εἰς βροχερὰ κλίματα πρακτικώτατον εἶναι νὰ ταῖς δώσωσι σχῆμα κοφίνου ἀνεστραμμένου ἤτοι θόλου. Ὅτι δὲ πολλοὶ λαοὶ ὠκοδόμουσαν τοὺς τάφους κατὰ τὰς κατοικίας των, τοῦτο και ἐκ τῆς κλασικῆς λεγομένης ἀρχαιότητος εἶναι γνωστόν (1), ἐξηγείται δὲ ἀπλοῦστατα ἐξ ὅσων ἀναφέρει ὁ Lubboek (2), ὅτι δηλαδὴ πολλοὶ ἡμιάγριοι λαοὶ θάπτουσι τοὺς νεκροὺς των ἐν αὐτῇ τῇ καλύβῃ, και τινες μὲν οἰκοῦσι και μετὰ ταῦτα ἐν αὐτῇ, ἄλλοι ὁμως, ἀφοῦ θέσωσι παρὰ τὸν νεκρὸν πάντα τὰ πράγματα, ὧν ἐν τῷ βίῳ χρῆσιν ἐποιεῖτο, κλείουσι τὴν καλύβην, τὴν ἐγκαταλείπουσι και κτίζουσι νέαν μεταβάλλοντες οὕτω τὴν πρώτην εἰς τάφον.

Ἄλλ' ἴσως αἱ ἀπὸ τόσοσιν μακρυνῶν χωρῶν ληφθεῖσαι ἀναλογίαι δὲν θὰ εἶχον μεγάλην ἀποδεικτικὴν ἰσχύον, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι διδόμενά τινα ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Νομίζω δηλαδὴ, ὅτι ὅπως περὶ τῶν Ἰταλῶν ἀπέδειξεν ὁ Helbig (*Die Italiker in der Poebene* σ. 45 και ἐξ.), ὅτι αἱ ἀρχαιόταται κατοικίαι των ἦσαν κυκλωτερεῖς, οὕτω δύναται ν' ἀποδειχθῇ τὸ αὐτὸ ἀμέσως και περὶ τῶν ἀρχαιοτάτων κατοικιῶν τῶν Ἑλλήνων, και ὅχι μόνον ὅτι ἦσαν κυκλωτερεῖς, ἀλλὰ και καθ' ὅλου ὁμοιοι τοῖς θολωτοῖς τάφοις.

Ἡ ἐπὶ Ὀμήρου οἰκία τῶν ἀνάκτων συνέκειται ἐκ δύο μερῶν, τῆς αὐλῆς και τοῦ μεγάρου ἢ οἴκου, ἅτινα συνεκοινώνουν μετὰ τῶν διὰ θύρας, κλειομένης δὲ ταύτης τὸ ἐν ἔμεινεν ὅλως ἀνεξάρτητον τοῦ ἐτέρου. Πέριξ τῆς αὐλῆς ἦσαν τὰ περίστωα ἢ

(1) Πρὸς τοὺς ἐν τῷ βράχῳ ἐσκαμμένους τάφους τῆς Λυκίας, οἵτινες ἐξωτερικῶς ἀπομιμοῦνται καθ' ὅλα ξυλίνους οἰκίσκους (*Fellow Asia Minor* σ. 219).

(2) Αὐτόθι σ. 127.

αἰθουσαι, ἐν τῷ μέσῳ ὁ βωμὸς τοῦ Ἑρκείου Διὸς και εἰς μίαν γωνίαν ἢ θόλος. Ἐν τῷ μεγάρῳ ὑπῆρχον αἱ κατοικίαι ἰδίως τῶν γυναικῶν και ὁ θησαυρός. Ἐκ τῆς διαιρέσεως ταύτης δύναται νὰ συμπεράνη τις ὅτι και ἄλλως εἶναι λίαν πιθανόν, ὅτι δηλαδὴ αἱ οἰκίαι τῶν ιδιωτῶν και ἀρχικῶς βεβαίως πᾶσαι αἱ οἰκίαι ἀνεξαιρέτως δὲν ἦσαν τόσοσιν μεγάλαι, οὐδ' εἶχον τόσοσιν διαμερίσματα, ἀλλ' ἀπετελοῦντο μόνον ἐκ τῆς αὐλῆς μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν οἰκοδομημάτων και τῆς θόλου, ἐν ἣ ἐφυλάττοντο τὰ κειμήλια τοῦ οἴκου. Ὅταν ὁμως οἱ ἀνακτες εἰς τὴν ἀρχικὴν ταύτην οἰκίαν προσέθησαν και τὸ μέγαρον, εἰς ὃ ἀπεσύρθη ἡ οἰκογένειά των, ἔκτισαν τότε ἐν αὐτῷ και δευτέραν θόλον, τὸν θησαυρόν, διότι ἡ οἰκοδόμοισα δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐπιτηρῇ ἀμέσως τὴν πρώτην, ἐν ἣ τῶρα ἀπετίθεντο τὰ ἕττονος ἀξίας πράγματα (1). Ὁ θησαυρὸς ἦν ἄλλη θόλος, ἀμφοτέρω δὲ ὅμοιοι τοῖς θολωτοῖς τάφοις. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῶν ὀνομάτων θόλος και θησαυρός, γενικῶς μὲν ἐκ τοῦ πρώτου, ἀκριβέστερον δὲ και σαφέστερον ἐκ τοῦ δευτέρου· διότι εἶναι γνωστόν, ὅτι τὰ ἐκτὸς τῆς ἀκροπόλεως Μυκηνῶν περιφερῆ οἰκοδομήματα, ἅτινα σήμερον θεωροῦνται τάφοι, ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὀνομάζοντο θησαυροὶ (*Παυσαν.* II, 16, 6), ὁμοίως δὲ και τὸ ἐν Ὀρχομενῷ (αὐτόθι IX, 36, 4). Τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξηγηθῇ ἄλλως εἰμὴ διὰ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι οἱ ἐπὶ Ὀμήρου θησαυροὶ ἦσαν ἀκριβῶς ὅμοιοι τοῖς θολωτοῖς τάφοις· φαίνεται μάλιστα ὅτι και ἔκειντο, ὡς οἱ τάφοι, ὀλίγον βαθύτερα τῆς ἐπιφανείας τοῦ πέριξ ἐδάφους, διότι ὁ Ὀμηρὸς ὁμιλῶν περὶ ἀνθρώπων εἰσερχομένων εἰς αὐτοὺς λέγει ὅτι κατέβαινον (2).

(1) Οὕτω νομίζω ὅτι ἐξηγείται λογικῶς ἢ ἐπὶ Ὀμήρου θέσις τῆς θόλου ἀναφορικῶς πρὸς τὸν θησαυρόν. Ἄλλως διαφωνοῦσι περὶ αὐτῆς αἱ γνώμαι τῶν ἀρχαιολόγων πολὺ· ἰδοὺ τί λέγει ὁ ἐσχάτως περὶ Ὀμηρικῆς οἰκίας γράψας Percy Gardner (*Journal of Hellenic studies* 1882 σ. 267 ἐξ.): ἐν μίῃ γωνίᾳ τῆς αὐλῆς ἔκειτο ἡ μυστηριώδης θόλος, ἢ τόσοσιν συζητήσεις προσενήσασα. Εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν ἦτο μαγειρεῖον, διότι ἀναγινώσκωμεν, ὅτι τὰ φαγητὰ ἐμαγειροῦντο ἐν αὐτῷ τῷ μεγάρῳ. Ἐπίσης δὲν ἦτο θησαυρός, διότι ὁ θησαυρὸς βεβαίως ἔκειτο ἐν τοῖς διαμερίσμασι τῶν γυναικῶν. Ἦτο περιφερῆς, ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματος ἐξάγεται και ἐκ τῆς ἀναλογίας πρὸς τὰ περιφερῆ οἰκοδομήματα τὰ εἰσέτι σωζόμενα ἐν Ὀρχομενῷ και Μυκῆναις ἠδυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν, ὅτι και αὐτῇ ἴσως ἦτο οἰκογενειακὸν νεκροταφεῖον.

(2) Ἰδὲ ἐν τῇ προηγουμένη σημειώσει τὴν σύμφωνον γνώμην τοῦ Percy Gardner.

Ἄλλὰ πῶς εὐρέθη ἡ θόλος ἐν τῇ ὁμηρικῇ αὐλῇ; Ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ μνημονεύεται τρίς (X 442, 459, 466), ὁρίζεται δὲ ἡ θέσις τῆς ἀκριβῶς διὰ τῶν ἑξῆς στίχων:

δμῶς δ' ἐξαγαγόντες εὐσταθέος μεγάρου
μессηγύς τε θόλου καὶ ἀμύμονος ἔρκεος αὐλῆς.

Ἡ μεμονωμένη αὕτη καὶ ἀνεξάρτητος τῶν λοιπῶν οἰκημάτων θέσις τῆς, ἀν καὶ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν μας ἐχρησίμευεν ἐν ταῖς πλείστασι οἰκίαις ὡς θησαυρός, ἀποδεικνύει ὅτι δὲν εἶναι σύγχρονος τῶν αἰθουσῶν καὶ περιστώων, μεθ' ὧν οὐδόλως συνδέεται ὀργανικῶς. Καὶ ἡ ἀπ' αὐτῶν δὲ τόσον διάφορος, κυρίως εἰπεὶν ἀλλόκοτος μορφή τῆς οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν σκοπόν, ὃν ἐξεπλήρου· διότι τὰ ἐν αὐτῇ φυλαττόμενα ἀντικείμενα ἠδύναντο ἐπίσης καλῶς νὰ φυλαχθῶσι καὶ ἐν ἐτέρῳ κοινῷ οἰκηματι· πρὸς τί λοιπὸν τὸ ἰδιόρρυθμον σχῆμά τῆς; Τὰ προφανῆ ταῦτα παράδοξα ἐξηγοῦνται, νομίζω, κάλλιστα διὰ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ἡ θόλος εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἐπὶ αἰῶνας, ἴσως χιλιάδας ἐτῶν ἡ μόνη κατοικία τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες βραδύτερον ὠνομάσθησαν Ἕλληνας. Περὶ τὴν πρώτην ταύτην καλύβην προοδεύοντος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς εὐμαρείας ἀξάνουσης, ἰδίως ὁμοῦ ἴσως ἕνεκα τῆς μεταναστεύσεως εἰς θερμότερα κλίματα, ἐκτίσθησαν ἄλλα οἰκοδομήματα τετράγωνα εὐρυχωρότερα, καθαρότερα καὶ εὐαερότερα, τὰ ὅποια ἐν ἀρχῇ ἴσως ἐχρησίμευον μόνον ὡς θεριναὶ κατοικίαι. Καὶ οὕτω παρήχθη τὸ πρότυπον τῆς ὁμηρικῆς αὐλῆς. Ἄλλ' ὁ πυρῆν ἐκεῖνος ὁ ἀρχικός, ὅστις ἕνεκα τοῦ ἰδιοτρόπου σχήματός του δὲν ἠδύνατο νὰ συνδεθῇ ἀρχιτεκτονικῶς μετὰ τῶν νεωτέρων κτιρίων, δὲν κατηργήθη, ἀλλ' ἔμεινεν ὀλίγον μακρὰν αὐτῶν χρησιμεύων ὡς ἀποθήκη. Ἡ συντηρητικότης αὕτη εἶναι τῶν ὄντων ἰδίᾳ τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς.

Ἡ πρόσδος αὕτη ἀπὸ τῆς ἀπλῆς καλύβης εἰς τὴν αὐλὴν ἐγένετο ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνας δὲν ἐλάτρευον ἀκόμη τοὺς θεοὺς τῶν ἐν ναοῖς· ἄλλως ἔπρεπεν οὗτοι νὰ ᾤσιν ἐπίσης περιφερεῖς. Μόνον οἱ θολωτοὶ τάφοι διέσωσαν ἐν σχεδὸν ἀκεραίοις

μνημείοις τὴν ἀνάμνησιν τῶν προαιωνίων ἐκείνων χρόνων (1).

Τάφοι τῆς ἀκροπόλεως Μυκηνῶν. Ἀφετηρία τῆς περὶ αὐτῶν ἐρεῦνης πρέπει νὰ γείνη ἡ τεσσάρων περίπου μέτρων ἐπίχωσις, ἥτις τοὺς ἐκάλυπτε πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν, καὶ ἥτις κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην συνετελέσθη ἐν διαστήματι πολλῶν αἰῶνων τῶν χωμάτων καταφερομένων ὑπὸ τῶν βροχῶν ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων μερῶν τῆς ἀκροπόλεως· διότι πάντες παραδέχονται, ὅτι αἱ στῆλαι, αἵτινες εὐρέθησαν εἰς βάθος τεσσάρων περίπου μέτρων, ἴσταντο ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς ἐπιφανείας. Ἄλλ' ὅποια εἶναι ἡ ἐπίχωσις αὕτη; Κατὰ τὸν Schliemann (Mycènes σ. 121 ἐξ. καὶ ἐν γένει τὰ πρῶτα πέντε ἢ ἕξ κεφάλαια τοῦ βιβλίου) ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας στρώμα ἐλληνικῶν καὶ μακεδονικῶν χρόνων ἐνὸς περίπου μέτρου· μετ' αὐτὸ ἀρχεται ἀμέσως ἡ παλαιότερα ἐπίχωσις, ἥτις περιεῖχε πλείστα τεμάχια ἀγγείων ἀρχαϊκωτάτων καὶ εἰδῶλια ἔχοντα κεφαλὴν βοῦς ἢ ἄλλως πάνυ ἀρχαῖα, ἐργαλεῖά τινα καὶ αἰγμᾶς βελῶν λιθίνων, μαχαιρίδια χαλκᾶ καὶ ἀναλόγως ἐλάχιστα πράγματα ἐκ σιδήρου. Ἄλλ' αἱ Μυκῆναι κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Ἀργείων τῷ 468 π. X., κατῳκήθησαν δ' ἐκ νέου κατὰ τὸν Schliemann περὶ τὸ 400 π. X. ἢ ὀλίγον βραδύτερον. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων χρονικῶν σημείων πρέπει νὰ συνετελέσθη ἡ ἀρχαιότερα τριῶν μέτρων βάθους ἐπίχωσις· διότι πρὸ τοῦ 468 δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι ἀφῆκαν οἱ Μυκηναῖοι νὰ ἐπιχωσθῇ ὁ διπλοῦς περίβολος· ἐὰν δὲ ἡ ἐπίχωσις ἐγένετο μετὰ τὸν δεύτερον συνοικισμὸν ἢ διαρκοῦντος αὐτοῦ, τότε ἔπρεπε τὰ νεώτερα πράγματα, τὰ ὅποια σήμερον εὐρέθησαν εἰς τὸ ἀνώτατον στρώμα, νὰ εὐρεθῶσιν εἰς τὸ κατώτατον· διότι αὐτὰ εἰς τὴν ἐπιφανείαν τῶν ὑψηλοτέρων μερῶν τῆς ἀκροπόλεως ὄντα ἔπρεπε νὰ παρασυρθῶσιν ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ ἀποτεθῶσι

(1) Περιέργα ὁμοῦ εἶναι ὅσα λέγει ὁ Πausanias (X, 5,9): «ποιηθῆναι δὲ τὸν (ἐν Δελφοῖς) ναὸν τῷ Ἀπόλλωνι τὸ ἀρχαιότατον δάφνης φασί, κομισθῆναι δὲ τοὺς κλάδους ἀπὸ τῆς δάφνης τῆς ἐν τοῖς Τέμπεισι· καλύβης δ' ἂν σχῆμα οὗτός γε ἂν εἴη παρεσχημένος ὁ ναός· δεύτερον δὲ λέγουσιν οἱ Δελφοὶ γενέσθαι ὑπὸ μελισσῶν τὸν ναόν. ἀπὸ τοῦ τε κηροῦ τῶν μελισσῶν καὶ ἐκ πτερῶν». Πιθανὸν ὁ πρῶτος ναός νὰ εἴχε σχῆμα καλύβης καὶ μάλιστα καλύβης παρεμφοροῦς τῇ κοφελῇ, ὡς οἱ θολωτοὶ τάφοι. Τοῦτο θ' ἀπεδείκνυε τὴν μεγίστην ἀρχαιότητα τοῦ πρώτου ἐν Δελφοῖς ναοῦ.

πρώτα ἐντὸς τοῦ περιβόλου. Ἄλλ' ἀφοῦ ἡ δισχίλιων ἐτῶν ἐπίχωσις, ἡ ἀπὸ τοῦ δευτέρου συνοικισμού προερχομένη ἔχει βάθος ἐνὸς μόνου μέτρου, εἶναι δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ τριῶν μέτρων ἀρχαιοτέρα συνετελέσθη ἐν διαστήματι τὸ πολὺ ἐνὸς αἰῶνος; Τοῦτο πρῶτον οὐδόλως συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ τυχαίου τῆς ἐπιχώσεως. Ἐπειτα πῶς ἐξηγεῖται τὸ φαινόμενον, ὅτι ἐν τῷ ἀρχαιοτέρῳ στρώματι, τῷ ἔχοντι πάχος τριῶν περίπου μέτρων, εὐρέθησαν ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν ἀγγεῖα, εἰδῶλια καὶ χαλκᾶ ἀντικείμενα δυνάμενα πάντα εὐλόγως νὰ θεωρηθῶσι σύγχρονα ἢ σχεδὸν σύγχρονα ἀλλήλων; Ἀφοῦ αἱ Μυκηναὶ μέχρι τοῦ 468 π. Χ. ἤχμαζον, δὲν ἔπρεπε τὰ πράγματα τοῦ πέμπτου καὶ ἔκτου αἰῶνος ὄχι μόνον νὰ μὴ ἐλλείπωσι σχεδὸν ὀλοτελῶς, ἀλλὰ καὶ νὰ κατέχωσι μεταξὺ τῶν εὐρεθέντων τὴν πρώτην θέσιν καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ κατὰ τὸ βάθος, ἀφοῦ δὲ τὰ ὕδατα ἔφερον τὰ χώματα ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων μερῶν, τὰ δ' ἀντικείμενα τοῦ πέμπτου καὶ ἔκτου αἰῶνος ἔκειντο ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας; Τέλος ὁ Schliemann (σ. 157) λέγει, ὅτι εὗρεν ἐντὸς τοῦ περιβόλου εἰς βάθος 0,90-1,20 μ. τέφραν καὶ ὅστ' ἀκεκαυμένα ζῶων, βεβαίως τὰ λείψανα θυσίας τινός· εἶναι δυνατόν νὰ μετηνέχθησαν καὶ τὰ ὅστ' καὶ ἡ τέφρα ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ νὰ ἐναπετέθησαν ἐπὶ τῶν τάφων ἐν σωρῶ;

Πιστεύω, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη πολλῶν λόγων, ἀλλ' ὅτι αἱ ὀλίγαι αὐταὶ παρατηρήσεις ἀρκοῦσιν ἵνα πείσωσιν ἡμᾶς, ὅτι ἡ ἐπίχωσις δὲν εἶναι τυχαῖον ἀποτέλεσμα τῶν βρογῶν, ἀλλ' ἐπίτηδες γενομένη ἵνα καλύψῃ τοὺς ἐν τῷ περιβόλῳ τάφους, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὅτι οἱ τάφοι ἔκειντο ὑπὸ τὸν τύμβον. Καὶ ἐὰν ἐξ ἀρχῆς δὲν ἐπεκράτει ἡ κατ' ἐμὲ ἐσφαλμένη γνώμη, ὅτι αἱ στήλαι ἴσταντο ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, οὐδεὶς νομίζω θὰ ἔλεγεν, ὅτι ἡ ἐπίχωσις εἶναι τυχαία, διότι τὰ πράγματα οὐδόλως συμφωνοῦσι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην· ἐν ᾧ ἡ ἐναντία ὄχι μόνον τὴν ἐπίχωσιν δύναται νὰ ἐξηγήσῃ, ἀλλὰ καὶ ἄλλα τινὰ φαινόμενα μὴ ἐξηγηθέντα, νομίζω, ἀρκοῦντως μέχρι τοῦδε. Οὕτω δ' ἐκ πλακῶν ὀρθῶν διπλοῦς κύκλος ἢ περίβολος εἶναι κατὰ μὲν τὸν Schliemann, ὡς γνωστόν, ἀγορά, κατ' ἄλλους ἔργον ὀχυρωματικὸν καὶ κατὰ τὸν Steffen (Karten von Mykenae

σ. 31) περίβολος ἀφορίζων τὸν ἱερὸν χώρον ἀπὸ τοῦ πέριξ βεβήλου. Κατ' ἐμὲ εἶναι ἀπλούστατα τὸ κρηπίδωμα τοῦ τύμβου, κρηπίδωμα οὐ ἢ ὀλίγον περιεργος κατασκευὴ παρεκίνησε πολλοὺς εἰς περιεργοτάτας ὑποθέσεις. Ἀνάγκη ὅμως νὰ ὑπομνήσωμεν, ὅτι τὰ κρηπίδωματα, τὰ ὁποῖα πολλάκις ἀντικαθίστανται ὑπὸ κύκλου ἀπλοῦ ἐκ λίθων ἀργῶν, δὲν ἦσαν ἀρχικῶς τοῦλάχιστον προωρισμένα νὰ ἐμποδίζωσι μόνον τὰ χώματα τοῦ νὰ καταρρεύσωσιν, ἀλλ' εἶχον καὶ βαθυτέραν τινὰ ἔννοιαν, ἴσως θρησκευτικὴν, ἀγνωστον ἡμῖν. Πολλάκις εὐρίσκειται πέριξ τοῦ κρηπίδωματος καὶ κύκλος ἐκ λίθων ὀρθῶν (1). Καὶ περὶ τοῦ Μυκηναίου δὲ κρηπίδωματος προκειμένου δὲν πρέπει νὰ βλέπωμεν μόνον, ἐὰν ἦναι πρακτικῶς κατασκευασμένον καὶ ἐὰν ὁ σκοπὸς δὲν ἦ δύνατο νὰ ἐκπληρωθῇ ἄλλως κάλλιον.

Ἄλλ' ἐὰν οἱ τάφοι ἔκειντο ὑπὸ τὸν τύμβον, ὁ δὲ περίβολος εἶναι τὸ κρηπίδωμα τοῦ τύμβου, εἰς τί χρησιμεύει ἢ εἴσοδος αὐτοῦ; Τὸ ζήτημα τοῦτο πρέπει νὰ ἐξετασθῇ μετὰ τοῦ περὶ τῶν στηλῶν. Ἐξ αὐτῶν εὐρέθησαν δέκα μὲν σχεδὸν σῶαι, ὧν αἱ ἡμίσεις κεκοσμημέναι δι' ἀναγλύφων, αἱ λοιπαὶ ἀπλαῖ· τεμάχια δὲ ἄλλων γλυπτῶν καὶ μὴ πολλά. Αἱ πλεῖστα ἴσταντο εἰσέτι ὀρθαὶ διευθυνόμεναι, ἂν καλῶς ἐννοῶ τὰς περιγραφὰς τοῦ Schliemann, εἰς δύο στοίχους ἀπὸ βορρᾶ, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς εἰσόδου πρὸς νότον. Ἡ διεύθυνσις αὕτη ἐξηγεῖ καλῶς καὶ τὸν προορισμὸν τῶν, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἦσαν συνήθεις στήλαι ἐπιτύμβιοι, ὡς ἐκλαμβάνονται, ἀλλ' ἴσταντο ἐκατέρωθεν δρόμου, ὅστις ἀπὸ τῆς εἰσόδου ἦγε παρ' ἕκαστον τῶν τάφων. Ἐὰν ἦσαν τῷ ὄντι ἐπιτύμβιοι στήλαι, τότε δὲν ἐξηγεῖται, διατὶ αἱ μὲν εἶναι γλυπταί, ἀλλὰ δὲ οὐχί, δὲν ἐξηγεῖται τὸ μέγα πλῆθος αὐτῶν, πρὸ πάντων δὲ δὲν ἐξηγεῖται διατὶ ἐπὶ τινῶν μὲν τάφων εὐρέθησαν στήλαι ὀλιγώτεραι τῶν ἐν αὐτοῖς νεκρῶν, ἐπὶ δὲ τοῦ πέμπτου, ὅστις περιεῖχεν ἕνα μόνον νεκρὸν, εὐρέθησαν ἰστάμεναι δύο. Ὁ δρόμος ἀπεναντίας δὲν εἶναι ἀσυνή-

(1) Ἴδε τὴν ἀναπαράστασιν τοιοῦτου ἀγγλικῶς τύμβου ἐν Archaeologia τόμ. 42 σ. 211. Ἐν δὲ τῷ Leitfaden zur nordischen Alterthumskunde (herausg. von der Königl. Gesell. für nord. Alterthumsk.) σ. 29 ἀναγινώσκωμεν· τινὲς τῶν σπουδαιοτέρων τύμβων περιβάλλονται κάτω ὑφ' ἐνός, ἐνίοτε δὲ ὑπὸ πλείονων κύκλων ἐκ λίθων μεγάλων.

θης (1), καὶ θ' ἀναφέρω ἐν μόνον παράδειγμα, διότι τοῦτο εἶναι καὶ ἄλλως περιέργον. Ἐν τῷ «Μουσειῷ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης» 1878-80 σ. 91 ἐξ. ὁ Weber περιγράφει καὶ ἀπεικονίζει τύμβον ἔχοντα κρηπίδωμα ὠραῖον καὶ δρόμον ἐστεγασμένον, ὅστις ἄγει εἰς τὸν τάφον. Ἡ ἀρχαία εἰσοδος τοῦ δρόμου εἶναι φαίνεται κατεστραμμένη ἢ κεχλωσμένη, εἰσέρχονται δὲ σήμερον δι' ὀπῆς ἀνοιχθείσης εἰς τὴν στέγην τοῦ δρόμου δι' ἀφαιρέσεως πλακῶν τινων. Τὸ ὕψος αὐτοῦ εἶναι ἀπὸ 1,20 μέχρι 1,90 μ. Οἱ τοῖχοι ἀποτελοῦνται ὑπὸ τοῦ βράχου, ἐπου δὲ οὗτος λείπει, εἶναι ἐκτισμένοι μᾶλλον ἢ ἤττον κανονικῶς. Τὴν στέγην σχηματίζουν μεγάλαι πλάκες ἐκ τιτανολίθου. Τὸ μήκος τοῦ δρόμου ἀπὸ τῆς σημερινῆς εἰσόδου, ἥτις ἀπέχει τρία μέτρα ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ τύμβου, εἶναι 22 περίπου μέτρων. Ὁ τάφος ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν θαλάμων εἰς γραμμὴν κειμένων καὶ συγκοινωνούντων ἀλλήλοις δι' ἀνοιγμάτων θυροειδῶν· κεῖνται δὲ καὶ οἱ τρεῖς ἐν μέτρον βαθύτερα τοῦ δρόμου. Ὁ τελευταῖος θάλαμος εἶναι ὁ περιεργότατος· αἱ δύο αὐτοῦ πλευραὶ, ἡ τῆς εἰσόδου καὶ ἡ ἀπέναντι αὐτῆς εἶναι κάθετοι, αἱ ἄλλαι δύο μέχρι μὲν τινος εἶναι ὁμοίως κάθετοι, ἔπειτα ὁμοῦ οἱ δόμοι προβάλλουσιν, ὥστε ἀποτελεῖται καμάρα. Ἄνωθι δὲ αὐτῆς ὑπάρχει ἕτερος θάλαμος συγκοινωνῶν μετὰ τοῦ κάτω δι' ὀπῆς ἐν τῷ μέσῳ τῆς καμάρας ὑπαρχούσης. Ὁ δεύτερος οὗτος θάλαμος ἀπομιμεῖται πιστῶς ἐν μικρῷ τὸν θησαυρὸν τοῦ Ἀτρέως. Ἐχει δὲ ὕψος δύο μέτρων. Τὸ περιέργον τοῦτο μνημεῖον εἶναι ἄξιον πολλοῦ λόγου, διότι ἐξηγεῖ τὴν ἀρχὴν τῶν μετὰ δρόμου τύμβων. Οἱ θολωτοὶ τάφοι εἶναι ἀρχαῖοι ἔσον καὶ αἱ πρῶται κατοικίαι, αἱ ἀπλοῦσταται καλύβαι· οἱ μετὰ δρόμου τύμβοι εἶναι ἀπλοποιημένοι θολωτοὶ διατηρήσαντες ἐξ αὐτῶν μόνον τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα καὶ τὸν δρόμον. Ἡ θόλος βαθμηδὸν παρελείφθη ὀλοτελῶς ὡς περιττή, ὁ δρόμος ὁμοῦ ἦν ἀναγκαιότατος· διότι, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Köhler (Das Kuppelgrab bei Menidi σ. 54), οἱ τε θολωτοὶ τάφοι καὶ οἱ τῆς ἀκροπόλεως Μυκηνῶν ἦσαν τάφοι οἰκογενειακοὶ κεχλωσμένοι

(1) Ἴδε περιγραφὰς τοιούτων π. χ. παρὰ Texier Description de l'Asie mineure III σ. 252 ἐξ. καὶ αὐτ. πιν. 131 σχ. 4.

συνήθως· ὅσάκις μέλος τι τῆς οἰκογενείας ἀπέθνησκεν, ἔπρεπε νὰ ἐξαγάγῃσι πρῶτον τοὺς σωρούς τῶν γωμάτων, τῶν καλυπτόντων τὸν δρόμον, ὅσάκις οὗτος ἦτο ἀστέγαστος, καὶ οὕτω νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν τάφον· μετὰ τὴν ταφὴν ὁ δρόμος ἐγώνετο πάλιν. Τὸ κοπιώδες ὁμοῦ τοῦτο ἔργον θὰ ἐγένετο πολλῷ κοπιωδέστερον, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ὁ δρόμος, ἔστω καὶ ἀστέγαστος, ὅστις πλὴν τούτου εἶχε καὶ ἄλλον σκοπὸν, τοῦ ν' αὐξάνῃ δηλαδὴ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς νεκρικῆς πομπῆς· διὰ τοῦτο καὶ ἐκοσμήθη ὁ τοῦ ἡμετέρου τύμβου, ὡς δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν τώρα, ἐν μέρει δι' ἀναγλύπτων παραστάσεων. Ἐν τοῖς θολωτοῖς τάφοις ὁ δρόμος ἦν σχετικῶς ἀπλοῦς, τὸ δ' ἐσωτερικὸν ἐκοσμεῖτο, ὡς γνωστὸν, καὶ διὰ χαλκῶν ἐλασμάτων· ἐν τοῖς τύμβοις λείπει ἡ θόλος, ἐξωραΐζεται λοιπὸν ὁ δρόμος· εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ πλοῦτος οὗτος καὶ ὁ καλλιτεχνικὸς κόσμος τῆς τε θόλου καὶ τοῦ τύμβου ἐπιδεικνύονται σπανιώτατα, καὶ τότε μόνον ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, ἀλλὰ τοῦτο ἤρκει, ὡς φαίνεται, εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους.

Ἀνακεφαλαιώσωμεν νῦν τὰ εἰρημένα. Κατέστη νομίζω λίαν πιθανόν, ὅτι ἡ μυστηριώδης ἡμνηρικὴ θόλος εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη ἐλληνικὴ καλύβη, ὅτι οἱ θολωτοὶ τάφοι κατὰ λίαν διαδεδομένον ἔθος ἀπομιμοῦνται τὴν θόλον, ὅτι κατὰ συνέπειαν εἶναι περιττὸν νὰ ζητῶμεν τὰ πρωτότυπα αὐτῶν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος (1)· πρὸς τούτοις ἀπεδείχθη ἐκ τῆς ἐπιχώσεως, ὅτι οἱ τῆς ἀκροπόλεως Μυκηνῶν τάφοι ἔκειντο ὑπὸ τύμβον, ἐν ᾧ τὸ ἐναντίον θὰ ἦτο, ἐν Ἑλλάδι τοῦλάχιστον, πρωτοφανὲς καὶ ἀνεξήγητον, ὡς ἦτον ἀνεξήγητος καὶ ὁ περίβολος. Τέλος διὰ τοῦ ὑπὸ Weber γνωστοῦ γενομένου τύμβου ἀποδεικνύεται ἡ στενὴ σχέσις μετὰ τῶν θολωτῶν τάφων καὶ τύμβων (2), ἐξ ἧς σχέσεως πάλιν ἐξηγεῖται ὁ δρό-

(1) Τοῦτο ποιεῖ ὁ Köhler (Das Kuppelgrab bei Menidi σ. 56), παραδέχεται δὲ ὅτι ἐν Μεσοποταμίᾳ πρέπει νὰ ζητηθῶσιν αἱ ἀρχαῖα τῶν θολωτῶν τάφων.

(2) Ἡ σχέσις αὕτη ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν βωμῶν· εἰς περιφερῆς εὐρέθῃ ἐπὶ τοῦ τετάρτου τάφου τῆς ἀκροπόλεως Μυκηνῶν, ἕτερος δὲ περιβαλλόμενος λίθοις ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως (Schliemann σ. 102). Οἱ βωμοὶ οὗτοι κατέχουσι τὴν θέσιν, ἣν ἐν τῇ καλύβῃ εἶχεν ἡ ἐστία καὶ εἶναι διάδοχοι αὐτῆς. Οὗτος ἐξηγοῦσι τὴν ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ ὑπαρξίν ἀπίρων τύμβων ἐχόντων βωμῶν ἐν τῷ κέντρῳ (Ἴδε Stevens Flint Chips σ. 349 ἐξ. μετὰ πολλῶν ἀπεικονίσεων τοιούτων τύμβων).

μος, ὃν ἀνάγκη νὰ ὑποθέσωμεν ὡς λίαν συνήθη ἔν τινι ἐποχῇ, δηληθῆ ἐν ὅσῳ οἱ τύμβοι ἐχρησίμευον κυρίως ὡς οικογενειακοὶ τάφοι. Περὶ τοὺς ὁμηρικὸς ὅμως χρόνους, καθ' οὓς κραταιουμένων τῶν πολιτειῶν τὰ γένη εἶχον ἀπολέσει μέγα μέρος τῆς ἀρχικῆς σημασίας καὶ δυνάμεώς των, οἱ τύμβοι συνήθως ἔκρυπτον εἶνα καὶ μόνον νεκρόν· τότε ἐννοεῖται ὅτι καὶ ὁ δρόμος ἦν πλέον περιττός καὶ διὰ τοῦτο ἐξέλιπεν. Ἡ βαθμιαία αὕτη ἀπὸ τῆς πρώτης καλύψεως μέχρι τοῦ ὁμηρικοῦ τύμβου ἐξέλιξις εἶναι τόσον συνεχῆς καὶ τόσον φυσική, ὥστε μοι φαίνεται, ὅτι αὕτη καὶ μόνη ἀρκεῖ, ἵνα πληρώσῃ τὰ ἐν ταῖς μερικαῖς ἀποδείξεσιν ὑπάρχοντα χᾶσματα, τὰ ὀφειλόμενα εἴτε εἰς τὴν ἔλλειψιν εἰδήσεων καὶ μνημείων εἴτε εἰς τὴν ἰδικὴν μου ἄγνοιαν.

Ἐν τέλει ἀνάγκη νὰ εἶπω ὀλίγα καὶ περὶ τῆς θέσεως τῶν νεκρῶν ἐν τῷ τάφῳ καὶ περὶ τῆς καύσεως αὐτῶν· διότι ὡς ἐπραγματεύθησαν τὰ ζητήματα ταῦτα μέχρι τοῦδε, ἐξαφανίζεται πᾶν ὅ,τι χαρακτηριστικὸν ἐν τοῖς ἤθεσιν ὑπάρχει, ἐξαγονται δὲ συμπεράσματα λίαν ἐσφαλμένα.

Περὶ τῆς καύσεως ὁ Helbig (Das homerische Epos σ. 41) ἐσχάτως ἐξήνεγκε τὴν γνώμην, ὅτι οἱ νεκροὶ ἴσως δὲν ἐκαίοντο, ἀλλ' ἐταριχεύοντο. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη, ἂν ἀπεδεικνύετο, πλὴν τοῦ ὅτι θὰ ἔδιδεν ἀφορμὴν εἰς συμπεράσματά τινα ἀφορῶντα τὰς περὶ μελλούσης ζωῆς ἰδέας τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, θὰ ἀπεδείκνυε συγχρόνως καὶ ἐν τούτῳ τὴν ἐπιρροὴν ἀνατολικῶν λαῶν. Ἐν ᾧ ἡ ἐναντία γνώμη, ὅτι οἱ νεκροὶ ἐκαίοντο μὲν, ἀλλ' ἀτελῶς καὶ ἐντὸς τῶν τάφων, στηριζομένη ἐπὶ παρατηρήσεων γενομένων ἐν αὐταῖς ταῖς ἀνασκαφαῖς (Schliemann σ. 373 καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ Köhler das Kuppelgrab bei Menidi σ. 55), ἀποδεικνύει, ὅτι οἱ Ἕλληνες τότε εὕρισκοντο εἰς ἐποχὴν μεταβάσεως ἀπὸ τῆς ταφῆς τῶν πτωμάτων ἀκεραίων εἰς τὴν καύσιν αὐτῶν· τοιοῦτος μέσος τρόπος μεταξὺ τῶν δύο συστημάτων ἔπρεπε νὰ ὑποτεθῇ, καὶ ἂν οἱ τάφοι τῆς ἀκροπόλεως Μυκηνηῶν δὲν παρείχον προφανῆ παραδείγματα αὐτοῦ· διότι οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ σπανίως μεταβάλλουσι τὰ ἤθη καὶ ἔθιμά των ἀποτόμως. Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν δὲ τῶν λεγομένων δὲν λείπουσι καὶ ἀναλογίαι παρ' ἄλλοις λαοῖς τοῦ ἰνδο-

γερμανικοῦ κλάδου. Οὕτω ὁ Ἄγγλος ἀρχαιολόγος αἰδ. W. C. Lukis βεβαιεῖ, ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐρευνηθεῖσι πολυαριθμοῖς τύμβοις τῆς Ἀγγλίας τὰ σώματα τῶν νεκρῶν εἶχον κατ' ἐντὸς αὐτῶν τῶν τάφων ἡμιτελῶς, ὡς ἀναφέρει ὁ Stevens (Flint Chips σ. 410), ὅστις ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ συνέλεξε καὶ πολλὰ ἄλλα παραδείγματα ἀτελοῦς καύσεως τῶν νεκρῶν. Ἄλλως ὅμως ἐξηγεῖ τὸ πρᾶγμα ὁ κ. Köhler (ἀνωτ. σημ.), ὅστις στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἀτελοῦς καύσεως ἐντὸς τάφων ἀκαταλλήλων πρὸς τοῦτο ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως ἀερισμοῦ, συμπεραίνει ὅτι οἱ θολωτοὶ τάφοι εἶναι ἐπίσκακτοι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ χώρας, ἐν ἧ οὐχὶ καύσις, ἀλλ' ἄλλος τρόπος ταφῆς ἦτο συνήθης. Ἡ χώρα αὕτη λέγει συμζώνως τῷ Adler, ὃ ἀναφέρει τὴν γνώμην, πρέπει νὰ ἦναι ἡ Μεσοποταμία. Ἄλλ' ἐκεῖ οἱ τάφοι δὲν εἶναι ἀληθεῖς θόλοι, ἀλλὰ καμάραι θολωταὶ ἐπιμήκεις, ματαίως δὲ μέχρι τοῦδε ἐζητήθη τρίτον σχῆμα συνδέον τὰ δύο ταῦτα ὅπως διάφορα ἀλλήλων. Ἐξ ἄλλου καὶ ἐγὼ παραδέχομαι, ὅτι οἱ θολωτοὶ τάφοι δὲν ἦσαν ἐξ ἀρχῆς προωρισμένοι, ἵνα καίωνται ἐν αὐτοῖς οἱ νεκροί, διότι ἡ καύσις εἶναι ἐν γένει μεταγενεστέρα, ὡς φαίνεται, τοῦ ἐνταφιασμοῦ (ἰδ. Worsaae Mém. des Antiquaires du Nord 1882 σ. 169 καὶ Fr. v. Hellwald Culturgeschichte I σ. 87), ὅταν ὅμως ἤρχισε νὰ εἰσαγῆται, δὲν μετεβλήθησαν καὶ οἱ τάφοι ἀμέσως συμζώνως τῷ νεωτέρῳ ἐθίμῳ, ἀλλ' οὐδὲ ἐνόμιζον, φαίνεται, οἱ τότε ἄνθρωποι, ὅτι ἔπρεπε νὰ νεκρὸς νὰ κατ' ὀλοτελῶς.

Ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ἕτερον ζήτημα θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸν πρῶτον τάφον τῆς ἀκροπόλεως, διότι ἐν αὐτῷ εὐρέθη εἰς νεκρὸς εἰς κατάστασιν ἐπιτρέπουσαν νὰ κρίνῃ τις περὶ τῆς θέσεώς του. Ὁ τάφος οὗτος ἔχει μῆκος 6,45 μ., πλάτος δὲ τοῦ πυθμένου 3,45 μ. Ἄλλ' αἱ διαστάσεις αὗται σπουδαίως ἐλαττοῦνται, διότι ὁ τάφος εἶναι ἐκτισμένος περίξ διὰ δύο τοίχων, ὧν ὁ πρῶτος κάθετος ἔχει πάχος 0,60 μ., ὁ δὲ δεύτερος κεκλιμένος ὧν πρὸς τὰ ἔσω ἔχει πάχος κάτω 0,30 μ., περιορίζεται λοιπὸν οὕτω τὸ πλάτος τοῦ πυθμένου τοῦ τάφου εἰς 1,65 μ. Ἐν ᾧ δὲ ὁ χώρος γίνεται οὕτω πολὺ στενότερος τοῦ ἀρχικοῦ, τὰ σώματα ἀνδρῶν τελείων

δὲν κατετέθησαν κατὰ τὸ μῆκος αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλάτος· καὶ ἵνα τοὺς χωρήσῃ ὁ χώρος οὗτος, ἐπίεσαν, λέγει ὁ Schliemann (σ. 378) περιγράφων τὸν κάλλιον διατηρούμενον σκελετόν, ἐπίεσαν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ στήθος μετὰ τῆς βίας, ὥστε οἱ ὄμοι εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς μετὰ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς. Καταλογίζει δὲ τοῦτο ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς τῇ ἀγριότητι καὶ ἀσεβείᾳ τῶν δολοφόνων τοῦ Ἀγαμέμνονος. Καὶ ὁ Steffen δὲ (Karten von Mykenae, Text σ. 31) διαβλέπει ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ σπουδὴν καὶ ἀταξίαν προξενηθεῖσαν ὑπὸ πολιορκίας ἢ ἄλλου τινὸς τοιοῦτου ἐκτάκτου γεγονότος. Ἄλλ' οὐδεμία, νομίζω, ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ εἰσάγωμεν θεοὺς ἀπὸ μηχανῆς. Πάντες οἱ ἄνθρωποι οὔτε ἔθαπτον, οὔτε θάπτουσιν ὅπως ἡμεῖς σήμερον. Ἐν τῷ Recueil d'antiquités de la Seythie (σ. 37 ἐξ.) ἀναφέρονται πολλὰ παραδείγματα, ὅτι οἱ νεκροὶ ἐν τάφοις τῆς νοτίου Ῥωσσίας εὐρέθησαν κείμενοι πλαγίως ἄλλοτε μὲν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ μέρους καὶ ἄλλοτε ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ. Αὐτόθι σ. 34 ἀναγινώσκουμεν· ὁ σκελετὸς ἔκειτο ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ μέρους συνεσταλμένος, ἡ δὲ κεφαλὴ του

ἐκλίνε πρὸς τὸ στήθος. Αὐτόθι σ. 121· εἰς σκελετὸς ἔκειτο ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ μέρους, συνεσταλμένος· αἱ χεῖρες ἦσαν συνεσφιγμέναι ἐπὶ τῆς κάτω σιαγόνας καὶ τὰ γόνατα ὁμοίως ἐπὶ τοῦ στήθους οὕτως, ὥστε ὁ νεκρὸς δὲν κατελάμβανε χώρον μείζονα τοῦ ἐνὸς ἀρσινίου (δηλαδὴ τῶν 0, 77 τοῦ μέτρου). Ὁ δὲ Perrot (Histoire de l'art II σ. 373) ὁμιλῶν περὶ τῶν τάφων τῆς Χαλδαίας λέγει· νεκροὶ τινες κατετέθησαν εἰς θήκας ὁμοίας μεγάλους ἀγγείαις, εἰς ἃς τὸ πτώμα δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσαχθῇ ἄνευ βίας καὶ χωρὶς νὰ διπλωθῇ. Παραλείπω ν' ἀναφέρω παραδείγματα ὅμοια ἐκ τῆς βορείου Εὐρώπης, ἐν τοῖς τάφοις τῆς ὁποίας οἱ νεκροὶ εὐρίσκονται πολλάκις καθήμενοι.

Τὸ χαρακτηριστικὸν λοιπὸν τῆς θέσεως τῶν νεκρῶν ἐν τοῖς Μυκηναίοις τάφοις εἶναι, ὅτι ἤρειδον τὰ νῶτα ἐπὶ τοῦ τοίχου· ἴσως μάλιστα οὗτος ἀκριβῶς πρὸς τοῦτο ἐκτίσθη κεκλιμένος καὶ οὐχὶ κάθετος. Τοῦτο δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ πρὸς σχετικὴν χρονολόγησιν αὐτῶν, διότι δεικνύει πόσον τὰ ἦθη ταῦτα ἀπέχουσι τῶν Ὀμηρικῶν.

ΧΡ. Δ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ.

ΑΓΑΛΜΑΤΑ

ΕΚ ΤΩΝ ΕΝ ΕΠΙΔΑΥΡΙΑ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ.

(Πιν. 1 καὶ 2).

Ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1884 ἐξακολούθησις τῶν ἀνασκαφῶν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἔφερεν εἰς φῶς πολλὰ πλαστικὰ ἔργα, ὧν τὰ σπουδαιότερα μετακομίσας εἰς Ἀθήνας ἐκδίδω νῦν ἐν τοῖς τῷ τεύχει τούτῳ προσαπτομένοις πίναξιν. Τὰ σχεδιογραφήματα ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ κ. Gilliéron.

Α'. ΑΓΑΛΜΑΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΑΙΤΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ.

Τὰ ἐκ τῶν αἰτωμάτων τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ προερχόμενα ἀγάλματα, ἀπεικονισμένα εἰς δύο πίνακας, ἐδημοσιεύθησαν τὸ παρελθὸν ἔτος ἐν τῇ

Ἐφημερίδι ταύτῃ (1884 σελ. 50 κ. ἐ. Πιν. 3 καὶ 4). Τοῖς ἀγάλμασι τούτοις προσθέτομεν νῦν τὰ ἐξῆς δύο, ἓνα δηλ. κορμόν καὶ μίαν κεφαλὴν, ὧν ὁ μὲν κορμὸς εὐρέθη τελευταῖον ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς, ἡ δὲ κεφαλὴ εἶχε μὲν εὐρεθῆ πολὺ πρότερον (ἰδ. Ἀρχ. Ἐφημ. 1884, σελ. 57 ἀρ. 12), ἦτο δὲ μὴ εἰσέτι ἀνέκδοτος.

Κορμὸς γυμνοῦ πολεμιστοῦ (ἀρ. 1.) εὐρεθεὶς νοτιοδυτικῶς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἐν τῷ χώρῳ τῷ μεταξὺ τούτου καὶ τῆς θόλου τοῦ Πολυκλείτου. Ὅτι ὁ κορμὸς οὗτος προέρχεται ἐκ τῶν ἐν τοῖς αἰτωμασι τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀγαλμάτων, δείκνυται ἐκ τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, ἐκ τοῦ τρῶ-

που τῆς ἐργασίας καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὰ νῶτα μεγάλης ὀπῆς, ἣτις ἐχρησίμευε πρὸς προσάρτησιν αὐτοῦ τῷ τυμπάνῳ τοῦ ἀετώματος. Συμφώνως δὲ τῷ τόπῳ τῆς εὐρέσεως ἴστατο μᾶλλον ἐν τῷ δυτικῷ ἢ ἐν τῷ ἀνατολικῷ ἀετώματι, ὃ ἐστὶν ἀπετέλει μέρος τῆς ἐν τῷ δυτικῷ ἀετώματι εἰκονιζομένης Ἀμαζονομαχίας. Ἡ στάσις αὐτοῦ, διακρινόμενη διὰ τῆς ὑπερτάτης ἀνυψώσεως τοῦ κάτω τε καὶ τοῦ ἄνω ἄκρου τοῦ ἀριστεροῦ μέρους τοῦ σώματος, εἶνε βιαιωτάτη δεικνύουσα ὅτι ἰσχυροτάτη δρᾶσις καὶ πάθος ἐπεκράτει ἐν τῇ παριστωμένῃ μάχῃ· τοιαύτας βιαιότητας καὶ ὀρμητικὰς κινήσεις δεικνύουσι καὶ τὰ εὐρεθέντα τεμάχια. Τὸ γινώρισμα δὲ τοῦτο ἀνάγει ἡμᾶς εἰς τὴν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Φιγαλῖα Ἀμαζονομαχίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἐν τῷ Μαυσωλείῳ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ.

Κεφαλή Ἀμαζόνος (ἀρ. 2) ἀποκεκρουσμένον ἔχουσα τὸ δεξιὸν πρόσωπον καὶ ἐντελῶς ἐφθαρμένην τὴν ὄλην ἐπιφάνειαν. Ἡ κεφαλή αὕτη εἶνε τῶν πρώτων ἐν τῷ ἱερῷ γενομένων εὐρημάτων (ἰδ. Ἀθήναιον τομ. α'. σελ. 549, ἀρ. 2 καὶ Ἀρχ. Ἐφημερ. 1884 σελ. 57, ἀρ. 12) καὶ εὐρέθη ἐντετειχισμένη ἐν τῷ μεταξύ τῆς θόλου τοῦ Πολυκλείτου καὶ τῆς δυτικῆς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ πλευρᾶς μεταγενεστέρῳ τοίχῳ, ἐν ᾧ καὶ ἄλλα, ἐκ τῶν ἀετωμάτων τοῦ ναοῦ προερχόμενα, πλαστικὰ εὐρήματα ἐγένοντο (1). Ἔχει δὲ μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὴν παρὰ τὴν δυτικὴν τοῦ ναοῦ πλευρὰν εὐρεθεῖσαν κεφαλὴν Ἀμαζόνος (Ἀρχ. Ἐφημ. 1884, Πίν. 4 ἀρ. 1), ὡς πρὸς τὸ μέγεθος, τὴν ἐργασίαν, τὰς μορφάς, καὶ μάλιστα ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν τῆς κόμης, ἐξ οὗ φαίνεται, ὅτι καὶ αὕτη πιθανῶς εἶνε κεφαλή Ἀμαζόνος. Ἀπέβλεπε δὲ πρὸς τὰ ἄνω ἀνατεταμένον ἔχουσα τὸ βλέμμα καὶ λύπην ἐκφράζουσα ἐπὶ ταῖς πληγαῖς αὐτῆς ἢ βοήθειαν παρὰ τοῦ πολεμίου αἰτουμένη.

Πλὴν τῶν εὐρημάτων τούτων ὑπάρχουσιν ἔτι πολλὰ μικρὰ τεμάχια, ἅτινα θέλω ἐξετάσει καὶ περιγράψει προσεχῶς, ὅτε καὶ αὐθις θέλω πραγματευθῆ, ὀριστικῶς πλέον, περὶ τῶν ἐν τοῖς ἀετώμασι τοῦ ναοῦ ἀγαλμάτων. Θέλω δὲ πράξει τοῦτο ὀρμώμενος ἐκ μεγάλης ἐπιγραφῆς ἐκ τῶν πρώτων

(1) Ἴδε τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ ἄρθρον μου.

χρόνων τῆς Δ'. ἑκατονταετηρίδος προερχομένης, ἐν ἣ εἶνε ἀναγεγραμμένα αἱ δαπάναι τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Τὰ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης πορίσματα καὶ αἱ ἐν αὐτῇ εἰδήσεις εἶνε ἰκανῶς σπουδαῖαι διὰ τὸ προκείμενον ζήτημα καὶ περιέργοι.

Β'. ΑΚΡΩΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ

Νοτιανατολικῶς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀπεκαλύφθη μικρὸς πρόστυλος δωρικὸς ναός, ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος. Ἐν τῷ χώρῳ δὲ τῷ μεταξύ τοῦ ναοῦ τούτου καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀπεκαλύφθη μέγα τετραγωνικὸν ἀρχαῖον οἰκοδόμημα, ὅπερ κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἐχρησίμευσε, φαίνεται, ὡς κατοικία· ἐπειδὴ ὅμως οἱ τοῖχοι αὐτοῦ ἦσαν ἀσθενεῖς καὶ ἴσως ἐτοιμόρροποι, ἰσχυροποιήθησαν τότε δι' ἑτέρου ἐξωτερικοῦ τοίχου, κτισθέντος ἐξ ἀρχαίου ὕλικου καὶ μάλιστα ἐξ ἀγαλμάτων καὶ ἐπιγραφῶν. Ἐν τῇ παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος μεσημβρινῇ τοῦ τοίχου τούτου πλευρᾷ ἦσαν ἐντετειχισμένα τὰ ἐξῆς ἀγάλματα:

Νίκη (Ἀρ. 3, 3^a καὶ 3^b) γυμνοῦς ἔχουσα τοὺς πόδας καὶ φέρουσα τὸν καλούμενον σχιστὸν χιτῶνα, ὅστις ἐπὶ μόνου τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου πόρπη συνεχόμενος καταλείπει γυμνὸν τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ στήθους καὶ ἀναπεταννύμενος ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἀπογυμνώνει ὀλόκληρον τὸ δεξιὸν κάτω ἄκρον. Ἐπὶ ἑκατέρου τῶν ὤμων ὑπάρχει ὀπή, ἣτις ἐχρησίμευε πρὸς προσάρτησιν τῶν χαλκῶν, ὡς φαίνεται, πτερύγων· ἑτέρα ὀπή ὑπάρχει ὀπισθεν, κάτωθεν τοῦ αὐχένος, ἣτις ἴσως ἐχρησίμευε πρὸς τὴν διὰ σιδήρου συγκράτησιν καὶ συνένωσιν τῶν δύο πτερύγων (1)· καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ κρανίου ὑπάρχει ὀπή, ἣτις ἴσως ἐχρησίμευε πρὸς προσάρτησιν πράγματός τινος χρησιμεύοντος πρὸς κόσμησιν τῆς κόμης. Ἡ κεφαλή ἀποκεκομμένη οὖσα προσηρμόσθη ἀκριβῶς.

Ἡ Νίκη αὕτη εἰκονίζετο ἰπταμένη, ἐν τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ, καθ' ἣν κατέρχεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος εἶνε πρὸς τὰ

(1) Πάντοις ὅμως δὲν πρέπει νὰ νομίση τις ὅτι αὗται ἐχρησίμευον ἴσως πρὸς προσάρτησιν τοῦ ἀγάλματος τοίχῳ τινί, διότι πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν καὶ μικρὰ εἶνε καὶ ἐν ἀκαταλλήλῳ θέσει κείμενα.

ἐμπρός κεκλιμένον. Κατ' ἀναλογίαν δὲ παραπλησίων παραστάσεων ἐκράτει ἴσως ἐν μὲν τῇ μιᾷ χειρὶ κλάδον φοίνικος, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ στέφανον. Ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς ἐκτείνεται ὁ λίθος εἰς τετραγωνικὴν προεξοχὴν, δι' ἧς ἐνεπηγνύετο ἑτέρῳ λίθῳ χρησιμεύοντι τῷ ἀγάλματι ὡς βάθρον.

Ἐτέρα *Νίκη* (Ἄρ. 4) παρεμφερῆς τῇ προηγούμενῃ κατὰ τὸ μέγεθος, τὴν ἐργασίαν, τὸν ἱματισμὸν καὶ τὴν ὄλην μορφήν, σὺν μόνῃ τῇ διαφορᾷ ὅτι οὐχὶ ὁ γυμνός, ἀλλ' ὁ ἐνδεδυμένος πούς, ὁ δεξιός, εἶνε προβεβλημένος.

Ἐτέρα *Νίκη* (Ἄρ. 5) παρεμφερῆς ταῖς προηγούμεναις, ἔχουσα ὅμως μέγεθος ὀλίγον τι μείζον αὐτῶν.

Κεφαλή Νίκης (Ἄρ. 5^a) διαφέρουσα τῇ τῆς ὑπ' ἀρ. 3 μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι ἔχει τοὺς πλοκάμους οὐχὶ τοσοῦτον λεπτούς, ὅσον ἐκείνη. Ἡ κεφαλή αὕτη δὲν ἀνήκει εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. 4 κορμόν, ἀναγκαίως ἄρα ἢ ἀνήκει εἰς τοὺς ὑπ' ἀρ. 5. Τοῦτο ἄλλως φαίνεται καὶ ἐκ τῶν διαστάσεων αὐτῆς, μειζόνων οὐσῶν τῶν τῆς ὑπ' ἀρ. 3 (ἴτοι τῶν τῆς 3^b).

Τὰ ὀπίσθια καὶ τῶν τριῶν τούτων ἀγαλμάτων δὲν εἶνε ἐντελῶς ἐξεργασμένα, διότι δὲν ἦσαν προσωρισμένα νὰ ὦσιν ὄρατὰ ὑπὸ τοῦ θεατοῦ. Ἡ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν δὲ ἐργασία εἶνε ἐνιαχοῦ, εἰς τὰ ἐνδεδυμένα μέρη τοῦ σώματος, οὐχὶ τοσοῦτον ἐπιμελῆς καὶ ἴσως ἐπιπόλαιος, ἀλλ' ἢ στάσις, ἢ διάθεσις τοῦ χιτῶνος, ἢ πλουσία, ἀρμονικὴ καὶ φυσικὴ αὐτοῦ πτύχωσις, καὶ μάλιστα τὸ περίγραμμά εἶνε θαναμισιον, ἀναπολοῦν ἡμῖν ἔξοχα ἔργα τῆς ἐλληνικῆς τέχνης, τὰ ἐκ τοῦ θωρακείου τοῦ ναοῦ τῆς Ἀπτέρου Νίκης ἀνάγλυφα, τὰς Νηρηίδας τοῦ ἐν Ἐάνθη μνημείου τῶν Νηρηίδων, τὰ ἐκ Δήλου ἀγάλματα, τὰ εἰκονίζοντα τὴν ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος ἀρπαγὴν τῆς Περσεφόνης (1), καὶ αὐτὰ τὰ ἐκ τῶν ἀετωμάτων τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, καὶ μάλιστα τὴν Νίκην καὶ τὰς ἐπικληθείσας Νηρηίδας (2). Πρὸς τὴν Νίκην τοῦ Παιωνίου παραβαλλόμεναι αἱ Νίκαι αὐταὶ δὲν ἔχουσι τὰς ἐπὶ φυσικῇ καλλονῇ ἐξεχούσας ἐκείνας μορφὰς τῶν γυμνῶν μάλιστα τοῦ σώματος μελῶν, ἀλλ' ἔχουσι τὴν πτύχωσιν τοῦ ἱμα-

τισμοῦ φυσικώτεραν, σαφῆ καὶ ἀνάλογον πρὸς τὸν τρόπον τῆς περιβολῆς τοῦ ἱματίου· σχετικῶς δὲ πρὸς τὴν ἐκ Σαμοθράκης Νίκην τοῦ Λούβρου στεροῦνται τῆς μεγαλοπρεποῦς καὶ ἐπιβαλλούσης ἐκείνης παραστάσεως, ἀντικαθιστῶσιν ὅμως αὐτὴν διὰ τῆς ἐν τῇ ὄλῃ αὐτῶν μορφῇ ἐκφραζομένης χάριτος. Ἐκ τῶν γνωρισμάτων τούτων καὶ ἐκ τοῦ ἐξαιρέτου κάλλους τοῦ περιγράμματος τῶν κεφαλῶν καὶ τῶν εὐγενῶν καὶ λεπτῶν χαρακτηριστικῶν τῶν προσώπων ὁρμώμενος νομίζω ὅτι τὰ ἔργα ταῦτα προέρχονται ἐκ τῆς Δ'. ἑκατονταετηρίδος.

Ὡς πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ δὲ γνωρίσματα τῆς μορφῆς ἴτοι ὡς πρὸς τὴν στάσιν, τὸν ἱματισμὸν καὶ μάλιστα τὴν ἀπογύμνωσιν τοῦ ἑτέρου τῶν κάτω ἄκρων, ὁμοιάζουσι καταφανῶς αἱ Νίκαι αὗται τῇ ἐν Ὀλυμπίᾳ εὐρεθείσῃ Νίκῃ τοῦ Παιωνίου, τῇ Νίκῃ δηλ. ἐκείνῃ, ἣν οἱ ἐκ Ναυπάκτου Μεσσήνιοι ἀνέθηκον πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐν Σφακτηρίᾳ μάχης· ὁμοιάζουσι δ' αὐτῇ πρὸς τοῦτοισι κατὰ τοῦτο, ὅτι καὶ αἱ πτέρυγες ἦσαν χαλκαῖ καὶ ἐξεφύοντο καὶ αὐταὶ οὐχὶ ἐκ τῶν νώτων ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὤμων. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν Νίκην τῶν Μεσσηνίων ἐποίησεν ὁ Παιώνιος ἀφοῦ πρότερον, νικήσας ἐν διαγωνισμῷ, εἶχε ποιήσει τὰ ἀκρωτήρια τοῦ ναοῦ τοῦ Διός, ἴτοι τὴν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὀρόρου ἐπίχρυσον Νίκην, πιθανὸν εἶνε ὅτι οἱ Μεσσήνιοι διὰ τοῦτο ἀνέθηκαν ἴσως τῷ Παιωνίῳ τὴν ποίησιν τῆς ἑαυτῶν Νίκης, διότι εὐδοκίμησεν οὗτος πρότερον ἐν τῇ ποιήσει τοιοῦτου ἀγάλματος· κατ' ἀκολουθίαν ὁ Παιώνιος ἐν τῇ τῶν Μεσσηνίων Νίκῃ ἀντέγραφε πιθανῶς, ἣν ἐπὶ τοῦ ὀρόρου τοῦ ναοῦ εἶχε ποιήσει Νίκην, ἢ ὅπως δὴποτε ἔδωκεν αὐτῇ τὸν αὐτὸν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἴπτον τύπον, καὶ διὰ τοῦτο ἔστησεν αὐτὴν ἐπὶ τοσοῦτον ὑψηλῆς βάσεως. Συμπέρασμα τούτων εἶνε ὅτι αἱ προκείμεναι Νίκαι ἐποιήθησαν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἐπίδρασιν τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ Νικῶν τοῦ Παιωνίου, τῆς τε ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων ἀνατεθείσης καὶ πιθανῶς τῆς τὸ μέσον ἀκρωτήριον τοῦ ναοῦ τοῦ Διός ἀποτελούσης· τὸ συμπέρασμα δὲ τοῦτο παρέχει ἡμῖν τὸ πρῶτον ὁρμητήριον, ἵνα ἐξερευνήσωμεν καὶ ἐννοήσωμεν, εἰς τί ἐχρησίμευσον αὐταὶ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ποῦ ἴσταντο.

Ἐπειδὴ αὐταὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσι μορφήν καὶ ἐρ-

(1) Ἴδε Bull. de corr. Hellénique III.

(2) Ἴδε Ἀρχ. Ἐφημερ. 1884, πίν. 3, ἀρ. 2 καὶ 3 καὶ πίν. 4 ἀρ. 8.

γασίαν και ή μὲν εἶνε οἰονεὶ ἀντίγραφον τῆς δέ, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἴσταντο ἐν ἀετώματι τινι, οὔτε ἀλλαχοῦ που ἀνακείμενοι νὰ ἀπετέλουν σύνταγμα εἰκονίζον πρᾶξιν τινὰ οἰανδήποτε, διότι πρὸς τοῦτο πάντως θὰ διέφερον ἀλλήλων κατὰ τε τὴν στάσιν καὶ τὸ ἐλατήριον. Ἡ ἐν τοῖς γνωρίσμασιν ὁμοιωμοῦ τούτοις ταυτότης αὐτῶν, ἀνεξήγητος ἄλλως οὔσα, ἐξηγείται κάλλιστα διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι αὐταὶ ἀπετέλουν τὰ ἀκρωτήρια ναοῦ τινος. Ὑπὲρ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου μαρτυρεῖ ἔτι ἡ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν ὁμοιόμορφος προσεχὴ τοῦ λίθου, κατάλληλον ἔχοντος οὕτω τὸ σχῆμα πρὸς ἐγγόμεφωσιν εἰς τὰ βάρθρα τῶν ἀκρωτηρίων, καθότι γνωστὸν εἶνε ὅτι τὰ ἀκρωτήρια εἶχον ἴδιον ἕκαστον βάρθρον, ᾧ ἐνεγομοφούντο. Ἐτερος ἰσχυρὸς λόγος εἶνε ὅτι ἡ ὑπ' ἀρ. ὅ ἔχει κατὰ τι τὰς διαστάσεις μεγαλητέρας τῶν δύο ἐτέρων, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι αὕτη μὲν ἴστατο ἐν τῷ μέσῳ, αἱ δύο δ' ἕτεραι κατὰ τὰ ἄκρα, διότι ἐκ τοῦ Βιτρουβίου γνωρίζομεν ὅτι τὰ *acroteria mediana* ἦσαν μικρόν τι (κατὰ ἐν ὄρθρον) μεγαλητέρα ἢ τὰ *acroteria angularia*· ταύτη δὲ τῇ διατάξει συμφωνεῖ καὶ ὁ τρόπος τῆς διαθέσεως τοῦ χιτῶνος, διότι ἐν τῷ τῶν δύο κατὰ τὰ ἄκρα ἰσταμένων ἀναπεταννύμενος ὁ χιτῶν κατὰ τὸ κάτω τοῦ σώματος μέρος ἐκ τοῦ πνέοντος ἀνέμου προσπίπτει μάλλον πρὸς ἓν μέρος, ὁ τῆς ὑπ' ἀρ. ὅ εἶνε εἰς δύο σχεδὸν ἴσα μέρη διηρημένος καὶ τὰς αὐτὰς σχηματίζει πτυγᾶς, κατὰ τε τὸ ποῖον καὶ τὸ ποσόν, εἰς τε τὸ δεξιὸν καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος· εἶνε δὲ καταφανὲς ὅτι ἂν ἡ Νίκη αὕτη ἴστατο ἐν τῷ μέσῳ, ἐπὶ τῆς κορυφῆς δηλ. τοῦ ὀρόφου, οὔτως ἔπρεπε νὰ ἔχη τὸ πρᾶγμα ἕνεκα τῆς συμμετρίας.

Ἐκ τούτων νομίζω ἰκανῶς δείκνυται ὅτι αἱ ὑπ' ἐξέτασιν Νίκαι ἦσαν τὰ ἀκρωτήρια ναοῦ τινος. Ἄλλ' ἐν τῷ ἱερῷ ὑπῆρχον, κατὰ Πausανίαν καὶ κατὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀνασκαφῶν, δύο ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς χρόνοις οἰκοδομηθέντες ναοί, ὁ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ὁ τῆς Ἀρτέμιδος. Ἐπειδὴ ὁμοιωμοῦ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ μικρὸς εἶνε τὰς διαστάσεις καὶ οὔτε ἀγάλματα εἶχεν ἐν τοῖς ἀετώμασι οὔτε κἂν περίπτερος ἦτο, ἐν ᾧ ἐξ ἄλλου ὁ ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἦτο ἐπισημότατος καὶ εἶχεν ἐν τοῖς ἀετώμασιν ἀγάλματα ἰκανὴν ἔχοντα ὁμοιότητα ταῖς Νί-

καις ταύταις ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας (1), ἔπεται ὅτι αὐταὶ ἦσαν τὰ ἀκρωτήρια οὐχὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος (2), ἀλλὰ μάλλον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Ἄλλ' ἐνταῦθα τοῦ λόγου δύναται τις νὰ μοὶ προβάλλῃ τὴν ἐρώτησιν, ποία τις ἡ σχέσις τοῦ Ἀσκληπιοῦ πρὸς τὴν Νίκην; Νομίζω ὅτι προκειμένου περὶ κατασκευῆς τῶν ἀκρωτηρίων ναοῦ θὰ ἐξέλεγέ τις μάλλον καταλλήλους μορφᾶς (τοιαῦται δὲ ἦσαν ὄντως αἱ ἐξ οὐρανοῦ κατερχόμεναι Νίκαι) ἢ σχέσιν ἐχούσας πρὸς τὸν ἐν τῷ ναῷ λατρευόμενον θεόν· ἀλλὰ καὶ δὲν εἶνε ὅλως ἄσχετος ἡ Νίκη πρὸς τὸν Ἀσκληπιόν. Ἐν τῷ ἱερῷ ἐτελοῦντο κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Ἀσκληπιείων ἀγῶνες, μάλιστα μουσικοὶ καὶ ποιητικοὶ (3), καὶ τούτων τῶν ἀγῶνων κατὰ φυσικὸν λόγον προστάτης θὰ ἦτο ὁ Ἀσκληπιός, ὥστε δὲν εἶνε παράδοξον ἂν ἐπὶ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ, ὅστις περιεῖχε τὸ χρυσελεφάντινον τοῦ θεοῦ ἄγαλμα, ἴσταντο Νίκαι. Ἐκ τοιούτου λόγου ἐξηγείται καὶ ἀνάγλυφόν τι, εὑρεθὲν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς, ἐν ᾧ εἰκονίζεται Ἀσκληπιὸς καθήμενος ἐπὶ θρόνου, πρὸ αὐτοῦ ἰσταμένη Ὑγιεία, καὶ ἔνθεν μὲν βαδίζουσα γυναικεία μορφή, ἔνθεν δὲ Νίκη. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο ἀνέθηκέ τις ἴσως ἐν τῷ ἱερῷ, ὡς εὐχαριστήριον τῷ Ἀσκληπιῷ, νικήσας ἐν τοῖς μνημονευθεῖσιν ἀγῶσι.

Γ'. ΑΝΤΙΤΥΠION TOY EN TΩ ΝΑῶ ΧΡΥΣΕΛΕΦΑΝΤΙΝΟΥ ΑΓΓΛΜΑΤΟΣ

Ὅλως ἔκτυπον ἀνάγλυφον, ἐν ᾧ εἰκονίζεται Ἀσκληπιὸς καθήμενος ἐπὶ θρόνου (Ἀρ. 6). Τὸ ἀνάγλυφον ἦ, σχεδὸν εἰπεῖν, τὸ ἄγαλμα τοῦτο θὰ ἴστατο πρὸ τοίχου τινός, διότι ἡ ὀπισθεν ἐπιφάνεια τοῦ λίθου εἶνε ὅλως ἀκατέργαστος· ἦτο δὲ προσκεκολλημένον ἐτέρᾳ βάσει διὰ μολύβδου, ὡς ἐκφαίνεται ἐκ τῶν κατὰ τὸ κάτω μέρος τῆς πλακῶς τριῶν, ἔμπροσθέν τε καὶ ὀπισθεν, ὁπῶν· ἐν ταῖς ὀπισθίαις μά-

(1) Καὶ ἡ φθορὰ τοῦ μαρμάρου εἶνε ἡ αὐτὴ καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας, ὡς φαίνεται, προηλθε. Καὶ ἐκεῖνα δηλ. τὰ ἀγάλματα καὶ ταῦτα θὰ ἐφθάρησαν ἐκ πυρκαϊῆς.

(2) Νομίζω μάλιστα ὅτι εὑρέθη ἐν γωνιατῶν ἀκρωτήριον τοῦ ναοῦ τούτου, ὑψηλὸν τι ἀνθήμερον.

(3) Πλάτων, Ἴων, 530 α. Περβ. καὶ C. I. G. 1068, 1515 καὶ 3208.

λιστα ὁπαῖς διατηρεῖται καὶ ὁ μόλυβδος. Εὐρέθη δὲ ἐντετειχισμένον ἐν τῷ αὐτῷ τοίχῳ, ἐν ᾧ καὶ αἱ ἀνωτέρω Νίκαι.

Καθήμενος εἰκονίζεται ὁ Ἀσκληπιὸς ἐπὶ πολλῶν ἀναγλύφων καὶ ἐπὶ νομισμάτων διαφόρων πόλεων. Ἄλλ' ἐκ τῆς γραπτῆς παραδόσεως ἐν μόνον καθήμενον ἄγαλμα τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἐπισημότερον, γνωρίζομεν, τὸ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἐπιδαυρίας, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, χρυσελεφάντινον ἄγαλμα, ὅπερ ἐποίησε Θρασυμήδης ὁ πάριος. Τοῦτο περιγράφει ὁ Πausανίας (II, 27, 2) ὡς ἔξης: «Τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἄγαλμα μεγέθει μὲν τοῦ Ἀθήνησιν» Ὀλυμπίου Διὸς ἤμισυ ἀποδεῖ, πεποιήται δὲ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ· μνηύει δὲ ἐπίγραμμα τὸν εἰργασμένον εἶναι Θρασυμήδην Ἀριγνῶτου πάριον. » κἀθηται δὲ ἐπὶ θρόνου βακτηρίαν κρατῶν, τὴν δὲ » ἐτέραν τῶν χειρῶν ὑπὲρ κεφαλῆς ἔχει τοῦ δράκοντος, καὶ οἱ καὶ κύων παρακατακείμενος πεποιήται ». Τὸ ἄγαλμα τοῦτο εἰκονίζεται μετὰ μικρῶν τιῶν παραλλαγῶν ἐπὶ νομισμάτων τῆς Ἐπιδαυροῦ (1).

Ἐκ τῶν ἐν τοῖς νομίμασι δὲ τούτοις παραστάσεων καὶ ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Πausανίου ὁρμώμενοι ἀναγνωρίζομεν ἐν τῷ προκειμένῳ ἀναγλύφῳ ἀντίτυπον τοῦ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος. Ὁ ἀποκεκομμένος ἀριστερὸς βραχίον θὰ ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς βακτηρίας, καθ' ὃν τρόπον δεικνύουσιν ἡμῖν αἱ ἐπὶ τῶν νομισμάτων παραστάσεις· ἡ ἐτέρα δὲ χεὶρ εἶνε προτεταμένη, ὡς καὶ ἐν τοῖς νομίμασι, καὶ θὰ ἐκράτει ἴσως καὶ αὐτὴ φιάλην. Ὑπὸ τὴν ἄκραν ταύτην χεῖρα ἔπρεπε νὰ ἀνελίσσῃται ὁ ὄφας, οὕτινος ὅμως ἔχνη ἐνταῦθα δὲν φαίνονται· ἀλλ' ἴσως στηριζόμενος διὰ τῆς οὐρᾶς ἐπὶ τοῦ πρὸ τοῦ ὑποποδίου τῶν ποδῶν τοῦ θεοῦ ἀποκεκομμένου τμήματος τῆς βάσεως ἀνειλίσσετο, χωρὶς νὰ ἐφάπτηται τοῦ λίθου διὰ τῶν πλαγίων τοῦ σώματος, καὶ οὕτως, ἀποκοπίσης τῆς κάτω βάσεως, ἐξηφανίσθη ἄνευ ἔχρους· ἴσως ὅμως ὁ τεχνίτης παρεξέκλινε τοῦ πρωτοτύπου ὡς πρὸς τὴν παράστασιν ταύτην τοῦ ὄφους καὶ παρέστησεν αὐτὸν οὐχὶ ὑπὸ τὴν προτε-

(1) *Idē* Berl. Blatt. für Münzk. 3, 30, 3.—Mionn. D. 2.239, 70.—*Panofka*, Asklepios u. die Asklepiaden (Abh. d. Berl. Akad. 1845, Πίν. 1, 7).

ταμένην χεῖρα ἀλλ' ἀλλαχοῦ που, ἴσως παρέστησεν αὐτὸν ἀνελίσσόμενον περὶ τὴν βακτηρίαν, ἀποβλέψας εἰς τὸν ἕτερον καὶ συνηθέστερον, ὡς φαίνεται, τύπον τῆς παραστάσεως τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὃ ἐστὶν εἰς τὸν ἰστάμενον Ἀσκληπιόν. Ὡς πρὸς δὲ τὸν κύνα, ἀποκεκομμένου ὄντος ἀριστερᾶ τῷ ὄρῳντι ἱκανοῦ μέρους τῆς κάτω βάσεως, δὲν δυνάμεθα νὰ ἠξεύρωμεν ἂν εἰκονίζετο καὶ οὗτος ἢ οὐ· ὅπως δὲ ποτε ὅμως πάρεργον ὦν οὗτος ἐδύνατο εὐκόλως νὰ παραλειφθῇ, ὡς καὶ ἐν πολλοῖς τῶν νομισμάτων βλέπομεν.

Ἀντίτυπον δὲ ὃν τὸ προκειμένον ἀναγλύφον τοῦ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος εἶνε ἱκανῶς σπουδαῖον, διότι δι' αὐτοῦ συλλαμβάνομεν ἔννοιάν τινα τοῦ ἔργου τοῦ Θρασυμήδους, πολὺ σαφεστέραν βεβαίως ἢ διὰ τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων παραστάσεων. Μεγαλοπρεπῆς εἶνε ἡ παράστασις τῆς ὄλης μορφῆς καὶ ἐξαίρετος ἡ περιβολὴ καὶ πύχσις τοῦ ἱματίου, περίεργος δ' εἶνε μάλιστα καὶ διδακτικωτάτη ἡ μορφή τῆς κεφαλῆς, εἰ καὶ ὁ τεχνίτης, ἀπεικονίζων τὸ πρωτότυπον, ἀπέτυχεν ἐν τῇ κεφαλῇ πολὺ πλείοτερον ἢ ἐν τῇ παραστάσει τοῦ ἱματισμοῦ, ὅστις τῇ ἀληθείᾳ εἶνε ἀξιόλογος. Τὴν κεφαλὴν ταύτην παραβάλλοντες πρὸς τὴν ἐπὶ νομισμάτων τῶν Ἡλείων εἰκονιζομένην κεφαλὴν τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς βλέπομεν ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Θρασυμήδους μεγάλην θὰ εἶχεν ὁμοιότητα πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Φειδίου. Ἐκ τούτου δ' ἐξηγεῖται διατὶ αὐτὸ ἐξελαμβάνετο ὑπὸ μεταγενεστέρων συγγραφέων, οἷον ὑπὸ τοῦ Ἀθηναγόρου, ὡς ἔργον τοῦ Φειδίου (1).

Δ'. ΑΓΓΛΑΜΑΤΑ ΙΣΤΑΜΕΝΟΥ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ

Δύο ἀγαλμάτια ἰσταμένου Ἀσκληπιοῦ (ἀριθ. 7, 7α καὶ 8, 8α) εὐρεθέντα ἐντὸς τοῦ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μνημονευθέντος ἀρχαίου τετραγωνικοῦ οἰκοδομήματος, ἐν τῷ χώρῳ τῷ μεταξὺ τοῦ ναοῦ τοῦ

(1) Ἐκ τούτου ὁρμηθεὶς ὁ Brunn (Gesch. d. Gr. Künstler I, 246) κατέταξε τὸν Θρασυμήδην ἐν τοῖς συγχρόνοις μαθηταῖς τοῦ Φειδίου· ἡ γνώμη ὅμως αὕτη, πιθανὴ τῶς οὖσα, ἐξελέγγετο νῦν ἐσφαλμένη. Κατὰ τὴν ἄνω μνημονευθεῖσαν ἐπιγραφὴν (ἐν σελ. 41) ὁ ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ ὠκοδομεῖτο κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος· ἀλλ' ἐν αὐτῇ δὲν γίνεται μνεία τοῦ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος, ὥστε τοῦτο θὰ ἐποιήθη μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ναοῦ. Ὁ Θρασυμήδης ἄρα θὰ ἤμαζε μετὰ τὰ πρῶτα τοῦλάχιστον ἔτη τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος.

Ἀσκληπιοῦ καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος. Ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ σχηματισμοῦ τῶν πολλῶν καὶ συμπυκνωμένων πτυχῶν φαίνεται ὅτι ἀμφότερα εἶνε ἀντίτυπα μείζονος ἀγάλματος καὶ δὴ ἐπισήμου, ὡς δύναται τις νὰ συμπεράνη ἐκ τῆς ὅλης μορφῆς καὶ μάλιστα ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ μεγαλητέρου (ἀρ. 7^α), ἥτις τῇ ἀληθείᾳ εἶνε ἀξιόλογος διὰ τὰ χαρακτηριστικά τοῦ προσώπου καὶ τὴν ἐν αὐτῇ μειλιχίαν ἔκφρασιν. Ὡς πρὸς τὴν μορφήν καὶ τὴν ἐκφρασιν ταύτην τῆς κεφαλῆς ὑστερεῖται τὸ μικρότερον τῶν ἀγαλματίων τούτων (ἀρ. 8^α), διότι θὰ ἐξετελέσθη ὑπὸ ἐτέρου οὐχὶ τοσοῦτον ἐπιτηδείου τεχνίτου.

Τὰ ἀγαλμάτια ταῦτα θὰ ἐχρησίμευον ὡς ἀναθήματα ἀντικαθιστῶντα ἐν τῷ ἱερῷ τὰ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐν χρήσει συνήθως ὄντα ἀγαλμάτια ἐξ ὀπτῆς γῆς (τοῦτο εἰκάζω ἐκ τοῦ ὅτι, ἐν ᾧ πολλά τεμάχια μαρμαρίνων ἀγαλματίων εὐρέθησαν, οὐδὲ ἐν τεμάχιον εὐρέθη ἐξ ὀπτῆς γῆς). Ἔχουσι δὲ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ μαρμάρου ἐστιλβωμένην, ἐξ οὗ ὀρμώμενός τις δύναται ἴσως νὰ ὑπολάβῃ αὐτὰ ὡς προερχόμενα πιθανῶς ἐκ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀντωνίων. Ἐν τῷ ἱματίῳ δὲ τοῦ μικροτέρου σώζονται ἔχνη χρυσώσεως καὶ κίρρου χρώματος, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι τὸ ἀγαλμα ἢ τοῦλάχιστον ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ ἦτο ἐπίχρυσος, τοῦ κίρρου χρώματος χρησιμεύοντος πρὸς ἐπίθεσιν ἐπ' αὐτοῦ καὶ καλλιτέραν συγκόλλησιν τοῦ χρυσοῦ.

Ἐτερον ἀγαλμα Ἀσκληπιοῦ (ἀρ. 9) μεῖζον μὲν τῶν προηγουμένων ἀλλ' ἥττονος ἀξίας, εὐρεθὲν εἰς ἀπόστασιν τριάκοντα περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ πλευρᾶς. Παρὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα ὑπάρχει ἐπὶ τῆς βάσεως ἀκατέργαστόν τι περιφερὲς πρᾶγμα, ὅπερ φαίνεται ὅτι εἶνε ὁ ὀμφαλός. Ἡ ἐργασία εἶνε ἐπιπόλαιος καὶ ἡμιτελής· μόνον τὸ πρόσωπον τῆς κεφαλῆς εἶνε ὀπωσοῦν ἐπιμελῶς εἰργασμένον.

Ε'. ΔΥΟ ΝΕΑΝΙΚΑ ΑΓΓΑΜΑΤΑ

Τὰ ἀγάλματα ταῦτα (ἀρ. 10 καὶ 11) εὐρέθησαν ἐντετελισμένα ἐν τῷ αὐτῷ τοίχῳ, ἐν ᾧ καὶ αἱ ἀνωτέρω περιγραφεῖσθαι Νίκαι καὶ τὸ καθήμενον τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀγαλμα, καὶ σώζονται ἐν καλλίστῃ

καταστάσει, οὐ μόνον τῆς ἐπιφανείας τοῦ μαρμάρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ χρώματος αὐτοῦ διατηρηθέντος. Ἰστανται δὲ ἀμφότερα ἐν ἀπολύτῳ ἡρεμίᾳ καὶ διαφέρουσιν ἀλλήλων μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι τὸ μὲν μεγαλύτερον (ἀρ. 10) ἔχει τὸν ἀριστερὸν πόδα προβεβλημένον, τὸ μικρότερον δὲ τὸν δεξιόν· πρὸς τούτοις τὸ τελευταῖον ἔχει τὰς μορφὰς πολὺ νεανικωτέρας. Τὰ ὀπίσθια αὐτῶν εἶνε ἐντελῶς ἐξεργασμένα, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἀμφότερα ἦσαν καὶ ἐκ τῶν ὀπισθεν ὀρατά· ποῦ ὅμως ἴσταντο καὶ τί περισταῖον εἶνε ἀδύνατον νὰ ὀρίσῃ τις, διότι ἡ σωζομένη κεφαλὴ τοῦ ἐνός, ἀποκεκρουσμένη οὔσα, εἶνε δυσδιάκριτος. Ὅπως δὲ ὅμως τὰ ἔργα ταῦτα εἶνε βεβαίως ἔργα ἐλληνικῆς τέχνης, διότι ἔχουσιν ἀξιόλογον τὴν ἐξεργασίαν καὶ καλλίστην τὴν διάπλασιν τῶν μορφῶν τοῦ σώματος.

ΣΤ'. ΤΡΙΜΟΡΦΟΣ ΕΚΑΤΗ

Τὸ ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 12 καὶ 12^α εἰκονιζόμενον ἀγαλμα τῆς τριμόρφου Ἑκάτης φέρει ἐπὶ τῆς ἐλλειψοειδοῦς αὐτοῦ πλίνθου τὴν ἐπιγραφὴν Ἀρτέμιδι Ἑκάτη ἐπηρώφ Φάβουλλος. Αἱ τρεῖς μορφαι ἴστανται περὶ στήλην, ἥτις ἔχει εἰς τὸ ἄνω αὐτῆς μέρος βαθεῖαν ὀπήν χρησιμεύουσαν πρὸς ὑποδοχὴν ἀναθήματος· εἶνε δὲ αἱ δύο πρῶται ἀκριβῆς ἐπανάληψις τοῦ αὐτοῦ τύπου, ἡ τρίτη ὅμως διαφέρει κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐν ᾧ αἱ δύο πρῶται διὰ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς ἀνέχουσι τὸ ἱμάτιον διὰ δὲ τῆς ἐτέρας κρατοῦσι μῆλον (;), ἡ τελευταία εἶχε καὶ τὰς δύο χεῖρας καθειμένας· καὶ διὰ μὲν τῆς μιᾶς ἀνείχε καὶ αὕτη τὸ ἱμάτιον, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας ὅμως ἐκράτει δυσδιάγνωστόν τι πρᾶγμα, ριάλην, ὡς φαίνεται.

Τὸ ἀγαλμα τοῦτο εὐρέθη ἐν τῷ χώρῳ τῷ μεταξὺ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος. Ὀνομάζω δὲ τὸν ναὸν τοῦτον ἀπλῶς ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος, διότι οὕτω καλεῖ αὐτὸν ὁ Πausanias, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰς ἐν τῇ στεφάνῃ ὑδρορροῶς αὐτοῦ ἀποτελοῦσι κεφαλαὶ οὐχὶ λεόντων ἀλλὰ κυνῶν, νομίζω ὅτι ὁ ναὸς οὗτος εἶνε ὁ τῆς Ἀρτέμιδος Ἑκάτης, ὅτι δηλαδὴ ἡ Ἀρτεμις ἐλατρεύετο ἐν τῷ ἱερῷ ὡς Ἑκάτη, ὡς θεραπευτικὴ δηλαδὴ θεότης καὶ αὕτη, ὡς θεὰ τῆς μαγγανείας κτλ. διὰ

τοῦτο καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς εὐρεθείσαις ἐν τῷ ἱερῷ καλεῖται αὕτη Ἄρτεμις σώτειρα καὶ ἐπήκοος, ἀποδίδονται δηλαδή αὐτῇ ἐπίθετα ἅπερ ἀποδίδονται μάλιστα τῷ Ἀσκληπιῷ καὶ δηλοῦσι τὴν θεραπευτικὴν αὐτοῦ δύναμιν.

Εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας τοῦ ἀγάλματος τούτου ἀποβλέποντες δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν αὐτὸ ἐν τοῖς καλλίστοις τῶν τοιούτων τῆς Ἐκάτης

παραστάσεων. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι τὸν τύπον τοῦτον τῆς Ἐκάτης ἀνάγουσι πολλοὶ εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀλκαμένους ποιηθὲν ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀγαλμα τῆς θεᾶς ταύτης. Τὸ προκείμενον ἀγαλμα διὰ τῆς ἐπιβαλλούσης αὐτοῦ μορφῆς καὶ ἐκφράσεως καὶ διὰ τῆς αὐστηρᾶς αὐτοῦ ἀρχαϊκούς ἐργασίας συμβάλλεται ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως ταύτης.

Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ

ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΑΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ

(Ἰδε πίνακα 3)

Τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 1 τέσσαρα τεμαχία πίνακος εὔρον ἐν ταῖς ἀποθήκαις τῆς Ἀκροπόλεως μετὰ ἄλλων τεμαχίων ἀγγείων προερχομένων ἐκ τῶν πρὸ τῆς ἀνατολικῆς προσόψεως τοῦ Παρθενῶνος ἀνασκαφῶν τοῦ 1882-1883, φαίνεται δ' ἐκ τούτου, ὅτι καὶ ταῦτα ἐν αὐταῖς εὐρέθησαν πρὶν λάβω ἐγὼ ἐντολὴν νὰ ἐπιστατήσω αὐτῶν. Δημοσιεύω δ' αὐτὰ καθὼς καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 παράστασιν κύλικος εἰς τὸ φυσικὸν μέγεθός των μόνον χάριν τῶν ἐπιγραφῶν τεχνιτῶν, αἵτινες ἐν Ἑλλάδι εἶναι τόσον σπάνιαι· διότι αὐταὶ αἱ παραστάσεις βεβαίως ὀλίγον ἔχουσι τὸ ἐνδιαφέρον.

Ἡ ἐπὶ τοῦ πίνακος εἶναι κοινοτάτη εἰς τὰ ἀγγεῖα τοῦ ἔκτου αἰῶνος, συχνὰ μετὰ τινων παραλλαγῶν, τὸ θέμα ὅμως μένει πάντοτε ἐν τοῖς κυρίοις ἀμετάβλητον. Αὐτὸς ὁ Σκύθης ἔγραψεν ἄλλον πίνακα, ἐξ οὗ καὶ μόνον τέως ἦν γνωστὸν τὸ ὄνομά του, ἔχοντα ὁμοίαν περίπου παράστασιν Ἀθηνᾶς ἐλαυνούσης ἄρμα, ᾧ ὑπαντᾷ Ἑρμῆς κρατῶν τὸ κηρύκειον· ἀντὶ τοῦ Ἡρακλέους ὅμως, φαίνεται, ἐβάδιζε παρὰ τὸ ἄρμα ὁ Ἀπόλλων (1). Ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἐκ τῆς Ἀθηνᾶς ἐσώθη μόνον ἡ αἰχμὴ τοῦ δόρατος.

Ἡ τέχνη εἶναι ἡ συνήθης τῶν μελανῶν μορφῶν ἐπὶ ἐρυθροῦ ἐδάφους. Μέρη δέ τινα, ὡς αἱ κόμαι καὶ τὰ γένεια, ἢ αἰχμὴ τοῦ δόρατος κτλ. ἔχουσι

(1) Εὐρέθη καὶ αὐτὸς ἐν Ἀκροπόλει, ἐδημοσιεύθη δὲ ὑπὸ Benndorf Griechische und Sicilische Vasenbilder πίν. IV, 1.

βαφὴν χρώματος ἰώδους. Ταῦτα ἐν τῇ εἰκόνι ἐδηλώθησαν διὰ γραμμῶν καθέτων.

Ὁ τεχνίτης ἵνα παρουσιάσῃ, ὡς φαίνεται, τὸν ἥρωά του φοβερώτερον, παρέστησεν αὐτὸν ὠπλισμένον πρὸς τοῖς συνήθεσιν ὅπλοις, τῷ τόξῳ καὶ τῷ ῥοπάλῳ, καὶ διὰ ξίφους.

Πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν []ο Σκύθης ἔγραψεν, ἥτις ἔχει τοῦτο τὸ περιεργον, ὅτι πρὸ τοῦ ὀνόματος καίται καὶ τὸ ἄρθρον, συγκριτέα εἶναι ἄλλη ἀγγειογράφου ἐπιγραφὴ ἐν ταῖς αὐταῖς ἀνασκαφαῖς εὐρεθείσα καὶ μὴ δημοσιευθεῖσα ἀκόμη· εὐρίσκειται ἐπὶ δύο τεμαχίων προσαρμοζομένων (1) ἔχει δ' οὕτω·

Σ Ε Ν Η Ο Λ V Δ Ο Σ ∷ Ε Π Ρ Α Ψ <

Νομίζω δὲ ὅτι μόνον τὰ δύο ταῦτα παραδείγματα ἐπιγραφῶν τεχνιτῶν ὑπάρχουσιν, ἐν οἷς πρὸ τοῦ ὀνόματος τίθεται καὶ τὸ ἄρθρον· περιεργότερα ὅμως εἶναι ἢ σύμπτωσις, ὅτι ἀμφότερα τὰ ὀνόματα Σκύθης καὶ Λυδὸς εἶναι ὀνόματα ἐθνικά· τὸ πρῶτον φέρουσιν ἐνίοτε καὶ Ἑλληνας, ἐκ τοῦ ἄρθρου ὅμως δύναται νὰ συμπεράνη τις, ὅτι ἀμφότεροι οἱ τεχνῖται οὗτοι ἦσαν ξένοι μέτοικοι ἢ καὶ δοῦλοι.

(1) Ἀποτελοῦσι τμήμα τοῦ χεῖλους, τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ ὄμου ἀγγείου μεγάλου, ἴσως κρατήρος· ἐπὶ τοῦ χεῖλους ὑπάρχουσι βύδακες μελανοὶ καὶ ἰώδεις ἐπὶ ἐδάφους ἐρυθροῦ. Τὸ αὐτὸ κόσμημα μετὰ κυματίου λεσβίου εὐρίσκειται καὶ ἐπὶ τοῦ ὄμου· ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἐγγεγραμμένη ἐπὶ τοῦ 0,01 μ. περίπου ὑψηλοῦ λαιμοῦ. Ὁ τεχνίτης Λυδὸς δὲν εἶναι ἄλλοθεν γνωστός.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐν τῷ ὑπὸ Benndorf ἐκδοθέντι πίνακι φέρεται μόνον Σκύθες ἔγραφον), ἀλλὰ τοῦτο ἀποδεικνύει ἀπλῶς τὴν διπλὴν χρῆσιν τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ὡς κυρίου καὶ ὡς ἐθνικοῦ.

Ἡ κύλιξ, ἥς τὴν ἐντὸς παράστασιν δημοσιεύομεν ὑπ' ἀριθ. 2, εὐρέθη ὡς εἶπεν ὁ πωλητὴς ἐν Κορίνθῳ, ἠγοράσθη δὲ ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας, ἐν τῇ συλλογῇ τῆς ὁποίας εὐρίσκεται νῦν. Ἐπ' αὐτῆς οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ἢ τὴν ἀνεπιτηδειότητα τοῦ τεχνίτου εἰς τὸ νὰ πληρῶσῃ τὸν κύκλον διὰ μορφῆς ἐν φυσικῇ θέσει· ἡ ἀμυχανία του εἶναι καταφανής, δὲν κατώρθωσε δὲ νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα χωρὶς νὰ καταφύγῃ εἰς κινήσεις βεβιασμένας. Ἡ μορφὴ εἶναι ἐρυθρὰ ἐπὶ ἐδάφους μελανοῦ· ἡ δὲ περὶ τὴν κόμην ταινία τοῦ νεανίσκου καὶ τὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι χρώματος ἐπίσης ἐρυθροῦ, ἀποκλίνοντος ὅμως πρὸς τὸ ἰώδες. Ἄλλον κόσμον πλὴν τῆς ἐν τῷ κύκλῳ παραστάσεως δὲν ἔχει ἡ κύλιξ.

Ὁ τεχνίτης ἦν γνωστὸς τέως ἐξ ἄλλης κύλικος εὐρεθείσης ἐν Καπούῃ (ἐξεδ. Annali dell' Istituto 1849 πίν. Β'). Ἄν καὶ εὐρέθη δὲ ἡ ἡμετέρα, ὡς εἶπομεν, ἐν Κορίνθῳ, εἶναι ὅμως βέβαιον, ὅτι ὁ Εὐεργίδης ἦν Ἀθηναῖος, ὡς καὶ μέχρι τοῦδε ἐθεωρεῖτο. Τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ῥῆμα, οὗ μόνον τὸ ἀρχικὸν Ε ὑπάρχει, δὲν ἐξηλείφθη, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς δὲν ἐγράφη ὀλόκληρον· διὰ τῆς αἰτίας ἐγένετο τοῦτο, ἀγνοῶ· χωρὶς ὅμως βεβαίως ὑπῆρχεν ἰκανός. Ἐπὶ τῆς ἐκ Καπούης κύλικος ἔγραψεν ὁ Εὐεργίδης·

ΕΥΕΡΓΙΔΕΣΕΠΟΙΕ...

Πιθανὸν λοιπὸν εἶναι, ὅτι καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ συμπληρώσωμεν ἐποίησει.

Ἡ κύλιξ ἔχει ὕψος μὲν 0,081 μ., διάμετρον δὲ 0,185. Ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς Ἐταιρίας φέρει ἀριθμὸν 2,807.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ δημοσιεύομεν καὶ δύο ἐπιγραφὰς ἐπὶ τεμαχίων ἀγγείων εὐρεθέντων ἐπίσης ἐν Ἀκροπόλει καθ' ἃς καὶ ὁ πίναξ τοῦ Σκύθου ἀνασκαφάς. Ὁ Δοῦρις καὶ ὁ Ἰέρων, ὧν τὰ ὀνόματα ἀναγινώσκονται ἐπ' αὐτῶν, ἦσαν τέως γνωστοὶ

μόνον ἐξ ἔργων τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἀνακαλυφθέντων. Κατὰ τὴν ἐν Ἀκροπόλει εὐρεσιν αὐτῶν ἤμην ἐγὼ παρὼν. Τὸ πρῶτον εἶναι μικρὸν τεμάχιον μέλαν ἐξῶθεν ὅλως· σώζεται ὅμως καὶ ἐλάχιστον μέρος ἴσως τοῦ ἀγκῶνος μορφῆς ἐρυθρᾶς. Ἔσθην διακρίνονται τὰ ἔχνη τοῦ τροχοῦ διαιροῦντα τὴν ἐπιφάνειαν εἰς ταινίας στενάς ἀκριβῶς χωριζομένας ἀπ' ἀλλήλων· ἐκ τούτων καὶ ἐκ τῆς κυρτότητος τοῦ τεμαχίου δύναται τις νὰ συμπεράνῃ, ὅτι δὲν ἀνῆκεν εἰς κύλικα, ἀλλ' εἰς ἄλλο εἶδος ἀγγείου. Ἐξῶθεν διὰ χρώματος ἰώδους ἡ ἐπιγραφὴ·

ΛΟΡΙΣΕ

Μῆκος τοῦ τεμαχίου τούτου 0,07 μ. Τὸ ἕτερον εἶναι βᾶσις κύλικος συγκολληθεῖσα ἐκ πολλῶν τεμαχίων. Ἡ περιφέρεια εἶναι ἐρυθρὰ, ἐπ' αὐτῆς δὲ γεγραμμένα διὰ χρώματος μελανοῦ τὰ ἐξῆς γράμματα·

ΗΙΡΟΝ:ΕΠΟΙΕΣΕ

Διάμετρος τῆς βᾶσεως ταύτης 0,117 μ. περίπου.

Ἄν καὶ τὰ τεμάχια ταῦτα οὐδὲν νεώτερον διδάσκουσιν ἡμᾶς, ἔχουσιν ὅμως, νομίζω, ἀξίαν τινὰ ἔνεκα τοῦ τόπου τῆς εὐρέσεώς των. Περὶ τῆς πρὸ τοῦ Παρθενῶνος ἐπιχώσεως ἔγραψάν τινα οἱ κατὰ καιροὺς δημοσιεύσαντες εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ 1882-83 (ἴδ. Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1883 σ. 33 ἐξ. καὶ 93. 1884 σ. 150). Προσθέτω δὲ εἰς τὰς πληροφορίας τῶν ἄλλων καὶ ταύτην, ὅτι ἐγὼ μόνον ἐπὶ τινῶν τεμαχίων ἀγγείου μεγάλου παριστάνοντος τὸ κατὰ τοῦ Μινωταύρου ἔργον τοῦ Θησέως ἀπῆντησα τὸ σίγμα ἔχον τέσσαρας κεραίας· ἐπὶ πάντων τῶν λοιπῶν τεμαχίων εἴτε λίθων εἴτε ἀγγείων εἶχε μόνον τρεῖς. Τοῦτο εἶναι πρᾶγμα θετικὸν καὶ ἀναμφίβολον ἐπιβεβαιούσιν ὅσα περὶ τῶν γρόνων τοῦ Δούριδος καὶ Ἰέρωνος παραδέχονται σήμερον οἱ ἀρχαιολογοῦντες.

Περὶ τῆς τοῦ Ἰέρωνος ἐπιγραφῆς εἶναι καὶ τοῦτο ἀξιοσημεῖωτον, ὅτι εὐρηται, ὡς εἶπομεν, ἐπὶ τῆς περιφέρειας κύλικος ἡ φιάλης, ἐν ᾗ ἐπὶ πάντων τῶν

τέως γνωστών ἀγγείων τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου εὐρίσκειται παρὰ τὴν ἐτέραν τῶν λαβῶν (ἴδε W. Klein Die griechischen Vasen mit Meistersignaturen σ. 68, ἐνθα ἀπαριθμοῦνται εἴκοσι καὶ ἐν ἀγγεῖα· δύο

δ' ἄλλα ὁμοίως μετ' ἐπιγραφῆς παρὰ τὴν λαβὴν ἐγένοντο ἐσχάτως γνωστὰ ἐν Arch. Zeitung 1884 σ. 247 ἐξ.).

Χρ. Δ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

ΨΗΦΙΣΜΑ ΠΡΟΞΕΝΙΚΟΝ ΕΞ ΑΡΓΟΥΣ

Ι Ι Τ Α Ν Π Ξ
ΕΥΧΡΗΣΤΟΝ Α
ΧΟΜΕΝΟΣΟΜΟΙΩΣΔΕΚ
ΤΟΙΣΧΡΕΙΑΝΕΧΟΥΣΙΚΛ
ΑΥΤΟΝΚΑΙΕΓ'Ε'ΟΝΟΥΣΠΡΟΞΕΝ
ΕΥΕΡΓΕΤΑΝΤΑΣΠΟΛΙΟΣ Α Μ Ω
...Ι ΜΕΝΔΕ ΑΥΤΩΙΚΑΙΤΑ Α Λ Λ Α Φ Ι Λ
ΘΡΩΠΑΣΑΚΑΙΤΟΙΣΑΛΛΟΙΣΠΡΟΞΕ
ΟΙΣΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣΤΑΣΠΟΛΙΟΣ
ΤΑΡΧΕΙΑΝΑΙΡΑΥΑΙΔΕΤΟΥΑΦΙΣΜ
ΕΙΣΣΤΑΛΛΑΝΛΙΘΙΝΑΝΚΑΙΑΝΑΘΕ
ΕΝΕΙΣΤΟΙΕΡΟΝΤΟΥΑΠΟΛΛΩΝΟ
ΟΥΛΥΚΕΙΟΥ

[Δεδόχθαι τῆ βωλῆ καὶ τῶν δέ-
μω ἐπαινεῖσαι τὸν δεῖνα τοῦ δεῖνος
ἐπὶ τῆ προαιρέσει ἢν ἔχ]

- 1 [ων διατελεῖ πο]τὶ τὰν πό[λιν] ἀμ[
[ῶν] εὖνουν καὶ] εὐχρηστον α[ὐτὸν] κ[
[οῖν]αὶ παρεχόμενος, ὁμοίως δὲ κ[αὶ
[ιδίαι] τοῖς χρεῖαν ἔχουσι· κ[αὶ εἰ]
5 [μεν] αὐτὸν καὶ ἐγγόνους πρόξεν[ον]
[καὶ] εὐεργέταν τῆς πόλιος ἀμῶν·
[εἰ]μεν δὲ αὐτῶν καὶ τὰ ἄλλα φιλ[άν]
θρωπα, ὅσα καὶ τοῖς ἄλλοις προξέ
[ν]οις καὶ εὐεργέταις τῆς πόλιος [ύ]
10 πάρχει· ἀναγράφει δὲ τὸ ψάφισμ[α]
εἰς στάλαν λιθίναν καὶ ἀναθε[ῖ]
[μ]εν εἰς τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνο[ς]
[τ]οῦ Λυκείου.

Τὰ ἀνωτέρω ἔχει στήλη λίθου φαιοῦ ἀγορασθεῖσα ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ναυπλίῳ ξενοδοχείου

Μυκηνῶν παρὰ χωρικοῦ τινος ἐν Ἄργει, ὡς ὁ ἀγοράσας μοι εἶπεν, καὶ μετακομισθεῖσα εἰς Ναύπλιον, ὅπου καὶ νῦν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἐν λόγῳ ξενοδόχου ἀπόκειται. Ἡ στήλη εἶναι τετραυσιμένη ἄνω, κάτω δὲ μένει τόπος ἀγράφος 0,20 μ. Τὸ μέγιστον σωζόμενον ὕψος αὐτῆς εἶναι 0,41, πλάτος 0,31, πάχος 0,12. Μῆκος τῶν γραμμάτων 0,009, ἀπόστασις στίχ. 0,006.

Καίπερ ἐν τῷ σωζομένῳ μέρει τῆς ἐπιγραφῆς δὲν ἐδηλώθη, τίνα πόλιν πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ὑπὸ τὸ ὄνομα «ἀ πόλις ἀμῶν», ἀλλὰ τὸ μνημονευθὲν ἐν αὐτῇ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Λυκείου (Παυσ. Π 19.3) βεβαίως τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγοράσαντος, ὅτι εὐρέθη ἐν Ἄργει.

Τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι τόσον σαφές, ὥστε, νομίζω, πᾶσα σημείωσις θὰ ἦτο περιττή. Μόνον δὲ ἔχω νὰ προσθέσω, ὅτι ἐν στίχῳ 7^ῳ καὶ ἐν τῷ χαρτίνῳ ἐκτύπῳ καὶ ἀντιγράφοντί μοι ἐφαίνοντο ὡσπερ λείψανα τοῦ Ω [-] ἐν τελευταίᾳ λέξει μετὰ τὸ Λ, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι εἶναι συμπληρωτέα ἡ λέξις «φιλ[άν]θρωπα». Πρβ. Cauer² n° 386 a. 15. Ibid. n° 432, στ. 16. Weischer-Foucart. n° 457, στ. 3.

Ἐν Ἀθήναις, τῆ 16 Μαρτίου 1885.

N. ΝΟΒΟΣΛΑΔΣΚΗ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΥΠΕΡΤΕΛΕΑΤΟΥ

Ἐκ τινων ἐπ' ἐσχάτων ἀνακαλυφθέντων ἀρχαίων μνημείων ἔγεινε καταφανές ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἐν τῇ Λακωνικῇ καὶ ἰδίως ἐν τῇ μεταξὺ Ἀσωποῦ Ἐπι-

δαύρου Λιμηρᾶς καὶ Βοιωτῶν χώρα ἐκαλεῖτο Ὑπερτελεάτης ἢ δωρικῶς Ὑπερτελεάτας. Καὶ περὶ μὲν τῶν μνημείων, ἐξ ὧν ἐβεβαιώθη τὸ ἐπώνυμον τοῦτο τοῦ Ἀπόλλωνος, ἃς ἀναγνώσῃ ὁ βουλόμενος τὰ ὑπὸ τῶν κ. Σ. Α. Κουμανούδη καὶ Κ. Καραπάνου ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημ. τοῦ 1884 σελ. 79 καὶ 197 γραφέντα. Περὶ δὲ τοῦ ὀνόματος Ὑπερτελεάτου, περὶ οὗ ὁ κ. Καραπάνος ἐξέφρασε γνώμην τινά, ἃν καὶ τὸ ζήτημα εἶνε μᾶλλον φιλολογικόν, ἐπειδὴ ὅμως στενωτάτα συνδέεται πρὸς τὸ ἀρχαιολογικόν, λαμβάνομεν τὸ θάρρος νὰ εἴπωμεν καὶ τὴν ἡμετέραν εἰκασίαν ἐν ταύτῃ τῇ ἐφημερίδι.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι καὶ ὁ Ἀπόλλων καὶ ἄλλοι θεοὶ ἐπωνομάζοντο ἐκ τῶν τόπων, ἐν οἷς ἐλατρεύοντο. Οὕτως ὁ Ἀπόλλων ἐλέγετο Δήλιος, Τριόπιος, Ἰσμῆνιος, Κλάριος, Ἀμυκλαῖος, Παβρᾶσιος, Πτώφος κ. ἄ. Πρὸς ἐξήγησιν ὅμως τοῦ νέου ἐπωνύμου, περὶ οὗ ἐνταῦθα ὁ λόγος, πρέπει νὰ παραβληθῶσιν ἐκεῖνα τὰ ὀνόματα τὰ τοπικὰ τὰ λήγοντα εἰς ἀτης ἢ δωρ. ἄτας. Τοιαῦτα εἶνε τὸ Μαλεάτας, περὶ οὗ ἴδ. Ἀρχ. Ἐφημ. ἔ. ἄ. σελ. 84, ἐκ τῆς Μαλείας ἢ Μαλείας τῆς γνωστῆς ἄκρας. Τερεάτης παρὰ Στράβ. Η', 380 ἐκ τῆς Τενέας· τὸ παρ' Ἡσυχ. «Ζωτεάτας Ἀπόλλων ἐν Ἀργεὶ ἀπὸ τόπου» διορθώθη μὲν ὑπὸ τοῦ Meineke εἰς Τερεάτης· ἀλλ' ἀμφίβολον ἂν ὀρθῶς. Ὁ Πausanias τοῦλάχιστον μνημονεύει πόλιν ἐν Ἀρκαδίᾳ Ζοίτειαν (ἢ ὅπως ἄλλως φέρεται Ζοιτίαν) ἧς ὁ κάτοικος θὰ ἦτο Ζοιτεάτας· ἂν δ' ἐν αὐτῇ ἐλατρεύετο ὁ Ἀπόλλων, ὅπως ἢ Ἀρτεμις, θὰ ἐκαλεῖτο Ζοιτεάτας ἢ Ζωτεάτας, ἂν ἢ παρ' Ἡσυχίῳ γραφῇ θεωρηθῇ ὡς ἀσφαλεστέρα καὶ κατ' αὐτὴν πρέπει νὰ διορθωθῇ τὸ παρὰ Πausanias ὄνομα. Ὀγκαιάτης Πaus. Η', 25, 6 ἐκ τῆς πόλεως Ὀγκῶν (M. E. 613, 42) ἢ Ὀγκεάτης, ὅπως πρέπει νὰ γραφῇ, ἐὰν παράγεται ἐκ τοῦ χωρίου Ὀγκειον τοῦ παρὰ Πaus. Η', 25, 4. Ἀπόλλων Κερεάτας μνημονεύεται ὡσαύτως ὑπὸ Πausanias Η', 34, 5, χωρὶς νὰ εἶνε γνωστὸς ὁ τόπος, ἀφ' οὗ ἢ ἐπικλήσεις· ἀλλ' ἀναντιρρήτως θὰ ὀνομάζετο χωρίον τι ἐκεῖ πλησίον Κέρεια ἢ Κερέα ἢ Κέρειον. Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἐν λ. Βήγη λέγει «Ριανὸς γὰρ ὁ ποιητῆς Βηναῖος ἦν ἢ Κερεάτης ἢ Κρής». Ὁ δὲ Ἀνώνυμ. ἐν Σταδισμ. 280 ἐν τοῖς Geo-

graph. Min. C. Müller μνημονεύει Κέρειαν νῆσον πλησίον τῆς Νάξου.

Ταύτας λοιπὸν τὰς ἐπικλήσεις τοῦ Ἀπόλλωνος παραβάλλον πρὸς τὴν ὁμοιοκατάληκτον Ὑπερτελεάτας, ἀναλογιζόμενος δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν Πελοποννήσῳ τοπικῶν ὀνομάτων τῶν εἰς εια, εα, ειον, εον ληγόντων, ὧν τὰ παράγωγα τὰ τὸν ἐνοικοῦντα σημαίνοντα λήγουσιν εἰς εάτης καὶ ειάτης (ἴδ. Ἐφημ. Ἀρχ. ἔ. ἄ. σ. 204 ἀρ. 4 Ὑπερτελεῖτα, ὅπως καὶ Ἡρακλειώτης καὶ Ἀρειοπαρίτης ἀντὶ τοῦ συνηθεστέρου Ἡρακλειώτης καὶ Ἀρειοπαρίτης), οἷον Παρώρεια-εάτης, Τεγέα-άτης, Θυρέα-άτης, Γαθέαι-εάτης, Ὀρνεαί-άτης, Λέπρεον (καὶ -ειον) -εάτης, Γύθειον-εάτης καὶ ἄλλα, νομίζω ὅτι εικάζει τις ὀρθῶς, ἐὰν ὑποθέσῃ ὅτι τὸ Ὑπερτελεάτης εἶνε ἐπίθετον δοθὲν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ἐκ τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ τὸ ἱερόν αὐτοῦ ἔκειτο. Ὀνομάζετο δὲ τὸ χωρίον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα Ὑπερτέλεια, ἀναλόγως πρὸς τὰ παρὰ Lobeck Paralipom. σελ. 462 Πανάκεια, Λασθένεια, Καλλικράτεια, Ἀγαθόκλεια [Ἰφιγένεια], ἅπερ ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ τριτοκλίτων ὀνομάτων, ὡς τὰ ποιητικά: ἀρτιέπεια, ἡδυμέλεια, παναύγεια, παντέλεια. Τούτων πλησιέστερα κατὰ τὴν ἀναλογίαν εἶνε τὰ ἐξῆς πόλεων ἢ τοποθεσιῶν ὀνόματα: Ἀκρώρεια, Παρώρεια, Λυκώρεια, Ἀμφίκλεια, Ἀνεμώρεια ἢ Ἀνεμώλεια, Ἐπιείκεια (καὶ ὄχι Ἐπεικεία, ὡς φέρεται παρὰ Ξενοφ. Ἑλλ. Δ', 2, 14) καὶ ἄλλα. Οὕτω λοιπὸν καὶ Ὑπερτέλεια ἐκ τοῦ ὑπερτελής. Θὰ ἐσημαίνε δὲ τὸ ὄνομα τοποθεσίαν τινὰ ὑπερτελή ἢ ἡγουν ὑπερέχουσαν, super eminentem, καθὼς μεταφράζει τὸ ἐπίθετον ὁ G. Hermann εἰς Αἰσχ. Ἀγαμ. 273, πρὸβλ. καὶ στ. 344 καὶ Εὐριπ. Ἴων, 1549. Εἶνε δὲ ἄσχετον πρὸς τὸ φῶς τοῦ ὑπερτέλλοτος Ἡλίου, ἂν καὶ ἡ κυριωτάτη ιδιότης τοῦ Ἀπόλλωνος παρέχει ἰκανὸν δέλεαρ πρὸς τὴν ἐκ τοῦ ὑπερτέλλω ἢ ἡγουν ἀνατέλλω ἐτυμολογίαν, ἣν παρεδέχθη ὁ κ. Καραπάνος.

Ἄλλ' ἂν ἡ εἰκασία αὕτη εἶνε ὀρθή, πῶς ἐξηγείται τὸ παρὰ Πausanias Γ', 22, 10 «τὸ δὲ χωρίον, ἐνθα τὸ Ἀσκληπιεῖον, Ὑπερτελεάτον ὀνομάζουσιν»; Τὸ ὄνομα τοῦτο Ὑπερτελεάτον γραμματικῶς εἶνε ἀνεξήγητον· διότι τὸ τελεάτον ἢ τε-

λεατόν εἶνε ἀνήκουστος τύπος. Ἄλλ' ἂν καὶ τόσον ἀκατανόητον, οὐ μόνον παρὰ Παισανίᾳ ἔμεινεν ἀνέπαφον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς γεωγραφικοὺς πίνακας τῆς Λακωνικῆς ἀνευ τινὸς δισταγμοῦ παρελήφθη καὶ ἐσημειώθη ὡς παράλιον χωρίον ἐν τῷ Λακωνικῷ κόλπῳ ὑπὸ τε τοῦ Ε. Κουρτίου ἐν τῇ Πελοποννήσῳ του καὶ ὑπὸ τοῦ Kierpert ἐν τῷ Ἄτλαντι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Καὶ πῶς ἄλλως ἦτο δυνατόν νὰ γείνη πρὸ τῆς εὐρέσεως τῶν νεωστὶ ἀνακαλυφθεισῶν ἐπιγραφῶν; Ἀλλὰ τὴν σήμερον νομίζω ὅτι εἶνε πλέον ἢ πιθανόν ὅτι ὁ Παισανίας ἐν τῷ παρατεθέντι χωρίῳ ἔγραψεν ὄχι Ἵπερτελέατον, ὅπερ οὐδεὶς γνωρίζει τί σημαίνει καὶ πόθεν παράγεται, ἀλλ' Ἵπερτελεάτου, ὃ ἐ. τὸ χωρίον ὀνομάζουσιν Ἵπερτελεάτου (ἔξυπακ. Ἀπόλλωνος). Ὁμοίᾳ διὰ τὴν σύνταξιν χωρία πρὸς Β', 31, 5 « δευτερος δὲ Θεμίδων ὀνομαζόμενος » καὶ 34, 3 « τὰς δὲ νηστῆδας, αἱ πρόκεινται τῆς χώρας — Πέλοπος καλοῦσι » καὶ 35, 9 « οὗτος ὁ ναὸς καλεῖται Κλυμένου· τοῦ θεοῦ δὲ ἐστὶν ἐπίκλησις (ὁ Κλυμένος) καὶ ἄ. π.

Ἄφ' οὗ δὲ ὡς ἐκ τῶν ἀρτίως γενομένων εὐρημάτων διορθώθη τὸ κείμενον τοῦ Παισανίου, ἀνάγκη νὰ διορθωθῶσι καὶ οἱ γεωγραφικοὶ πίνακες. Οὐδεὶς ἀποχρῶν λόγος ὑπάρχει ἀναγκάζων ἡμᾶς νὰ θέσωμεν τὸ χωρίον τοῦ Ἵπερτελεάτου (Ἀπόλλωνος) ὅπου νῦν σημειοῦται ἐν τοῖς πίναξι, παρὰ τὴν θάλασσαν· ἀλλὰ τούναντίον αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ ἄλλα νεωστὶ ἀνακαλυφθέντα μνημεῖα πείθουσιν ἰκανῶς ὅτι ἔκειτο παρὰ τὸ χωρίον Φουίαι, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸν πίνακα τοῦ Κουρτίου κεῖται μὲν ἐπὶ τῆς κλιτύος λόφων ὑπερεχόντων τῆς πεδιάδος Λεύκης ἢ Λευκῶν, ἀπέχει δὲ τῆς πόλεως Ἀσωποῦ τοσοῦτον σχεδόν, ὅσον καὶ τὸ παραθαλάσσιον χωρίον τὸ λεγόμενον Ἵπερτελέατον.

Περὶ δὲ τοῦ Ἀσκληπιείου, ἂν ἔκειτο ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὥστε νὰ εἶνε οἱ δύο θεοὶ σύνναοι, ὡς νομίζει ὁ κ. Κουμανούδης, ἢ ἐν ἄλλῳ μὲν χώρῳ, ἀλλ' ἐν τῇ περιφερείᾳ, τρόπον τινὰ ἐν τῷ τεμένει τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀνευ τινὸς νέας ἀνασκαφῆς εἶνε δύσκολον ν' ἀποφασισθῇ.

20 Μαρτίου 1885.

I. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ

ΤΟ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΖΕΑΝ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ ΘΕΑΤΡΟΝ (1)

Ὁ τοῦ ἐν Πειραιεὶ Γυμνασίου καθηγητῆς κ. Ἰάκωβος Δραγάτσης δημοσιεύσας (Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1884 σελ. 196-197) τὰ γράμματα (2) ἅτινα φέρουσιν οἱ λίθοι τοῦ προτελευταίου ἀναβαθμοῦ τοῦ παρὰ τὴν Ζεάν Θεάτρου, γράφει πρὸς τοὺς ἄλλοις ὅτι « κακῶς ἐσημειώθησαν ἔχνη στρογγύλα ἐπὶ τοῦ ἐξ ὑμηττείου λίθου κρηπιδώματος τοῦ Προσηκίου· τοιαῦτα στρογγύλα οὐδαμοῦ φαίνονται. Πάντα εἶναι ἐπιμήκη ἀκανόνιστα τὸ ἔλκον· ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν κίονας ἐκεῖ, ὡς γράφει ὁ τότε ἐποπτεύσας, ἀλλ' ἀπλῶς τετραγώνους λίθους ἐγγουμουμένους ἀπὸ διαστήματος εἰς διάστημα, ὡς τὰ σωζόμενα ἔχνη δηλοῦσι. » Καὶ ὅμως ἀρίθμητα εἶναι τὰ ἔχνη τῆς ὑπάρξεως ποτε ἐκεῖ στρογγύλων κίωνων (3), δύο κατὰ τὸ μέσον που τοῦ ὠμαλισμένου μέρους τῶν πλίνθων καθ' ἑτέρωθεν ἐπιμήκην γραμμῆν πρὸς εὐρεσιν τοῦ κέντρου καὶ ἡ περιφέρεια τοῦ κύκλου δι' ὅξυος ἐπίσης, ὡς καὶ αἱ γραμμαὶ, ὀργάνου ἐργεχαραγμένη καὶ εἰς πολλὰς τῶν πλίνθων τοῦ κρηπιδώματος σχεδὸν ὀλόκληρος καὶ νῦν ἔτι σωζομένη. Ἄν ὁ κ. Δραγάτσης δὲν εἶδε τὰ ἔχνη, δὲν πταίει βεβαίως, οὔτε ὁ ἐκπονήσας τὸ ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας δημοσιευθὲν Διάγραμμα ἀρχιτέκτων κ. Χάγερ, οὔτε ὁ τότε ἐποπτεύσας τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Θεάτρου. Τὰ εἶδον ὅμως ἄλλοι πολλοὶ καὶ δύνανται νὰ τὰ ἴδωσι καὶ νῦν οἱ βουλόμενοι, ὁ δ' ἀρχιτέκτων κ. Borgmann καὶ τὰ ἐσημείωσεν, ὡς εἰκός, ἐν τῷ Διαγράμματι

(1) Παράδ. Πρακτικά τῆς Ἀρχ. Ἐταιρ. τοῦ ἔτους 1880 σελ. 47 καὶ ἐξῆς καὶ τὸ εἰς τὸ τέλος αὐτῶν προσηκρημένον Διάγραμμα.

(2) Τὸ σῆμα αὐτῶν ἀπεδόθη ἐν τῷ παρενθέντι πίνακι ἰκανῶς πιστῶς. Ἐπιστρέψας ἐκ Ναυπλίου καὶ ἐπισκεφθεὶς τὸ Θεάτρον, καθ' ἧς ἡμέρας ἀνεσκάπτετο πέρυσσι καὶ τὸ ἐναπομείναν κατὰ τὸ 1880 κρηπιδώμα αὐτοῦ μέρος, ἔλαθον, ἐν τοῖς πρώτοις μάλιστα ἴσως, καὶ ἐγὼ γνωστῶν τῶν περὶ τῶν ὁ λόγος γραμμάτων, τότε τὸ πρῶτον παραδόξως γνωστῶν γενομένων, ἀλλ' ἄτοπον ἐθεώρησα νὰ σπεύσω εἰς δημοσίευσιν αὐτῶν, ἀφοῦ ἐγίνωσκον ὅτι ἡ Γενικὴ τῶν Ἀρχαιοτήτων Ἐφορεῖα ἕνεκα τῆς μακρῶν τῶν Ἀθηνῶν διαμονῆς μου εἶχεν ἤδη ἀναθέσει τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ ἔργου εἰς τὸν κ. Δραγάτσην.

(3) Ἐννοεῖται οὐκ ὀρθὸν ὅτι οὐδὲ τὸ παράπαν προθέματα νὰ ἐξετάσῃ ἐνταῦθα τὸ ζήτημα τῆς ὑπάρξεως στρογγύλων κίωνων κατὰ τὸ Ἰστορικόν καὶ ἐν ἄλλοις θεάτροις. Ἄς σημειώσω μόνον ὅτι τὸ τῆς Ἐπιδαύρου εἶχεν ἡμικίονας (ἴδε Πρακτ. Ἀρχ. Ἐταιρ. τοῦ ἔτους 1883 σελ. 47, πίν. Β').

τῷ καταχωρισθέντι ἐν τοῖς Χάρταις τῆς Ἀττικῆς (Karten v. Attika, Heft. I, σελ. 66-67). Οὐδόλως ἀπίθανον μάλιστα (καὶ ἄς σημειώσω τὸ πρᾶγμα ἐν ταῦθα, ἀφοῦ ἐν τῇ ἐκθέσει μου οὐκ οἶδ' ὅπως δὲν τὸ ἐσημείωσα) ὁ ἐκ πώρου σπόνδυλος, ὁ εὐρεθεὶς κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Θεάτρου κατὰ τὴν θέσιν Εἰ καὶ μὴ κατὰ χώραν κείμενος, ὡς ἔκτοτε ἐδήλωσα (Πρακτικὰ τοῦ ἔτους 1880 σελ. 55, σημ.), σπόνδυλος, ὃν καὶ ὁ κ. Δραγάτσης εἶδεν (Παρνασ. 1880 σελ. 576) καὶ ὁ ἀρχιτέκτων Borrmann (K. v. At. σελ. 66) δύναται δὲ πᾶς τις καὶ νῦν ἔτι νὰ ἴδῃ κατὰ τὸ πλεῖστον σωζόμενον, οὐδόλως, λέγω, ἀπίθανον ὁ σπόνδυλος οὗτος νὰ ἦναι λειψανόν τινος τῶν στρογγύλων κλιόνων τοῦ Ὑποσηκίου. Ἡ διάμετρος αὐτοῦ καὶ νῦν πάλιν παρ' ἐμοῦ μετρηθεῖσα εὐρέθη ἴση περίπου (0,48 Γ. Μ.) τῇ τοῦ κλύου. Καὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα.

Κατὰ πόσον δὲ τὰ δημοσιευθέντα τοῦ ἀναβαθμοῦ γράμματα δύναται νὰ συμβάλλωσιν εἰς ἀναίρεσιν μὲν τῆς ἐμῆς (1), ὑποστήριξιν δὲ τῆς τοῦ κ. Δραγάτσης περὶ τῶν χρόνων τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Θεάτρου γνώμης, ἣν διὰ μακρῶν ἐπραγματεύθη ἐν τῷ Παρνασσῷ (1882 σελ. 257 κ. ἐξ.), φαίνεται δὲ ὑποδηλῶν καὶ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι (σελ. 196 στίχ. 33 κ. ἐξ.), ἃν καλῶς ἐννοῶ τὰ ἐκεῖ λεγόμενα, ἃς κρίνωσιν οἱ ἔχοντες καιρὸν καὶ θέλοντες νὰ ἐξετάσωσι τὸ ζήτημα. Βέβαιον εἶναι μόνον κατὰ τὴν γνώμην μου ὅτι ἂν ὄντως ἀπεδείχθη, ὡς ὁ κ. Δραγάτσης λέγει, ὅτι ἡ ἀναγράφουσα ἐράνουσ εἰς κατασκευὴν Θεάτρου ἐπιγραφὴ (Ἀθην. Τόμ. Α', σελ. 11) ἀναφέρεται εἰς ἀπλὴν αὐτοῦ ἐπισκευήν, αὕτη οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχῃ σχέσιν πρὸς τὴν ἐπισκευήν, ἣν καὶ τὰ τοῦ προτελευταίου ἀναβαθμοῦ γράμματα ὑποδηλοῦσι κατὰ τὸν κ. Δραγάτσην, διότι ταῦτα μὲν δὲν δύναται νὰ ὦσιν ἀρχαιότερα τῶν χρόνων τῶν πρώτων Ῥωμαίων Ἀυτοκρατόρων, ἣ δὲ ἐπιγραφὴ ἐκείνη καὶ λόγῳ τοῦ σχήματος τῶν

γραμμάτων καὶ λόγῳ τῶν ἐν αὐτῇ ὀνομάτων τάσσεται εἰς τοὺς χρόνους τοὺς μεταξὺ τοῦ 210^{ου} καὶ τοῦ 160^{ου} ἔτους π. Χ. (Hirschfeld Die Peiraiusstadt σελ. 22 καὶ ἐξ.).

Ἐν Ἐλευσίνι, τῇ 24ῃ Μαρτίου 1885.

Δ. ΦΙΛΙΟΣ

ΑΝΑΓΡΑΦΗ ΠΥΛΩΡΩΝ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ

Ὁ μακαρίτης Π. Σταματάκης πρὸ μηνῶν τριῶν τοῦ θανάτου του ἔδωκέ μοι ἀντίγραφον μεγαλογράμματον τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ λίθου ἐξαχθέντος ἐκ τῆς τότε καταστραφείσης δεξιαμενῆς, τῆς ὀπίσω τῶν Προπυλαίων. Τὸν λίθον ἐγὼ δὲν εἶδα. Τὸ ἀντίγραφον παρῆγε σχῆμα γραμμάτων τὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων.

. . . : . . .
 πυλωρο . .
 τὸ ἐνδέκατ(ον)
 Πρωτογένης . . .
 Ἄζημιεύς ἄμ(εμπτο) .
 5 Ἐπὶ ἄρχοντος Χρυσ(ι-
 π)που πυλωροί
 Ἄλεξις Ἀφροδεισί(ο)
 Σκαμβωνίδης·
 Εἰσιδώρος Σωσικ(ρά-
 10 τος Ἐρχιεύς
 ἄμ(εμπτο).

Ἄλλοτε ἄς γίνῃ καὶ πανομοιότυπος ἔκδοσις τοῦ λίθου. Ὁ ἄρχων Χρύσιππος νῦν πρῶτον ἀναφαίνεται. Θὰ εἶναι ὑποθέτω τῶν μ. Χρ. Ῥωμ. χρόνων. Πρὸβλ. τοὺς ὁμοίους λίθους τοὺς ἐκδοθέντας ἐν CIA, III, 1284-1294, ἐν οἷς ὁμοίως δὲν εὐρέθη τὸ ἐπιαινετικὸν ἐπίθετον ἄμ(εμπτο).

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ

(Ἐξεδόθη τῇ 20ῃ Μαΐου 1885).

(1) Παράβ. Πρακτικὰ 1880 σελ. 60-61. Ἄν οὕτως δι' ἐράνων, εἰμὴ καὶ ὀλοκληρίαν, κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως, ὠκοδομήθη τὸ Θεᾶτρον, οὐδόλως παράδοξον νὰ ἤρξατο μὲν κτιζόμενον κατὰ τοὺς τῆς γνωστῆς

ἐπιγραφῆς (Ἀθην. Τόμ. Α', σελ. 11) χρόνους, νὰ συνετελέσθη δὲ καὶ διεσκευάσθη καθ' ὅλα αὐτοῦ τὰ μέρη μολὶς περὶ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς τὰ γράμματα τοῦ ἀναβαθμοῦ ἐγαράγησαν.

ΓΛΥΠΤΑ ΕΡΓΑ ΕΞ ΕΡΙΔΑΥΡΟΥ.

6. 4

7. 4

8. 4

9. 4

10. 4

11. 4

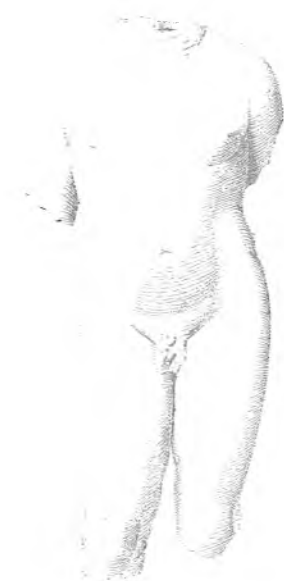
12. 4

13. 4

14. 4

15. 4

ΓΛΥΠΤΑ ΕΡΓΑ ΕΞ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ.

ΠΙΝΑΞ ΕΚ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΚΥΛΙΞ ΕΚ ΚΟΡΙΝΘΟΥ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛΙΔ.
Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑ, Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῶν ἐν Ἐπιδαυρίᾳ ἀνασκαφῶν (συνέχεια)	1
Χ. ΤΣΟΥΝΤΑ, Οἱ προϊστορικοὶ τάφοι ἐν Ἑλλάδι	29
Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑ, Ἀγάλματα ἐκ τῶν ἐν Ἐπιδαυρίᾳ ἀνασκαφῶν (πίναξ 1, 2)	41
Χ. ΤΣΟΥΝΤΑ, Ἀγγειοπλάσται Ἀθηναῖοι (πίναξ 3)	53

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

Ν. ΝΟΒΟΣΑΔΣΚΗ, Ψήφισμα προξενικὸν ἐξ Ἄργους	57
Ι. ΠΑΝΤΑΖΙΑΔΟΥ, Περὶ τοῦ Ὑπερτελεάτου	58
Δ. ΦΙΛΙΟΥ, Τὸ παρὰ τὴν Ζέαν ἐν Πειραιεὶ θέατρον	62
Σ. Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ, Ἀναγραφή Πυλῶρων τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν	64

ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΜΑΤΑ

Πίναξ 1, 2	Ἀγάλματα ἐκ τῶν ἐν Ἐπιδαυρίᾳ ἀνασκαφῶν.
— 3	Πίναξ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ κύλιξ ἐκ Κορίνθου.